KUR'AN BİZE YETER SÖYLEMİ

ENBİYA YILDIRIM

3. BASKI

TAKDİM

KUR'AN BİZE YETER SÖYLEMİ

ENBİYA YILDIRIM

TAKDİM

TAKDİM
03

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
© TAKDİM

Kur'an Bize Yeter Söylemi
Enbiya Yıldırım

Baskı:
AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987

1. Baskı: Şubat 2019
2. Baskı: Şubat 2019
3. Baskı: Nisan 2019

Sertifika No: 33205

ISBN 978-605-69202-2-6

İletişim Adresleri
Kırkpınar Sk. 5/4
Çankaya Ankara
tel.: 0312. 439 01 69
takdimkitap@gmail.com

بسم الله الرحمن الرحيم

KUR'AN BİZE YETER
SÖYLEMİ

ENBİYA YILDIRIM

Trabzon/Hayratlı bir ailenin çocuğu olarak İstanbul'da doğdu (1965). İstanbul İmam Hatip Lisesi'nin (1983) ardından Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1987). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde hadis profesörüdür. Şükran'ın eşi; Feyza Nur, Zaferullah ve Handegül'ün babasıdır. *Buhârî'nin Ebû Hanîfe'ye ve Hanefilere Bakışı, Kur'an Bize Yeter Söylemi, Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular, Sahih Hadis Bulunmayan Konular, Hadis Problemleri, Hadisçiler ve Çelişki, Hadiste Metin Tenkidi, Hadis Meseleleri, Geleneksel Hadis Yorumculuğu, Din-Ahlâk Ekseninde Hz. Muhammed, Hüsn-i Hat ve Hadis, Hz. Peygamber (s.a.v)'in Örnekliğinde Güzel Ahlâk, İslâm Benden Ne İster?*, adlı eserlerin yazarıdır. Tercümelerinden bir kısmı da şunlardır: Suyûtî'den *Sünnetin İslam'daki Yeri*, Muhammed Hüseyin Zehebî'den *Tefsir ve Hadiste İsrâiliyyât*, M. Abdurreşîd Nu'mânî'den *İmam-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin Hadis İlmindeki Yeri* Abdulfettâh Ebû Gudde'den *Mevzu Hadisler, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları, İslam Âlimlerinin Gözüyle Zamanın Kıymeti.*

Hayatımın çoğunu evi ihmal ederek
masa başında geçirmeme rağmen çocukları büyüten,
evin her işini üstlenen, bana tahammül edip destek olan
sevgili eşim Şükran'a...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 13

BİRİNCİ BÖLÜM
KUR'AN İSLAMI SÖYLEMİNİN GÖRÜNÜMÜ 15
1. Meselenin Tarihî Kökenleri 15
2. Bu Dönemde "Kur'an Yeter." Diyenlerin Profilleri 18
3. Hadislerin Sayısal Çokluğu İddiası 19
4. Hadisler İçinde Sahihler Olabilir Yaklaşımı 27
5. Kur'an'la Yetinmek Adına Olumsuz Her Malzemenin Kullanılması 28
6. Hz. Peygamber'in Kur'an'ın Önüne Koyulduğu İddiası 30
7. Ülkelerin Sadece Anayasayla Yetinmemesi 31
8. Hz. Peygamber'in Saygınlığına Zarar Verilmesi ve Sıradanlaştırılması 32
9. Hadislerin Toptan Reddinin Vahim Sonuçları 35
   9.1. Hz. Muhammed'in Varlığı Meselesi 35
   9.2. Hz. Peygamber'le İlgili Ayetlere Gerek Kalmaması 35
   9.3. Dinin Sekülerleştirilmesi 36
   9.4. Değerlerin Örselenmesi, Basitleşmesi 36
   9.5. İslam Kültür ve Medeniyetini Bekleyen Tehlike 40
   9.6. Kelime-i Tevhidin İlk Cümlesinin Yeterli Olması 44
   9.7. İslam'ın Hak Din Olup Olmadığının Sorgulanacak Olması 45

İKİNCİ BÖLÜM
KUR'AN'LA YETİNMENİN KUR'AN IŞIĞINDA TAHLİLİ 47
1. Kur'an Yeter Diyenlerin Delil Olarak Aldıkları Başlıca Ayetler ... 47
2. Kur'an'ın Korunduğu, Hadislerin Böyle Olmadığı Argümanı 76
3. Kur'an'ın Kendisini Merkeze Almasının Nedeni 78

4. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Bahşettiği Konum 79
4.1. Allah'ın Hz. Peygamber'den Tebliğ Etmesini İstemesi .. 82
4.2. Kur'an'ın Hz. Peygamber'den Kendisine Uymasını İstemesi 83
4.3. Hz. Peygamber'in Allah'ın Kontrolünde Olması 85
4.4. Kur'an'ın Hz. Peygamber'i Rehber Olarak Önümüze Koyması 88
4.5. Ayetlerde Hz. Peygamber'e İtaatin Emredilmesi 91
4.6. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Saygı Gösterilmesini İstemesi 103
4.7. Allah'ın Hz. Peygamber'e Kendi Adına Hareket Etme Yetkisi Vermesi 104
4.8. Allah'ın, Peygamberinin Rüyasını Gerçekleştirmesi 105
4.9. Hz. Peygamber'in Açıklama Görevi 106
5. Ayetleri Doğru Anlamak İçin Hadislere Olan İhtiyaç 108
5.1. Ezan Okunması 109
5.2. Abdesti Zorunlu Kılan Nedenler ve Abdest Alma Şekli 110
5.3. Cünüplüğün Ne Olduğu Meselesi 112
5.4. Namaz Vakitleri 112
5.5. Namazın Eda Şekli 117
5.6. Cuma Namazı 120
5.7. Korku Namazı 121
5.8. Zekâtın Neliği ve Nasıl Verileceği 122
5.9. Oruç 123
5.10. Zıhârın Mahiyeti 124
5.11. Îlânın Neliği 124
5.12. Hac 125
6. Kur'an'daki Şahıs, Coğrafya ve Tarih... Merkezli Anlatımları Anlamak İçin Sadece Hadislere Değil Başta Siyer, Tarih Olmak Üzere Her İlme ve Bilgiye İhtiyaç Duymamız ... 125
7. Hadislerin Mezhepsel Bölünmelere ve Tefrikaya Neden Olduğu İddiası 132
7.1. Abdest Ayeti 133
7.2. Lâmese Kelimesinin Anlamı 134
7.3. Zina İftirasında Bulunanın Tövbesi 134
7.4. Sa'y 135
7.5. Faiz 135
7.6. Eş Sayısı 136
7.7. Cinsel İlişkinin Helal Şekli 137
7.8. Boşanan Kadınların İddet Süresi 137
7.9. Düzeni Bozanların Cezası 138

7.10. Müteşabih Ayetlerin Anlaşılıp Anlaşılamayacağı 138
7.11. Kur'an'a Dokunabilecek Olanlar 139
7.12. Seferde Oruç Tutmak 139
7.13. İtikadî Mezheplerin Oluşmasında ve Şekillenmesinde Ayetlerin Rolü 140
7.14. Kıraat Farklılıkları 144
8. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Yöneltilen Her Soruya Cevap Vermemesi 146
9. Hz. Peygamber'in Haram Koyma Yetkisi 147
10. Hz. Peygamber Zamanında Olup da Kur'an'da Zikredilmeyen Hususlar 151
10.1. Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar 152
10.2.Yenilmesi Yasak Olan Hayvanlar 156
10.3. Sadece Hadislerde Geçen Diğer Bazı Meseleler 158

SONUÇ 159

KİTABİYÂT 161

EK
HZ. PEYGAMBER'İN KONUMUYLA İLGİLİ AYETLER ... 162

DİZİN 173

ÖNSÖZ

İslam dünyasında hadisler her zaman temel tartışma konularından biri olmuştur. Bu bağlamda, hadis kitaplarında bulunan bazı rivayetlerin sorunlu olduğuna dair çalışmalar yapılmış, bunun yanında tamamının bir yana bırakılması gerektiğini öne sürenler de olmuştur. İkinci yaklaşımı benimseyen ve bir akıma dönüşen "Kur'an bize yeter." kabulü, son dönemlerde İslam dünyasında özellikle gençler arasında ilgi görmeye başlamıştır. Yurdumuzdaki durum da farklı değildir. Bu söylem dile getirilirken bazı rivayetlerden hareketle iddia temellendirilmeye çalışılmakta ve iki kapak arasında tek metin olarak önümüzde duran Kur'an'ın müminlere yeteceği savunulmaktadır. Buna göre, çelişkiler yumağı ve Hz. Peygamber'den en az yüz yıl sonra yazılmış olan hadislerle meşgul olmaktansa Kur'an'a odaklanıp onun etrafında ümmetin vahdetini sağlamak daha makuldür.

İlk bakışta oldukça hoş ve cazip gibi gelen bu söylem esasında pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Çünkü bu söylem insanları tek kitap etrafında birleştirmeye çalışmakta ancak işin sonucu hiç de öyle olmamaktadır. Müslümanlar yeni problemlerle karşı karşıya bırakılmaktadır.

İşte elinizdeki çalışma, "sadece Kur'an" söyleminin çıkmaz sokak olduğunu Kur'an'ı merkeze almak suretiy-

le göstermeye çalışacak, dile getirilen bakış açısının ümmeti vahdete eriştirmediğini bilakis yeni parçalanmalara neden olduğunu ispata gayret edecektir. Bunu yaparken, hadisin ve sünnetin bir Müslümanın dünyasında neden mutlaka olması gerektiğini kısa ve veciz bir şekilde, konuları dallandırıp budaklandırmadan anlatacaktır. Konuları işlerken zikredilen ayetlerin Arapça metinlerine de özellikle yer verecek, böylece okuyucunun meseleleri Kur'an metni üzerinden takip etmesi sağlanacaktır.

Ümidimiz odur ki, rahat ve anlaşılabilir bir üslupla kaleme aldığımız kitap, kafası karışmış olan gençlerin zihin dünyalarındaki sorulara tatminkâr cevaplar verecek ve onların hadis ile sünneti tekrar önemsemelerini sağlayacaktır. Bunun yanında, meselenin zaten idrakinde olanların bilinçlerini daha da pekiştirecektir.

"Hadis ve sünnet olmazsa ne olur?" sorusuna cevap bulmak amacıyla Kur'an-ı Kerim'i baştan sona yeniden okuduktan sonra kaleme aldığımız kitabımızın hayırlara vesile olmasını diliyor ve istisnasız her mümin kardeşimizi Allah'ın selamıyla selamlıyoruz.

Enbiya Yıldırım
Ankara 2019

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN İSLAMI SÖYLEMİNİN GÖRÜNÜMÜ

1. Meselenin Tarihî Kökenleri

On dokuzuncu asırda İngilizlerin Hindistan ve Mısır'ı işgali sonrasında Batı'yla yüz yüze gelinen bu iki coğrafyada, eski ihtişamlı ve onurlu günlere dönmenin özlemi ve Müslümanların düştükleri yerden kalkmaları iştiyakıyla, dirilişin kendi değerlerimize sahip çıkmaktan geçtiği yönünde düşünceler dillendirilmeye başlandı. Arayış içinde olanlardan bir kısmı –Hint alt kıtasında olduğu gibi– vahdetin sağlanması için Kur'an etrafında kenetlenmek gerektiği görüşünü öne sürüp hadisleri bir yana koymak icap ettiğini söylediler ve sonrasında görüşlerine uygun tefsir çalışmaları yaptılar.[1] Onlara göre hadisler Hz. Peygamber'den çok sonra yazılmıştı, güven arz etmiyordu ve en kötüsü de Müslümanların tefrikasına neden olmuştu ve oluyordu.[2] Daha öncesinde devamlılık arz eden bir harekete dönüşmemiş olan bu düşünce kendisine hatırı sayılır bir taraftar toplamaya başladı ve İslam dünyasının pek çok bölgesinde yankı buldu. Bu kabul günümüzde de varlığını oldukça yaygın bir şekilde devam ettirmektedir.

[1] İslam dünyasının en parçalanmış coğrafyalarından olan Irak'ta bu düşüncenin günümüzde dile getiriliyor olması dikkat çekicidir.

[2] Esasında "Kur'an yeter" diyenleri tek potada toplamak ve hepsi her şeyde aynı kanaate sahipmiş gibi düşünmek son derece yanlıştır. Bununla birlikte bizim çalışmamız genel bir bakış açısı sunmayı hedeflediğinden detaylara girmeyeceğiz.

Söz konusu yaklaşımı benimseyenler kendi haklılıklarını ispat etmek için dünyanın çeşitli dillerinde çalışmalar yapmakta, onlar gibi düşünmeyenler de reddiyeler ile cevap vermektedir. Lakin reddiyelerin önemli kısmında dikkatimizi çeken husus, nezaket dilinin terk edildiği ve çeşitli yaftalamalarla suçlama yoluna gidildiğidir. Tenkit edenlere göre, hareketin ortaya çıkışında İngilizlerin de etkili olduğu genel kabulünden hareketle, bu akımda yer alanlar –özellikle de Hint alt kıtasındakiler ile Mısırdakiler– müsteşriklerden etkilenen ve onların yolundan giden, İslamî değerlerden nasibi olmayan kimselerdir. Hatta bir kısmı Müslümanmış gibi gözükmekle birlikte inancımızın düşmanıdır, amaçları dinimizin ikinci kaynağını ortadan kaldırarak Yüce İslam'ı yıkmaktır.

Ülkemizde de çok başvurulan böylesi itham edici bir dilin kime ne kazandıracağını sorgulamamız gerekir. Halbuki "niyet sorgulamak" ve insanların hangi saikle bir hareket içinde bulunduklarını bilmek sadece Allah'a mahsustur. Biz sadece, bir kişi hangi amaçla böylesi bir hareket içinde bulunduğunu açıklamışsa, o zaman onun niyetini sorgulayabiliriz. Bunun ötesindeki her bir şey, anlamı ve karşılığı olmayan gereksiz sözlerdir. Dolayısıyla hadisleri toptan reddedenlerin samimi Müslümanlar olduklarını ve içinden çıkamadıkları (veya kendilerine göre çıktıkları) problem nedeniyle böyle bir noktaya geldiklerini kabul etmek durumundayız. Bu hareketi şu anda besleyen dış güçler var mıdır yok mudur, bunu bilemeyiz.[3] Kaldı ki ehl-i sünnet dediğimiz dünyanın perişan durumu da ortadadır. Dolayısıyla ilmin konuşulmadığı ve ithamın hükümran olduğu söylemler sadece birer boş sözdür, değeri yoktur ve acziyet göstergesidir. Bu nedenle okuduğunuz satırların yazarı, Kur'an ile

[3] İçlerinde muhtemelen art niyetliler varsa da bu bizim tutumumuzu değiştirmez. Aynı durum ehl-i sünnet camiasında olanlar için de geçerlidir.

yetinme iddiasında olanların samimi, dertli ve kafa yoran müminler olduklarını düşünmekte, içtenliklerinin sorgulanmasını ve suçlanmalarını kesinlikle tasvip etmemektedir. Çünkü bize düşen, ilmî cevap vermektir, insanları cennetlik veya cehennemlik diye tasnif etmemektir.

Şunu bilmek gerekir ki, söz konusu hareket bir akım olarak yüz elli yıldır var olmakla birlikte, sahip olunan düşünceler ilk kez onlarla birlikte ortaya çıkmış değildir.[4] Nitekim İmam Şâfiî *Umm* kitabında hadislerin tamamını reddeden biriyle yaptığı münazarayı aktarır. Onun 204/819 yılında vefat ettiğini göz önünde bulunduracak olursak, tartışmaların kökenlerinin ilk asırlara kadar gittiğini ama bilimsel zayıflık nedeniyle tutunamadığını ve devam eden bir harekete dönüşemediğini çok rahat anlarız.[5]

Mezkûr tartışmaların yapıldığı ilk asırlarda müsteşrikler olmadığına göre, Müslümanların aklıyla alay edip onları her hâlükârda birilerinin peşinden giden ve kendi başlarına bir hususu dile getiremeyen zavallılar olarak tanımlamaktan ve bir yere yaslamaktan vazgeçmemiz gerekir. Ayrıca düşünmenin, eleştirmenin ve farklılığın kapısını açık tutmalıyız ki, İslam düşüncesi gelişsin. Aksi takdirde müminleri baskılayarak, öteleyerek, dışlayarak ve hedef tahtasına koyarak sadece kaos çıkmasına ortam hazırlamış ve yetersizliğimizi zorbalıkla örtmeye çalışmış oluruz. O yüzden her Müslümana merhamet ve anlayış göstermeliyiz. Unutmamalıyız ki, sadece Kur'an diyenler hadis-

[4] İslam tarihine baktığımız zaman daha ilk asırdan itibaren şefaat, recm, mestler üzerine mesh, içki içmeye had uygulanması, kabir azabı, Hz. İsa'nın nüzulü gibi bazı konulardaki hadisleri toptan inkâr eden insanların ortaya çıktığını ve sahabilerle tâbiîlerin bu kişilerle tartıştıklarını hatırlatmak isteriz. Örneğin 128/745 yılında vefat eden Cehm b. Safvân kabir azabı, sırat, mîzân yoktur demiştir. Geniş bilgi için şu kitaba bkz. Suyûtî, *Sünnetin İslam'daki Yeri*.

[5] Hadisleri tamamen reddeden yaklaşımlar ve konu etrafındaki diğer tartışmalar hakkında geniş bilgi için bkz. Enbiya Yıldırım, *Hadis Meseleleri*, s. 19-77. İbn Kuteybe'nin *Hadis Müdafaası*, konu çerçevesinde okunması gereken mühim bir eserdir.

lerin –başka bir ifadeyle rivayetlerin– tefrikaya sebebiyet verdiğini düşündüklerinden dolayı ümmeti tek kitap etrafında birleştirmenin daha rahat olacağını ve hatta bunun zorunlu olduğunu düşünmüşlerdir, düşünmektedirler.

2. Bu Dönemde "Kur'an Yeter." Diyenlerin Profilleri

Yaşadığımız zaman diliminde ülkemizde, genel olarak da İslam coğrafyasında "Kur'an yeter." diyenlerin özgeçmişlerine baktığımızda, bu hareketin kendilerine yaslandırıldığı Seyyid Ahmed Han, Abdullah Çekrâlevî, Ahmeduddîn Amritsârî gibi insanlardan farklı olarak, çok ilginç bir durum arz ettiklerini görürüz. Çoğunluğu gerçek anlamda dinî tahsil almamış, yüzeysel okumalar yapmış ve Kur'an-hadis/sünnet ilişkisi, fıkıh, tefsir gibi alanlarda yeterli kıvama gelmemiş velhasıl İslamî ilimlerde uzmanlaşmamış insanlardır. Bundan dolayı da hadis özelinde şer'î ilimlerin ne anlama geldiğini ve ne ifade ettiğini tam olarak kavrayamamaktadırlar. Böyle olunca da muteber hadis kitaplarında geçen ve sıhhat açısından gerçekten problemli olan bazı rivayetlerin durumunu genel hadis külliyatı üzerine yayarak bütün hadisleri reddetmektedirler. Bu kişiler Hz. Peygamber'in günümüz Müslümanları için mutlaka bir şey ifade etmesi gerektiği gerçeğini –birikimlerinin yetersizliklerinden dolayı– göz önünde bulunduramamakta hatta anlayamamaktadırlar.

Bunların yanında, yeterli dinî birikime sahip gözüküp de zikzaklı çizgi çizenler vardır. Söz konusu kişiler bazen hadisleri bütünüyle reddeden veya sahih hadis sayısının birkaç tane olduğunu söyleyen fevrî çıkışlar yapmaktadırlar. Lakin iki nedenden dolayı bir kısım çalışmalarını hadissiz yapamamaktadırlar: a) Hadis olmadan bazı hususların izahı eksik kalmaktadır. b) Almış oldukları dinî eğitim onlara hadisin dindeki yerini öğretmiştir.

Ülkemizde halk arasında Kur'an yeterlidir diyen bir

grup daha bulunmaktadır. Bunlar Arapça bilmemekte ve birilerinin yaptığı çeviriler üzerinden konuşmaktadırlar. "Allah'ın kitabı sadece Araplara ve hocalara hitap etmemektedir, bu nedenle Arapça bilmek şart değildir, tercümesi üzerinden de pekâlâ konuşulabilir." iddiasındadırlar. Lakin çevirisi üzerinden Kur'an'ı –özellikle de bazı ayetleri– anlamanın çok zor olduğunu, kitabı anlamaya yönelik diğer ilim dallarına müracaat etmek gerektiğini bilememektedirler. Daha doğrusu bu alanda alt yapıları neredeyse hiç olmadığından dolayı zorunluluğun farkında bile değillerdir. Oysa Arap edebiyatı, tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm ilimleri bu noktada büyük yardım sağlamaktadır. Ancak bu kişiler Kur'an'ın Türkçe meâline bakarak başka şeye ihtiyaçları olmadığını iddia ettiklerinden yardımcı ilimlerden mahrum kalmakta ve kendilerini, içinde bulundukları yola sokanların Kur'an etrafında oluşturmuş olduğu anlayışı din edinmektedirler. Ortada gerçekten vahim bir durum vardır.[6]

3. Hadislerin Sayısal Çokluğu İddiası

Hadislerin güvenilmez olduğunu iddia edenlerin en büyük dayanaklarından birisi hadislerin sayısıdır. Çünkü bazı rivayetlerde, Buhârî'nin de içinde olduğu büyük mu-

[6] Elmalılı Hamdi Yazır şöyle diyor: "Doğrusu Kur'an'ı cidden anlamak, tetkik etmek isteyenlerin onu usulüyle Arapçasından ve tefsirlerden anlamaya çalışmaları zaruridir. Kur'an'ın falan tercümesinde şöyle demiş diyerek hükümler çıkarmaya çalışmamalıdır. Bunu imanı olanlar yapmaz. Kendini bilen insaflı insan da yapmaz.
Kur'an'dan bahsetmek isteyenler onu hiç olmazsa harekesiz olarak yüzünden okuyabilmelidir. Mamafih öyle kimseler görüyoruz ki, Kur'an'ı harekesiz olarak okumak şöyle dursun, harekesiyle bile düzgün okuyamadığı halde onun hükümlerinden ve manalarından ictihada kalkışıyor. Öylelerini görüyoruz ki Kur'an'ı anlamıyor ve 'Tefsirlere müfessirlerin yorumları karışmıştır.' diye onları da kâle almak istemiyor da, eline geçirdiği tercümeleri okumakla Kur'an'ı tetkik etmiş olacağını iddia ediyor. Düşünmüyor ki okuduğu tercümeye, âlim müfessirlerin tevili (yorumu) değil de cahil mütercimin görüşü ve yorumu, hatası ve noksanı karışmıştır. Bazılarını da duyuyoruz ki, Kur'an tercümesi demekle yetinmiyor da: "Türkçe Kur'an" demeğe kadar gidiyor. Türkçe Kur'an mı var behey şaşkın?" *Hak Dini Kur'an Dili*, I, 15. (Kısmen sadeleştirilerek).

haddislerin yüzbinlerce hadisten seçki yaparak kitaplarını oluşturdukları geçmektedir. Buradan hareketle, her muhaddisin topladığı rivayetleri yan yana koyup hesap ettiğimizde, ortaya asgari iki milyonluk bir rivayet kümesi çıkmaktadır. Bu büyük rakama bakılarak bir hesap yapılmakta ve şöyle denmektedir:

"Hz. Peygamber yirmi üç yıl peygamberlik yapmıştır. Bunu hesaba dökecek olursak, 23 yıl x 365 gün = 8.395 gün yapmaktadır. İki milyonu 8.395 güne bölecek olduğumuzda son elçinin her gününe ortalama 238 hadis düşmektedir. Allah Rasûlünün her gün bu kadar mesele dile getirmesi mümkün değildir. Ayrıca bir insan sevdiği bir kişiden bir yıl önce aynı gün içinde veya farklı zamanlarda dinlediklerini yazacak olsa, çoğunu hatırlayıp yazamaz. Bu durum Hz. Peygamber'den en az yüz yıl sonra yazılmış olan hadislere pek çok yalan karıştığını velhasıl rivayetlerin güvenilmez olduğunu göstermektedir."

Bu iddia pek çok açıdan yanlışlar içermektedir. Şöyle ki:

3.1. Buhârî'nin altı yüz bin hadisten seçki yaptığı, diğer imamların da benzer yola başvurduğu iddiası:

Hadis imamlarının kaç hadisten seçki yaptıklarına dair rivayetler onların hayat öykülerinde geçer. Bunlar sayım yapılarak belirtilmiş rakamlar değildir. Hatta imamın kendisinin bile topladığı hadisleri saydığını –gereksiz bir iş ve zaman harcama olacağından dolayı– düşünmüyoruz. Çünkü rakamlandırma yani numaralandırma o dönemlerde pek uygulanan bir gelenek değildi. Ayrıca hadislerin yazıldığı dokümanların kabalığını ve tutacağı hacmi göz önünde bulundurursak bunun neredeyse imkânsız olduğunu anlarız. Nitekim son zamanlara kadar Ahmed bin Hanbel'in *Musned*'inde elli bine yakın hadis olduğu sanılmaktaydı. Ancak durumun hiç de öyle olmadığı, rakamlandırma sonunda sayının 27.647 olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda Buhârî'nin altı yüz bin hadisi tek tek say-

dığını söylemek hiç gerçekçi değildir. Dolayısıyla bahsedilen sayılar gerçekten bir rakam vermek için ifade edilmemiştir. Bilakis Buhârî'nin veya diğer hadis imamlarının çok fazla hadis topladığına vurgu yapmak için söylenmiştir. Nitekim bu şekilde mübalağalı ifade tarzı Müslümanların geleneğinde çok yaygındır ve bahsedilen kimseyi övmek için kullanılır. İmam Azam'ın kırk yıl yatsının abdestiyle sabah namazını kılması gibi.[7] Kaldı ki kütüphanelerde bulunan hadis külliyatındaki rivayetlerin sayısının beş yüz-altı yüz bin civarında olduğu tahmin edilmektedir.[8]

3.2. Rivayetlerde geçen rakamlara takılıp kalanların alanın uzmanı olmamalarından dolayı gözlerinden kaçırdıkları çok önemli bir husus vardır. O da şudur:

İki milyon hadisi, her biri farklı şeylerden bahseden rivayetler gibi değerlendirmektedirler. Oysa hadisçiler, rivayet zincirinde bir ravisi farklı olan veya metninde bir kelime değişen hadisi a-y-r-ı h-a-d-i-s saymaktadır. Dolayısıyla tarik ve metin farklılığı içeren yüz hadis kümesi aslında tek bir hadistir. Kaldı ki, bazen bir rivayetin tariklerinin sayısı, hadislerin toplanıp içlerinden kitaplara seçki yapıldığı Buhârî'nin döneminde yüzlerce idi.

Meramımızı netleştirmek için durumu şu örnekle tasvir edelim:

Hz. Peygamber'in buyurduğu bir hadisi üç sahabi işitmiş olsun. Bu sahabilerin her biri hadisi ikişer kişiye anlatsın. Bu durumda hadis sayısal olarak altıya çıkar. Hadisleri alan bu tâbiîler de benzerini yaptığı zaman ravi sayısı en az on iki olur. Lakin hicrî ikinci asırdan itibaren insanlar hadis meclisleri düzenlemeye ve öğrendikleri hadisleri ka-

[7] Geleneğimizdeki mübalağa örnekleri için bkz. Enbiya Yıldırım, *Hadiste Metin Tenkidi*, s. 435.

[8] Uzmanların farklı tahminlerine göre, dünyada Müslümanlara ait tüm yazmaların sayısı bir milyon ilâ yedi milyon arasındadır. Bkz. Enbiya Yıldırım, *Hüsn-i Hat ve Hadis*, s. 128-129.

labalıklara aktarmaya başladılar. Aynı hadise sahip olan hocalardan ikisinin bu yola başvurduğunu ve kendilerini dinleyen yüz kişi olduğunu düşünecek olursak, on iki ayrı ravisi olan hadis en az iki yüz kişiye intikal etmiş olur. Bu iki yüz kişi de kendi beldelerine gidip hadis meclisleri kurup dinlediklerini aktardıklarında sayı Buhârî dönemine gelene kadar katlanarak artar. Böylece bir hadis en az beş yüz hadise ulaşmış olur. Lakin beş yüz hadis esasında tek bir hadistir, rivayet zinciri farklılaştığı için sayı artmıştır.

Katlanarak ravi sayısının artması elbette her bir hadis için söz konusu değildir ancak hadis kitaplarında var olan rivayetlerin çoğu müşterek hadislerden oluşmaktadır. Bu da bize hadislerin büyük çoğunluğunun bahsettiğimiz şekilde hadis kitapları sahiplerine kadar ulaştığını ve onların bunlardan bir seçki yaptığını göstermektedir. Bu şansı bulamayan yani ravi sayısı bahsettiğimiz sayılar düzeyine çıkamamış olan rivayetler de zaten hadis kitaplarının bir kısmında bulunmakta, hepsinde yer almamaktadır ki, bunlar da genel hadis külliyatı içinde azınlıktadır. Demek oluyor ki, sözü edilen rakamsal fazlalık tekil hadis sayısını değil aynı hadisin farklı tariklerini içeren genel bir rakamdır. Nitekim *Kütüb-i Sitte* dediğimiz *Buhârî, Muslim, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî* ve *İbn Mâce*'de tekrarlarıyla birlikte toplamda 35.647 hadis yer almaktadır. Lakin tekrarları çıkardığımızda geriye yaklaşık 9.180 hadis kalmaktadır.[9]

3.3. Bir insan sevdiği bir kişiden bir yıl önce aynı günde veya farklı zamanlarda dinlediklerini yazmaya çalışsa çoğunu yazamayacağından hadislerin önemli bir kısmı şüphe uyandırmaktadır iddiasına gelince:

Hz. Peygamber'den gelen hadisleri genel olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan birincisi Müslüman-

[9] Kriterlerin farklılığına göre rakamlar farklılık arz edebilir ancak üç aşağı beş yukarı sayılar bunlardır.

ların gündelik hayatta sürekli müracaat ettikleri hadislerdir. Namaz, oruç, zekât, hac, namaz sonrası tesbihat gibi ibadetler bu kapsamda değerlendirilebilir. Bunlar müminler tarafından Hz. Peygamber döneminden itibaren günlük hayatta pratize edilmektedir. Bir anlamda hadis kitaplarındaki ilgili rivayetlerin sağlaması yapılmaktadır. Müminler hem hadis kitaplarından hem de çağlar boyunca tevarüs ettikleri uygulamalar ile bunları kuşaklar boyunca birbirlerine aktarmaktadırlar. Buna sünnetin kontrolü diyebiliriz. Dolayısıyla son elçi nasıl namaz kılıyor idiyse onun gibi namaz kılmakta, keza orucu da onun belirlediği şekilde tutmaktadırlar. Diğer ibadetler de bu minvaldedir.

Fıkhî mezheplerin özellikle namazın edasında değişik uygulamalara gitmeleri onların her bir uygulamayla ilgili rivayetler manzumesinden sadece birini tercih etmelerinden, diğerleriyle amel etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in değişik zamanlardaki farklı uygulamaları olarak değerlendirilebilecek mezhepsel farklılıklar Allah Rasûlünün gösterdiği esnekliğin bir yansımasıdır. Yoksa bu uygulamalardan birinin sahih, diğerlerinin yanlış olduğunun göstergesi değildir. Bu nedenle her bir uygulamanın sünnette yeri olduğunu söyleyerek farklılıkları çeşitlilik olarak anladığımızda ortada sorun kalmamaktadır. Dolayısıyla bir çelişkiden bahsetmek mümkün değildir.

İkinci grupta yer alan rivayetlere gelince, bunlar Müslümanların gündelik hayatlarında sürekli yer almayan ve zaman zaman müracaat ettikleri hadislerdir. Hadisler etrafında şüphe uyandıranların veya endişe taşıyanların dile getirdikleri rivayetlerin büyük çoğunluğu bu kümede yer almaktadır. Söz konusu rivayetlerin önemli kısmı inançla ve geçmiş dönemlere ait kıssalarla ilgilidir.[10] Hz. İsa'nın nüzulü, mucizeler, Deccal, Mehdi, Cessâse, kabir

[10] Bkz. Enbiya Yıldırım, *Hadis Meseleleri*, s. 118-119.

azabı, kader, Hz. Süleyman'ın bir gecede doksan hanımını dolaşması, Hz. Musa'nın ölüm meleğini tokatlaması, etin kokmasının sebebinin İsrailoğulları olması, farenin hayvana çevrilen bir insan zümresi olduğu, kertenkeleyi öldürmenin sevap olması... konuları bunlara örnek verilebilir. Bu rivayetler öteden beri tartışma konusu olan hadislerdir. Dolayısıyla bunlara yönelik dile getirilen eleştiriler ve endişeler yeni değildir. Ancak bunları önceden dile getirenlerin kâhir ekseriyetini günümüzdekilerden ayıran önemli fark, hadisleri toptan reddetmemeleridir. Yani belirli alanlardaki rivayetleri eleştiri konusu yapmışlardır yoksa hadislerin bütünüyle ilgili bir sorunları yoktur. Nitekim bidat olarak değerlendirilen mezheplerin kabullerine ve çalışmalarına göz atıldığında bu husus açıkça görülür.

İkinci grupta yer alan rivayetlere baktığımızda, bunların tamamının (aynı hadisin farklı tariklerini hesaba katmadan) iki yüz elli civarında tekil rivayetten oluştuğunu görürüz. Demek oluyor ki, sürekli tartışma konusu yapılan veya örnek gösterilerek bütün hadis külliyatının inkârına gerekçe üretilen rivayetlerin tamamı iki yüz elli civarındadır. Dolayısıyla ikinci grupta yer alan bazı rivayetler nedeniyle bütün bir hadis külliyatı üzerinde toptan reddedici bir yaklaşım sergilenmektedir ki, bu sağlıklı değildir.

Şunu unutmamak gerekir ki, bu iki yüz elli rivayetin tamamı mevzu kabul edilse bile dinde bir eksiklik söz konusu olmaz. Müslümanlar Hz. Peygamber zamanındaki gibi kulluklarını eda etmeyi sürdürürler. Dolayısıyla iki yüz elli hadis ve içeriği sahih olsun veya olmasın, içlerinden bir kısmı sağlam rivayetlere dayansın veya dayanmasın fark etmez, bu alandaki rivayetlerin durumu birinci kümede yer alan ve Müslümanların dinî yaşantılarını düzenleyen rivayetler mecmuasına zarar vermez, müminlerin Müslümanlıklarından bir şey eksiltmez. Çünkü birinci grupta yer alan ve müminlerin günlük hayatlarını tanzim

eden sahih-hasen rivayetlerin sayısının yirmi ilâ yirmi beş bin arasında olduğu tahmin edilmektedir.[11] Bu rakam dinî hayatta boşluk bırakmayacak bir sayıdır. Tartışma konusu yapılan iki yüz elli rivayetin muhtevalarının tartışılmasında ise hiçbir sorun yoktur. Bu, bizlerin münazara ederek fikir imal ettiğimiz alan olarak kabul edilebilir. Yeter ki, küçük alandaki tartışma, hadislerin çoğunun bulunduğu büyük alana taşınarak bütün hadislerin inkârına gidilmesin.

Tüm bunları söylerken birinci kümede yer alan rivayetlerin bütünüyle sahih olduğunu elbette söylemiyoruz. Ancak bu kümedeki sahih olmayan rivayetler o alandaki rivayetlerin bütünüyle ilgili endişe uyandıracak boyutta değildir. Özellikle fakihler ile hadisçiler bunların sıhhatleri üzerinde diğer alanlardaki rivayetlerden çok daha fazla durmuşlardır ve durumlarını genel olarak ortaya koymuşlardır.

Esasında burada ele aldığımız sorun son derece gereksiz ve temelsizdir. Lakin ortaya çıkmasına iki zümre neden olmaktadır:

Birinci zümre, tartışma konusu olan rivayetlerin hangi alanda olduğu gerçeğini göz ardı ederek (veya bu durumu fark edemeyerek) bütün hadis külliyatı üzerinde şüphe uyanmasına neden olanlardır. Bunlar, konuşmalarında ve yazdıklarında tartışma konusu yaptıkları rivayetler üzerinden bütün hadisler üzerinde kuşku uyanmasına sebebiyet veren alaycı bir dil kullanmaktadırlar.

İkinci zümre, başta *Buhârî* ve *Muslim* olmak üzere hadis kitaplarını adeta kutsal kitaplar gibi görerek içlerindeki rivayetleri ehl-i sünnet savunması adına ayetmiş gibi müdafaa edenlerdir. Bu kişiler hadis kitaplarının insan elinden çıkma eserler olduğu hakikatini bir kenara koyarak söz konusu çalışmaların güvenilirliklerine, dolayısıy-

[11] Bkz. Enbiya Yıldırım, *Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular*, s. 120.

la ehl-i sünnet itikadına zarar gelir endişesiyle bunlardaki rivayetleri var güçleriyle savunmaktadırlar. Böyle yaparak, yani "kutsamacı savunma" ve müdafaanın daha fazla sorun ürettiği bazı rivayetler nedeniyle bütün bir hadis külliyatı üzerinde şüphe oluşmasına neden olmaktadırlar. Onların bu durumlarını gören insanlarda *Buhârî* ile *Muslim*'in keza diğer hadis kitaplarının tamamına yönelik şüpheler uyanmaktadır. Oysa bu kimseler, tartışma konusu olan rivayetlerin büyük çoğunluğunun bizim yukarıda belirttiğimiz ikinci alanda yer alan rivayetlerden oluştuğu gerçeğini unutmadan *Buhârî* ile *Muslim*'deki diğer binlerce rivayete odaklanmış olsalardı, özellikle Türkiye'de hadis inkârcılığına[12] körükle hava vermemiş olurlardı. Unutulmamalıdır ki, eleştiriye açık olan bir kısım rivayetlerin tenkidi *Buhârî* ile *Muslim*'deki geri kalan hadislerin bırakılması anlamına gelmeyeceği gibi bu durum onların büyüklüğüne de zarar vermez. Çünkü hata ve yanlıştan kurtulmuş insan yoktur. Ehl-i sünnet savunucusu olduklarını iddia eden ve anlamsız bir kabulle herkesin özellikle *Sahîhayn*'da bulunan her bir hadisi mutlak sahih kabul etmesini bekleyenlerin görmek istemedikleri ve belki de farkında olmadıkları hakikat budur.

İkinci zümrenin en büyük hatalarından birisi de Hz. Peygamber'in dinî çerçevede değerlendirilemeyecek, nübüvvet görevi içine girmeyen uygulama ve sözlerini din gibi algılamaları ve bunların sorgulanamaz olduğunu düşünmeleridir. Böyle inandıklarından dolayıdır ki, örneğin

[12] Hadis inkârcısı ifadesi sorunlu bir tanımlamadır. Bu tabir kullanıldığında Hz. Peygamber'in buyurduğu bir sözü inkâr eden kimse akla gelmektedir. Oysa hadisi inkâr eden kimse gerçekte o rivayetin Hz. Peygamber'e aidiyetini inkâr etmektedir, sıhhatine inanmamaktadır. Dolayısıyla hadis inkârcısı ile rivayet inkârcısı arasında büyük fark olup hadis inkârcısı ifadesi kullanılacaksa, bunun rivayet inkârı bağlamında kullanılması ve o şekilde anlaşılması zorunludur. Bunun yanında bir de, hadisin Hz. Peygamber'e aidiyeti tespit edilse bile birebir Kur'an'da yoksa bizi bağlamaz düşüncesine sahip olanlar vardır. Bu kişilerde hadis/rivayet inkârcılığı söz konusu değildir, bakış sorunu vardır.

tıpla ilgili sahih hadislerde mutlaka ilahî bir hikmet arama yoluna gitmektedirler. Bunların dönemsel, örfî ve tecrübeye dayalı bilgiler olduğunu, yanlış olabileceklerini ihmal etmektedirler.

4. Hadisler İçinde Sahihler Olabilir Yaklaşımı

Kur'an'la yetinmek gerektiğini iddia edenlerin bir kısmı, eldeki mevcut hadisler içinde gerçekten de Hz. Peygamber'e ait hadisler olabileceğini, ancak bunların hangileri olduğunu bilemeyeceğimizden dini anlamak için bunların kaynak olarak kullanılamayacağını belirtmişlerdir. Çünkü hadisler sıhhati meşkûk ifadelerdir. Kur'an kesin olduğundan ve de kitap kendisini açıklayıcı tek kaynak olarak tanımladığından, sıhhati belli olmayan hadislere ihtiyaç yoktur. Ayrıca Hz. Peygamber Kur'an'a muhalif bir şey kesinlikle yapmamıştır/dememiştir, oradaki emir ve yasaklara uygun bir hayat sürmüştür. Bu durumda hadislere zaten gerek yoktur.

Bu değerlendirme pek çok açıdan eleştiriye açıktır.

Öncelikli olarak bilginler sahih hadislerle amel etmeyi öncelemişlerdir ve hadislerin sahih kabul edilmesi için kriterler geliştirmişlerdir. Dolayısıyla her bir rivayetle amel edilmesi söz konusu değildir, sıhhat testini geçmesi gerekmektedir. Özellikle fıkıh alanına giren rivayetler böyledir. Ayrıca Kur'an bizzat Hz. Peygamber'e açıklama görevi vermiştir ve bunun ne kadar gerekli olduğu Kur'an okunurken anlaşılmaktadır. Keza Hz. Peygamber'in bütünüyle Kur'an'a uygun yaşaması onun Kur'an'ı açıklamaya yönelik izahlarda bulunmadığı anlamına gelmez. Dolayısıyla şunu hiç kimse iddia edemez: "Hz. Muhammed ayetlerde geçen hususları açıklamak için hiçbir şey demedi. Yirmi üç yıl boyunca yanına gelenlere sadece ayet okuyup durdu ve 'Benden bu kadar.' dedi." Böyle bir iddia söz konusu olamayacağına göre, hadisçilerin ve özel-

likle de fıkıhçıların ortaya koymuş oldukları ölçütleri kullanarak sahih rivayetlerle amel etmek durumundayız. Hz. Peygamber'in mirasını elimizin tersiyle kenara itmenin anlamı yoktur. Sıhhati hakkında endişe duyulan rivayetler varsa bunlar elbette araştırılacaktır.

5. Kur'an'la Yetinmek Adına Olumsuz Her Malzemenin Kullanılması

Kur'an'la yetinmek gerektiğini söyleyenler, hadislerin neden güvenilmez olduğu hususunda ne kadar rivayet varsa hepsini fütursuzca kullanmaktadırlar. Bir taraftan hadislerin itimat edilmez olduğunu söylerken diğer yandan kendilerini destekleyecek rivayet malzemesine –sahih olup olmadığına bakmaksızın, bazen de bağlamından koparark– sıkı sıkıya yapışmaktadırlar. Halifelerin hadis rivayetine karşı tavır aldıkları, bazı sahabilerin hadis uydurduğu (!) gibi.[13] Dile getirdikleri şüphelere verilecek cevaplar olmakla birlikte, rivayet malzemesini kullanarak hadisler açısından tarihte işlerin hiç iyi gitmediğini ispat etme yoluna girmeleri yadırganacak bir durumdur. Bu nedenle, güvenmedikleri rivayetlerden yararlanarak hadislere neden itimat edilmeyeceğini ispat etmeye çalışmayı bırakmaları gerekir. Zira bilimsel bakış açısında ikileme yer yoktur.

Dilemmaya düşüp kendilerine yarayan rivayetleri delil olarak kullanmalarının yanlışlığı ortada olmakla birlikte, dayanaklarının sağlam olmadığını göstermek için, yararlandıkları rivayetlerden biri üzerinden yaptıkları eleştiriyi tahlil edelim. Böylece tüm sorularına benzer cevaplar verme imkânımız olduğunu göstermiş olalım:

Eleştiri şu şekildedir: "Hz. Peygamber'in hadis yazmaya izin vermediğine dair rivayetler vardır. Kur'an'la karış-

[13] Bkz. Enbiya Yıldırım, *Hadis Problemleri*, s. 39-84.

ma endişesi yazdırmamasının nedenlerinden biri olarak zikredilmektedir. Hadisler dinin kaynağı olsaydı peygamberimiz hadislerini yazdırırdı. İnsanların dini eksik öğrenmesini istemeyeceğinden, yazdırmamış olması hadislere gerek olmayışındandır. Ayrıca hadisler dinin kaynağı ise ve Hz. Peygamber de dinin kaynağının kayda geçirilmesini engellemiş ise, İslam'ın tam ve eksiksiz bir şekilde bize ulaşmasını önlemiş demektir. Bu düşünülemeyeceğine göre, hadislerin Kur'an yanında ifade ettiği bir anlam yoktur. Kur'an yeterlidir."

Bu hususta şunlar söylenebilir:

5.1. Rivayetlerde sahabilerden bazısına Hz. Peygamber'in hadis yazmak için izin verdiği ayrıca bir kısmının özel olarak hadis yazdığı geçmektedir.

5.2. Hz. Peygamber'in ayetlerle karışmaması için hadislerin yazımını *genel olarak* yasakladığı doğrudur. Ancak bunun gerekçesi, hadislerin dinde bir anlam ifade etmemesi değildir. Hz. Peygamber yüksek ferasete ve öngörüye sahip olduğu için, çok haklı bir nedenden dolayı hadisleri halkın yazmasını istememiştir. Gerekçesi şudur ve bu gerekçe Allah'ın elçisinin ne kadar büyük bir insan olduğunun göstergelerindendir:

Kutlu elçinin ömrünün son dönemine doğru İslam dini Arabistan coğrafyasının tamamına yayılmıştı. Bunun yanında insanlar dine girmek veya İslam'la ilgili bilgi almak için sürekli Medine'ye geliyorlardı. Hz. Peygamber kendisini dinlemeye gelenlere öncelikle nazil olan ayetleri aktarıyor ve bunların zihinlerde kalması için çabalıyordu. Dinleyenler de memleketlerine gittiklerinde öğrendikleri ayetleri tanıdıklarına aktarıyorlardı.

Rasûlullah insanların öncelikle Kur'an ile muhatap olmalarını istemiştir. Ayrıca yazı yazanların zaten az olduğu coğrafyada gelen kişilerin hadisleri yazmaları durumunda hadislerin ayetlere karışabileceği endişesi doğmuştur ki

o bu endişesinde haklıdır. Çünkü Medine'de kendisinden ayetleri ve hadisleri yazan insanlar, yurtlarına döndüklerinde bunları karıştıracak olsalardı, ayetler ile hadisleri birbirinden ayırt etmek artık mümkün olmayacaktı veya çok zor olacaktı. Çünkü Medine dışındaki bölgelerdeki Müslümanların sayısı Medine'dekilerden çok daha fazlaydı. Dolayısıyla buralardaki insanların ayetlerle hadisleri birbirine karıştırarak oluşturdukları metinlerle ortaya muharref bir Kur'an çıkacak ve bu büyük bir felaket olacaktı. İşte bu temel gerekçeden dolayı ufuk sahibi Hz. Peygamber, hadislerinin yazımına genel olarak bir kısıtlama getirmiştir.

Hz. Peygamber'in bu yaptığından hadislerin değersiz olduğu anlamını çıkarmak mümkün değildir. Unutulmamalıdır ki, Hz. Peygamber'den bu ayetleri öğrenen insanlar namaz kılmayı da zekâtın nasıl ödeneceğini vb. de, öğrenmişler, keza ahlakî tavsiyeleri almışlardır. Gittikleri yerlerde de –elbette– bunları aktarmışlardır. Her halde hiç kimse, yanına İslam'ı öğrenmek için gelenlere ayetleri okuduktan sonra Hz. Peygamber'in sükût ettiğini iddia edemez. Dolayısıyla Rasûlullah'ın –halkın hadis yazımına kısıtlama getirerek– Kur'an metnini korumaya çalışma çabasını takdir etmemiz gerekir. Lakin buradan hadislerin önemsiz olduğunu çıkarmak, o yüce peygamberin ferasetini görememek ve hatta onu kendi düşüncemize alet etmek olur.

6. Hz. Peygamber'in Kur'an'ın Önüne Koyulduğu İddiası

Sadece Kur'an söylemiyle hareket edenler, hadislere değer veren bizleri, Hz. Peygamber ile hadislerini Kur'an'a eş değer görüyormuşuz gibi değerlendirmektedirler. Oysa böyle bir durum söz konusu değildir. Kur'an gibi aynı sağlamlıkla bize gelmemiş olan hadisleri Allah'ın kitabıyla eşdeğer görmemiz mümkün olabilir mi? Kaldı ki baş-

ta en güvenilir hadis kitaplarındakiler olmak üzere rivayetlerin bir kısmında sorunlar olduğu hakikatin kendisidir. Ancak bunun sonucu bütün bir hadis külliyatını bir yana atmamız değildir. Bizim anlatmaya çalıştığımız, Hz. Peygamber'in icra ettiği görevi görmemiz gerektiğidir. Dolayısıyla onun rehberliğine muhtacız. Unutmamak gerekir ki, Hz. Peygamber Allah tarafından yanlışları düzeltilmiş bir insandır. Bu durumda din alanında miras bıraktığı hayat bizim için çok değerlidir. Çünkü Allah bu yaşamı onaylamıştır. Bu durumda yapılacak olan, ondan intikal eden mirası çeşitli kriterler ışığında tahlile tabi tutmak ve sahih olanlarda Allah Rasûlüne tabi olmaktır. Yaptığımız da zaten budur. Çünkü o, ashabı kadar bizim için de örnektir. Allah onu sadece kendi asrına rehber olarak göndermemiştir, kılavuzluğu kıyamete kadar devam edecektir, etmelidir de. Bunun yolu ise hadislerden geçmektedir.

7. Ülkelerin Sadece Anayasayla Yetinmemesi

Günümüz ülkelerine bakıldığında hukuk sisteminin ikili yapıyla götürüldüğü görülmektedir. Bu ülkeler, devletin temel kabullerini anayasa[14] içinde bir araya getirmekte, anayasaya uygun çıkarılan kanunlar ile de günlük hayat sistem altına alınmaktadır. Kur'an ve hadislere bakıldığında da benzer bir durum ile karşı karşıya olduğumuz ortaya çıkmaktadır:

Kur'an, ana ilkeleri belirlemiş, bunun yanında kanun olarak değerlendirilebilecek bir kısım hükümleri de vazetmiştir. Dolayısıyla tıpkı anayasalar gibi her bir şeyi ihtiva etmemekte ve temel kriterleri belirlemektedir. Bu ise kanunların olması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır ki, bunu da yapan Hz. Peygamber'dir. O, kanun koyma görevini hayattayken yürütmüş, vefatından sonra da bunlar ümme-

[14] Yazılı bir anayasası olmayan İngiltere hariç.

te intikal etmiştir. Bize düşen, devraldığımız mirası önümüze koyup yararlanmaktır. Şöyle bir örnek verilebilir:

Muamelât gibi insanlar arası ilişkileri düzenleyen ayetlere bakıldığında, bunların bir kısmının pratiğe nasıl yansıtılacağı hususunda kanunlarla genişletilmeye muhtaç oldukları görülür. Çünkü her bir ayrıntı hatta her bir mesele kitapta yoktur. İşte Hz. Peygamber'in yaptığı budur. Dolayısıyla onun olmadığı İslam, yasaları bulunmayan anayasa gibidir. Bu gerçeği reddetmek (daha önce belirttiğimiz üzere[15]) bir anlamda şudur: "Hz. Peygamber ayetleri insanlara teslim ediyordu. Ondan sonra da, 'Benim işim bitti. Ne haliniz varsa görün.' diyerek toplumu karmaşaya terk ediyordu." Durum böyle olmadığına göre, Kur'an'ı yaşama uygulayacak önder olan Hz. Muhammed'in fonksiyonunu iptal etmemek gerekir.

8. Hz. Peygamber'in Saygınlığına Zarar Verilmesi ve Sıradanlaştırılması

Kur'an'la yetinilmeli söylemini dile getirenlerden bir kısmı, Hz. Peygamber'den bahsederken isminin yanında saygı ifadesi kullanmamaktadır. Gözüken o ki, bunun iki gerekçesi vardır: 1-Kur'an'da son elçinin adının yanında "Hazret" gibi ek bir kelimenin zikredilmemesi, 2-Bu tür ifadeler kullanıldığında Allah Rasûlünün beşer üstüne taşınabilir endişesi.

Doğru, Hz. Peygamber Allah'ın bir kuludur. Allah ise bütün kâinatın sahibidir. Bu nedenle ondan bahsederken isminin yanında ilave bir kelime kullanmaması gayet normaldir. Çünkü Hz. Muhammed'i yaratan kendisidir. Bunun yanında, toplumun önünde olan insanlarla ilgili olarak saygı ifadeleri kullanma geleneği Hz. Peygamber zamanında bulunmamaktadır. Nitekim eldeki kaynaklara

[15] Bkz. "4. Hadisler içinde sahihler olabilir yaklaşımı."

baktığımızda, sahabilerin Hz. Peygamber'e hitaplarında, Rasûlullah vb. kelimeler yanında artı bir saygı ifadesi kullanmadıkları görülmekte, ancak bu tür kullanımlar zamana ve coğrafyaya göre değişiklik arz edebilmektedir. Bu, örf ve gelenekle ilgili bir durumdur. Nitekim günümüzde yeryüzünün her yerinde konumu olan insanlara hitap edilirken saygı ifadesi kullanılmaktadır. Cumhurbaşkanı, başbakan, bakan, vali, müftü gibi zevata hitaplarda saygı ifadesinin kullanılması asgari medeniyet/nezaket göstergesi olarak kabul görmekte ve bundan feragat edilmesi görgüsüzlük olarak telakki edilmektedir. Eskiden bahis konusu saygı ifadelerini kullanmayan Arap coğrafyasında bile artık böylesi ifadeler kullanılmakta, kullanılmaması saygısızlık olarak değerlendirilmektedir. Hatta günümüzde rekabet halindeki siyasi parti liderleri bile birbirlerini eleştirirken saygı ifadelerini kullanmaya özen göstermektedirler. Bu nedenle "sayın, bey, beyefendi, hanımefendi, muhterem" gibi hürmet ifadeleri artık hayatın bir parçası olmuştur. Öyle ki birbiriyle tanışmayanlar veya resmi görüşme nedeniyle bir araya gelenler, hitaplarında bu tür ifadeleri kullanmaktadırlar. Ayrıca konumu olan bir insandan bahsederken böylesi saygı ifadelerinin kullanılmaması bazen hakaret ve aşağılama anlamına gelmekte, böyle algılanmadığında da anılan kişi önemsizleştirilmiş olmaktadır. Yakın arkadaş olanların birbirinden sadece isimlerini anarak bahsetmeleri ise yadırganmamaktadır.

Saygı ifadeleri kullanılarak Hz. Peygamber'in beşer üstüne taşınması endişesine gelince, bunu haklı çıkaracak örnekler elbette vardır. Nitekim bazen Hz. Peygamber öyle sıfatlarla anılmaktadır ki, adeta Allah'ın konumuna çıkarılmaktadır. Lakin cehaletten kaynaklanan bazı yanlışlıklara bakarak saygı kaynaklı bir geleneği kaldırmanın anlamı yoktur. Burada yapılacak olan, hürmet ifadelerinin kullanılması yanında insan ve peygamber idrakimi-

zin nasıl olması gerektiğini öğretmektir. İkisi birbirine aykırı hususlar değildir.

Bize düşen görev, Hz. Peygamber'i sıradanlaştırmamak, konumunu korumaktır. Çünkü yüzyıllardır oluşturulan kabul çerçevesinde peygamberin adı anıldığı zaman yanında bir hürmet ifadesi zikredilmektedir. Bu nedenle, Kur'an dışı hiçbir şeyi kabul etmemenin geleneğimize vurduğu en büyük darbelerden biri de budur. Basitleştirilen, alelâde biri konumuna indirgenen ve postacılıkla kayıtlanan Hz. Muhammed adeta ademe/yokluğa mahkum edilmektedir. İşin kötüsü, Hıristiyanlar ile Museviler kendi peygamberlerinden sadece isimlerini anarak bahsetmektedirler.[16] Dolayısıyla Müslümanların bu geleneği reddedilmekle Yahudiler ile Hıristiyanların geleneğine yaklaşılmış olmaktadır.

Günümüzde yazılı veya sözlü basında, keza kitaplarda önemli bir şahsiyetten bahsedilirken saygı ifadeleri kullanılmayabilir. Ancak din bizim her iki cihanımızın saadet kaynağı olduğu için Hz. Muhammed'i diğer insanlarla aynı konumda görerek benzer muameleye tabi tutamayız. Çünkü o Allah'ın bizlere bir rahmetidir.[17] Bu nedenle de ismi anıldığında saygıyı fazlasıyla hak etmektedir.

Unutulmamalıdır ki, hürmet ifadesi kullanıldığında, mümindeki peygamber sevgisi yoğunlaşmakta ve mümin İslam'a daha fazla bağlanmaktadır. Ancak Hz. Peygamber'i ve onun hadislerini bir yana koyanların bir kısmı için elbette bunun önemi yoktur! Çünkü onlara göre Hz. Muhammed ve onun hadisleri olmasa da olur, hatta olmasa daha iyi olur! Ondan gelen mirasa ehemmiyet vermeyen bir bakışın, yokluğa mahkûm ettiği bir insanı anarken saygı ifadelerini kullanmasını beklemek zaten anlamsızdır!

[16] Hıristiyanlar Hz. İsa için Jesus Christ (İsa Mesih) derler. Yahudiler de Hz. Musa için Prophet (Peygamber) veya Moshe Rabbenu (Üstad Musa) ifadesini kullanırlar. Bununla birlikte Hıristiyanlar ulu kimseleri anarken Saint (Aziz) derler.

[17] Bkz. 21/Enbiyâ, 107.

9. Hadislerin Toptan Reddinin Vahim Sonuçları

9.1. Hz. Muhammed'in Varlığı Meselesi

Kur'an'ı kendilerine tek dayanak olarak alanların yeryüzüne "Muhammed" diye birinin geldiği, annesi-babası, yaşam öyküsü gibi hayatı etrafında anlatılanların hiçbirine inanmamaları ve bunlardan söz etmemeleri gerekir. Çünkü siyer ve hadis denilen iki ilim dalının bize anlattıkları hurafelerden ibarettir!! Lakin bu şekilde düşündüğümüzde Kur'an da bu hurafeler yığınının bir parçası haline gelecektir.

9.2. Hz. Peygamber'le İlgili Ayetlere Gerek Kalmaması

Rasûlullah'ın yaşantısı ve söyledikleri günümüz Müslümanları için bir şey ifade etmiyorsa, Kur'an'da ondan bahseden ve uyulmasını emreden ayetler anlamsızlaşmaktadır. Keza günümüz inananları için mesaj yönü bulunmayan, özellikle de onun şahsî durumundan veya ailevî ilişkilerinden bahseden ayetlerin mushafta durmasına gerek yoktur! Kaldı ki, bu ikinci grup ayetlerin metnine bakarak buralarda neyin kastedildiğini hakkıyla anlamak çoğu zaman imkânsızdır. Özellikle de Hz. Peygamber'in uyarıldığı ayetlerde. Bu durumda hepsini kitaptan çıkarmak gerekir!

Bu yapıldığında bizi büyük bir sorun bekleyecektir: İnsan, Hz. Peygamber'e itaat etmeyi ve peşinden gitmeyi emreden ayetleri Kur'an'dan çıkardığında kendisini şaşkın hissedecektir. Çünkü bu kitabı getiren kimdir, burada anlatılanlar neyin nesidir, bunlar nasıl tatbik edilecek gibi pek çok soru ortada kalacak ve Kur'an birilerinin bir zaman yazdığı, sahibi belli olmayan anonim hikâye kitabına dönüşecektir!

İleride zikredeceklerimiz bir yana sadece şu ayet bile kendimize gelmemize yeterlidir:

"Seni insanlara elçi gönderdik; şahit olarak da Allah yeter."[18]

وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولاً وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا

Görüldüğü üzere ayet Hz. Peygamber'i tüm zamanların peygamberi yapmaktadır.

9.3. Dinin Sekülerleştirilmesi

Kur'an'da ahkâma dair ayetler belli konularla sınırlıdır. Şeriat olarak tanımlanan ve İslam hukuk sisteminin yapı taşlarını oluşturan nassların büyük çoğunluğu hadislerde yer almaktadır. Hadislerdeki bu uygulamalar bir yana bırakıldığında Kur'an'daki hükümlerle bir şeriat ortaya koyma imkânı kalmayacak, birkaç meseleye dair uygulamalardan bahseden sayılı ayet elimizde kalmış olacaktır. Bunun anlamı ise İslam'ın sekülerleştirilmesi projesine isteyerek su taşımadır. Çünkü Kur'an'daki sayılı ahkâm ayetiyle bir sistem inşası mümkün olmadığından söz konusu ayetler bir kenarda kalmaya mahkûm edilecektir.

9.4. Değerlerin Örselenmesi, Basitleşmesi

İslam'a dair tüm bilgilerimizi zihnimizden sildiğimizi farz edelim. Kelime-i şehadet başta olmak kaydıyla, namaz, oruç ve diğer ibadetler de dahil İslam'a ait aklımızda hiçbir bilgi olmadığını var sayalım. Sonra iki yüz kişiyi bir amfiye toplayalım. Kur'an'dan rastgele bir sayfa açalım ve salondakilere diyelim ki: "Bu sayfadan anladıklarınızı önünüzdeki boş kâğıda yazın." Kâğıtları topladığımız zaman herkesin, okuduğu sayfadan farklı şeyler anladığı görülecektir. Hele de verdiğimiz sayfa, ibadetleri, ahkâm bahislerini veya kıssaları içeren ayetler ise her bir fert bunlardan çok değişik anlamlar çıkaracaktır.

[18] 4/Nisâ, 79.

Bu durumda kendi kendimize şunu sormak durumunda kalırız: "İki yüz kişi bir sayfa metinde ortak bir akıl üretemiyorsa, bu sayfayı bir milyar yedi yüz milyonluk İslam âlemine okutacak olsak acaba sonuç ne olurdu?" Hiç şüpheniz olmasın, bu durumda bir milyar yedi yüz milyon farklı sonuç ile karşı karşıya kalırdık? Haliyle şunu sorma hakkımız doğardı: "Bu din, inananları ümmet yapmak için nazil olmuş bir kitaptır. Bir sayfası bile insanları birleştirmiyor ve bir milyar yedi yüz milyona ayırıyorsa, o zaman nasıl ümmet olacağız?" Demek oluyor ki, Hz. Peygamber'i devreden çıkardığımız vakit esasında herkes kendisini Hz. Muhammed yerine koymakta ve şahsî algısına göre din inşa etmiş olmaktadır. Bir milyar yedi yüz milyonun farklı anladığı bir dinin ne kadar Allah'ın indirdiği İslam olacağı bellidir. Ve bu din hiç şüphe yok ki, Hz. Muhammed'in rehberliğinde şekillenen din değil, herkesin kendi aklından yorumladığı bir din olacaktır. Bu nedenle dinin merkezindeki Kur'an ile aramıza Hz. Peygamber'i almak zorundayız. Çünkü herkesin keyfine göre bir İslam olamaz. Bunu yapmadığımızda ortaya –hepimizin şahit olduğu– şu acı manzara çıkacaktır:

Sadece Kur'an yaklaşımı insanlardaki hassasiyetleri kırmakta ve değerleri önemsizleştirmektedir. Bu ise haramlara bulaşma yolunu açmaktadır. Çünkü önem verilmesi gereken hususlar hayattan çekilip alınınca müminleri kayıtlayan hassasiyetler azalmakta ve yaşamın içinde boşluklar oluşmaktadır. Bireyler de buraları kendi heva ve heveslerine göre doldurmaktadır.

Hadisler bir yana bırakılıp herkes birer Muhammed olduğunda değerlerimizin nasıl örselendiğine dair bir örnek[19] sunalım:

[19] Bu örnek daha sonra gelecek olan şu başlık altına son derece uygundur: "5. Ayetleri doğru anlamak için hadislere olan ihtiyaca örnekler."

Malum olduğu üzere, Kur'an'da örtünme ile ilgili ayetler şunlardır:

a) "Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin hanımlarına söyle, dışarı çıkarken üstlerine cilbablarını alsınlar. Onların tanınması ve incitilmemesi için en elverişli olan budur. Allah gafûrdur, rahîmdir."[20]

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

b) "Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Ziynet yerlerini açmasınlar. Bunlardan kendiliğinden görünen kısmı müstesnadır. Başörtülerini yakalarının üstüne koysunlar. Ziynet yerlerini kendi kocalarından, babalarından, kocalarının babalarından, oğullarından, kocalarının oğullarından, kendi erkek kardeşlerinden, kendi kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, kendi kadınlarından, kölelerinden, erkeklik duygusu kalmayan hizmetçilerden veya henüz kadınların gizli yerlerine muttali olmayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizleyecekleri ziynetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah'a tövbe edin. Böylece korktuğunuzdan emin, umduğunuza nail olasınız."[21]

وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ

[20] 33/Ahzâb, 59.
[21] 24/Nûr, 31.

وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

c) "Ay halinden kesilmiş ve evlenme için ümidi kalmamış olan yaşlı kadınlar ziynet yerlerini erkeklere göstermemek şartıyla dış elbiselerini bırakmalarında onlar için bir günah yoktur. Bununla birlikte yine de sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır."[22]

وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

Hadisleri bir yana bırakarak sunduğumuz ayetlere bakan bir insan şu sonuçlara ulaşabilir:

a) Ayette başörtüsüyle başın örtülmesinden veya nasıl ve ne kadarının örtüleceğinden bahsedilmiyor, yakaların üzerine konulması isteniyor. Dolayısıyla buradan başın tamamını veya bir kısmını örtmenin zorunlu olduğu hükmü çıkmaz. Hatta şu bile söylenebilir: "Ayette başörtüsü denilen bezin yakalar üzerine konularak göğüs kısmının kapatılması emredilmektedir. Yani başörtüsüyle artık başınızı değil göğsünüzü örtün, denmektedir."

b) Cilbab ile neyin kastedildiği, bununla nerelerin örtülmesi gerektiği kişilerin anlayışına terk edilmiştir. Ayrıca giyilmesine gerekçe olarak tanınmak ve böylece incitilmemek gösterilmektedir. Günümüzde insan; gözlük, peruk, şapka vs. takarak tanınmasının önüne geçebilmektedir. Ayrıca tanınsa bile incitilmek artık söz konusu değildir. Bu durumda cilbabı gerekli kılacak hiçbir neden kalmamıştır.

c) Kadınların ayaklarını yere vurmamalarının istenmesinin gerekçesi olarak ziynetlerinin bilinmemesi gösterilmektedir. Günümüzde zaten kadınlar şehir hayatında hal-

[22] 24/Nûr 60.

hal takmıyor. Dolayısıyla bir bayan uzunluğu kendi tercihine göre değişecek olan eteğini giyip yürüdüğünde hiçbir sorun kalmamaktadır.

d) Ayette kadınların ziynet yerlerini açmamaları, kendiliğinden görünen kısımların bundan istisna edildiği belirtilmektedir. Buradan anlaşılacak anlam coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre değişir.

e) Ayette istenen dış elbise giyimi bir nasihattir, zorunluluk değildir. Ayrıca dış elbise kavramı coğrafyadan coğrafyaya, zevkten zevke değişebilir. Yerine göre palto, mont, tayyör, abiye ve pardösü olabilir.

Sadece bu örnek, hadislerin bir kenara bırakılması ile hadisin ve sünnetin ihmal edilmesinin bizi nasıl bir felakete sürüklediğini göstermeye yetmektedir.

9.5. İslam Kültür ve Medeniyetini Bekleyen Tehlike

Müslümanların bin dört yüz küsur yıldır inşa ettikleri İslam kültür ve medeniyetinin temelinde Hz. Peygamber vardır. Onun sözleri ve uygulamaları bu ikisinin tabanını oluşturmuştur. Geleneğimiz ve hayata bakışımız onunla şekillenmiştir. Hiç şüphe yok ki, son elçi kendisine referans ve motive edici güç olarak Kur'an'ı almıştır ancak uygulamanın hayata yansıtılması ve uygulaması onun eliyle gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Kur'an'ı açıklaması başta olmak üzere hayata kendisinden kattığı her şey Müslümanların ufuklarını açan, yaşam tarzlarını belirleyen ana unsurlar olmuştur. İslam kültür ve medeniyeti onun rehberliğinde, onu merkeze almak suretiyle büyüyüp gelişmiştir.

Dikkatlice düşünüldüğünde şu rahatlıkla anlaşılabilir: Bizleri bir arada tutan değerler, esasında Kur'an'dan direktif alan Allah Rasûlü ile onun dört halifesi zamanındaki uygulamalara dayanmaktadır. Yeryüzünün her bir yanındaki Müslümanlar bunları yüzyıllardır benimsemiş ve ortak kıymetlerimiz yapmışlardır. Hatta kimliğimizi oluş-

turan ana unsurların önemli bir kısmı bu yolla tevarüs ettiğimiz değerlerdir. Bunları hayattan çıkardığımız zaman, Müslümanları kardeş yapan ve bir araya getirip aynı ülkü etrafında kucaklaştıran her şeyin, kültür ve medeniyetin, ortak değerlerle inşa edilmiş tüm kıymetlerin yok olacağı aşikârdır. Dolayısıyla bunların erozyonu dinin hayattan çekilmesi demek olacaktır.

Birkaç örnek vermek gerekirse: İslam dünyasına göz attığımızda bizi biz yapan ortak değerlerin ezan, cemaatle namaz[23], bayram namazı, kurban[24], ölüleri yıkayıp kefenlemek ardından da cenaze namazını kılmak gibi ibadetlerimiz, keza selamlaşmamız, musafaha yapmamız, sağ elle yememiz... olduğu görülür. Kur'an'da yok diyerek hepsini hayatımızdan çekip aldığımızda bizi bir araya getirecek veya kardeş olduğumuzu hissettirecek bir şey kalır mı acaba? Ezansız bir Müslümanlık, cemaatle namazın olmadığı bir dindarlık söz konusu olabilir mi? Her şeyden soyutlanmış ve adeta sembolikleşmiş bir dinin hayata ve ona inanan Müslümanlara vereceği bir mutluluktan söz edilebilir mi? Elbette edilemez. Çünkü müminler bu değerlerle kendi varlıklarını hissetmekte, bunları icra ederek mutlu olmaktadırlar. Bunlarsız bir Müslümanlığın onlara vereceği hiçbir şey olmayacağı gibi sadece karmaşa ve problem üreteceği bellidir.

Bu değerlerin kaybının nelere sebebiyet vereceğine dair müşahhas bir örnek verelim: Teravih namazı yoktur denile denile insanlar bir vesileyle içine adım attıkları Allah'ın evinden uzaklaştırıldı. Onları dine bağlayan bir bağ koptu. Hatta sırf bu sebeple namazdan bütünüyle uzaklaşan veya dinî değerleri önemsiz görmeye başlayan nice insan ortaya çıktı. Bu bize içinde yaşadığımız ülke-

[23] İleride gelecek olan şu başlığa bkz. "5.5. Namazın eda şekli."

[24] Hac dışında kurban bayramı günlerinde kurban kesme hususu Kur'an'da geçmez. Bkz. 2/Bakara, 196; 5/Mâide, 97; 22/Hac, 28, 33-34, 36; 48/Fetih,25.

nin tüm kazanımlarını (uygulamada yanlışlar varsa bunları düzelterek) korumak gerektiğinin önemini göstermektedir. Çünkü bunlar birkaç yılda kazanılmış kıymetler değildir ve bunlar bizi biz yapmıştır.

Bu noktada şu soruları sorma hakkımız bulunmaktadır: *Müminlerin Hz. Peygamber'in yolundan giderek inşa etmiş olduğu binayı yıktığımız takdirde yerine kimin anlayışına göre ne ve nasıl inşa edilecektir? Kimin İslam yorumuna göre kültür ve gelenek geliştirip medeniyet kuracağız? Hz. Muhammed'in yerine kimi koyacağız? Bireylerin insafına ve anlamasına terk edilmiş bir dinin vahdeti sağlaması mümkün müdür?* Dolayısıyla böyle bir maceraya girmenin anlamsızlığı ortada olduğu gibi bunun Müslümanlar için tam anlamıyla bir kaos ve felaket olacağı aşikârdır.

Bir de meselenin manevî boyutu bulunmaktadır:

İslam'ın manevî yönünü tezyin eden pek çok husus Hz. Peygamber'in yaşamıyla şekillenmiştir. Nafile oruçlar ve namazlar, tesbihatlar, Âşûra gününden tutun da diğer pek çok güzelliğe varıncaya kadar rûhî boyuta katkı yapan hususların büyük kısmı son peygamberin hayatındadır. Allah Rasûlünü kenara çektiğimizde Kur'an'da geçen nasslara bakarak inşa edilecek manevî hayatın tezyinat kısmı eksik kalacaktır. Çünkü Kur'an genel ilkeleri koymuştur ancak bunların hayata nasıl yansıtılacağı bir yana nasıl pekiştirileceği de Hz. Peygamber'in uygulamalarıyla gösterilmiştir. Ezcümle, Allah Rasûlüne bakılarak nasıl iyi Müslüman olunacağı öğrenilmektedir.

Hiç şüpheniz olmasın, tüm bu olup bitenlerden en büyük darbeyi gençler almaktadır. Şöyle ki:

Ülkemizde dine, dindarlığa ve hayatı Kur'an merkezli, Hz. Peygamber rehberliğinde yaşamaya önem veren hatırı sayılır bir gençlik bulunmaktadır. Bu gençlik –sağlıklı din eğitimi verilememesi nedeniyle– büyük bir manevî

açlık içindedir ve yönlendirilmeye müsait bir durum arz etmektedir. Böylesi samimi bir kitleyi kazanımımız olan değerlerle donatmamız ve ülkeyi geleceğe taşıyacak kuşak haline getirmemiz mümkün olduğu gibi kafası karışık, ne yapacağını bilemez, köklü gelenek ile çağdaş "sadece Kur'an" söylemi arasında bocalayan ve en nihayetinde hiçbir değere önem vermeyen bir kitleye dönüştürmek de mümkündür. Lakin kendisini müctehid gibi gören ve Kur'an meâline bakmak suretiyle her şeyi anlayabileceğini düşünen bir gençliğin varacağı nokta sadece çatışma ve hiçbir şeye önem vermemek olacaktır. Çünkü onun gözünde Kur'an dışında her şey anlamsızdır. Bu nedenle de ülkenin manevî değerleri, Müslümanların yüzyıllardır sırtlanarak günümüze taşıdıkları ortak kabulleri önemsizdir.

Demek oluyor ki, gençliği, değerler sistemi bulunmayan ve sonu olmayan bir yola sürükleyenler, farkında olmadan ümmetin vahdetine zarar vermektedirler. Böylece potansiyel gücümüz olan genç nüfusun elden kaymasına sebep olmakta ve –gaflete düşerek– İslam düşmanlarına hizmet etmektedirler. Çünkü parçalı yapımız ve kardeşlik bağlarımızın kopması İslam'a değil din düşmanlarına yaramaktadır.

Artık şunu anlamak zorundayız: Hadisleri dışarıda bırakarak sadece Kur'an merkezli bir din inşa etme çabasının ardındaki düşünce ne kadar iyi niyetli olursa olsun, sonuçları itibarıyla ümmete, başka bir ifadeyle dine büyük zarar vermektedir. Zaten bölük pörçük olmuş olan İslam ümmetinin tüm değerlerini bir yana atmak suretiyle çok daha fazla derinlikli ve şiddetli bir ayrışmayı körüklemektedir. Çünkü bu anlayışın İslam dünyasına egemen olduğunu farz edecek olsak, herkesin kendi zihin dünyasına göre bir Kur'an ve ibadet tasavvuru olacağından dolayı İslam ümmetinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Ortada din birlikteliği diye bir şey kalmayacağından Müslümanlar ümmet olmaktan çıkacak ve dünya için ifade edecekleri bir anlam kalmayacaktır. Diğer kültür ve medeniyetler karşısında elde ettiğimiz tarihsel birikim ile yüksek seviye tarumar olacak ve kendimizi yabancı akımların rüzgârı önünde sürüklenir bulacağız. Bu ise bizlerin başkalarının maşası ve oyuncağı olmamıza daha fazla olanak sağlayacaktır. Ayrıca unutmamak gerekir ki, "Müslüman kimliği" değerleri olmayan bir din anlayışıyla korunamaz. Bundan dolayı dinden uzaklaşmalar ve başka inanışlara sapmalar çok fazla göreceğimiz bir gerçek haline gelecektir. Öyle olacak ki İslam, adı var kendi olmayan bir dine dönüşecektir. Çünkü kendi değeri olmayanların en nihayetinde başka değerler içinde eridiği, ötekilerin eğlencesi olduğu her zaman görülen bir durumdur.

9.6. Kelime-i Tevhidin İlk Cümlesinin Yeterli Olması

Hz. Muhammed'in hayatının ve yapıp ettiklerinin günümüz Müslümanı için bir anlamı olmayacaksa (ayetlerde bir arada geçmeyen)[25] kelime-i tevhidin ikinci cümlesi olan "Muhammedu'r-rasûlullah" ifadesinin de bir karşılığı olmayacaktır. Çünkü biz bu cümleyi söylediğimizde, "Niçin bunu söylüyorsunuz?" sorusuna muhatap olabiliriz. Bu durumda vereceğimiz cevap "Kur'an'ı getirdiği için" ile sınırlı kalacaktır. Dolayısıyla bu, pratik hayatta bir karşılığı olmayan bir iman olacaktır. Bu durumda kitabı getirip Müslümanlara teslim ettiğine ve hayatta da olmadığına göre Hz. Peygamber'e iman etmenin bir karşılığı olmayacaktır. Bu yüzden "lâ ilâhe illallah" ile yetinmemiz gerekecektir.

Kelime-i tevhidi böylece tek cümleye indirdikten sonra ehl-i kitap ile aramızdaki tek engel olan Hz. Muhammed aramızdan çıkarılmış olacaktır! Artık üç semavî dini

[25] Bkz. 37/Sâffât, 35; 47/Muhammed, 19; 48 / Fetih, 29.

tek din haline getirmek için çalışmalara başlanabilir! Zaten kitapta peygambere uyulmasına yönelik emirler bizim için değil Hz. Muhammed zamanındaki kimseler için olduğundan Yahudi ve Hıristiyanlarla bütünleşmemiz çok kolay olacaktır! Böylece Hıristiyanlar ile Yahudileri cennete alan hocalara da katkı yapmış ve İslam'ın diğer din mensuplarınca en azından hoşgörüyle kabul edilmesinin önünü açmış, dine de hürriyetini kazandırmış oluruz!!

9.7. İslam'ın Hak Din Olup Olmadığının Sorgulanacak Olması

Hadisleri tamamen reddeden yaklaşım esasında bin dört yüz küsur yıldır yaşanan İslam'ı reddetmiş olmaktadır. Çünkü bu düşünceye göre, bütün bir tarihî süreç batıl ve safsata üzerine inşa edilmiştir. Bu iddia onaylanacak olursa bunun sonucunda şöyle bir yorum yapmak zorunlu hale gelecektir: "Şu anda yaşanan İslam, kuşaklar boyunca tevarüs edilerek intikal etmiş bir dindir. Yani her kuşak gördüğünü yaşayarak bir sonraki nesle aktarmıştır. Bu demek oluyor ki, başta bu kitabın kendisine indirildiği şahıs ile vahyin aktarıldığı ilk zümre yani aktarıcı ilk kuşak vahyi doğru anlayamadılar. Sonrasında da bu yanlışlık devam etti ve İslam asla doğru düzgün yaşanmadı. Velhasıl din günümüze kadar anlaşılmadan ve bihakkın yaşanmadan geldi. Öncekilerin yaptıkları tek doğru şey, Allah'ın kitabını sağlam bir şekilde bize ulaştırmalarıydı. Başkaca yaptıkları doğru iş yoktu. Bıraktıkları din Allah'ın kitabındaki din değildir."

Böyle bir yorum karşısında şu haklı soruyu sorma hakkımız bulunmaktadır: "Kitabı getiren peygamber ile ilk muhatap kitle başta olmak üzere hiç kimsenin anlamadığı bir din hak din olabilir mi? Bu nasıl bir dindir ki, en sâfî olması gereken ilk dönemleri başta olmak üzere hiçbir zaman doğru şekilde yaşanmamış, kimse onu hakkıyla id-

rak edememiş de bir tek son zamanlarda yaşayan bazı kişiler mi bu kitabı hakkıyla anlamışlardır!!?"

Görüldüğü üzere, söz konusu yaklaşım benimsenecek olduğunda bu kitabın hak kitap, dinin de hak din olduğunu kabul etmek için bir gerekçe kalmamaktadır. Çünkü hiç kimsenin anlamadığı ve hâlâ anlaşılmayı bekleyen bir din "hak din" olamayacağına göre Kur'an'a da hak kitap olarak inanmanın bir anlamı yoktur!!?

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN'LA YETİNMENİN KUR'AN IŞIĞINDA TAHLİLİ

1. Kur'an Yeter Diyenlerin Delil Olarak Aldıkları Başlıca Ayetler

Kur'an'ın biz Müslümanlara yeteceğini savunanlar bu iddialarına dayanak olarak bazı ayetler zikretmektedirler ki bunların öne çıkanları şunlardır:

1.1. "(De ki): Allah'tan başka bir hakem mi arayacağım? Halbuki size kitabı açık olarak indiren odur. Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, Kur'an'ın gerçekten rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüpheye düşenlerden olma!"[1]

أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ

Bu ayeti delil getirenler, müracaat edilecek tek dayanağın Kur'an olduğunu ve her hususun açık bir şekilde kitapta beyan edildiğini, bu nedenle kitapta olmayan herhangi bir şeyin kabul edilmeyeceğini ifade etmektedirler. Buna göre ipek giymek erkekler için haram değildir, çünkü Kur'an'da zikredilmemektedir. Haram olacak olsaydı Allah mutlaka zikrederdi. Çünkü onun için unutma söz konusu olamaz. Ayetlerde geçmeyen diğer hususlar da böyledir.

[1] 6/En'âm, 114.

Cevabı:

a) Bu ayeti öne sürenler, öncelikle ayette İslam'ı inkâr edenlere seslenildiğini ihmal etmektedirler. Önceki ve sonraki ayetleri bir arada ele aldığımız zaman durum netleşecektir:

"Ahirete inanmayanların kalpleri ona (yaldızlı söze) kansın, ondan hoşlansınlar ve işledikleri suçu işlemeye devam etsinler diye (böyle yaparlar). (De ki): Allah'tan başka bir hakem mi arayacağım? Halbuki size kitabı açık olarak indiren odur. Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, Kur'an'ın gerçekten rabbin tarafından indirilmiş olduğunu bilirler. Sakın şüpheye düşenlerden olma! Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. Onun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir."[2]

وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ۝ أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ۝ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Görüldüğü gibi Kur'an kendisine inanmayanlara seslenmekte ve tek hakemin Allah, bunun delilinin de Kur'an olduğunu, bir başka ifadeyle son kitabın hak olduğunu belirtmektedir. İslam zaten seslenişini Kur'an üzerinden yaptığından ve Hz. Muhammed Allah'ın elçisi olduğunun delili olarak Kur'an'ı öne sürdüğünden dolayı küffar karşısında Kur'an'ın yegâne dayanak olmasından daha tabii ne olabilir?

b) Ayette geçen Kur'an'ın açık olmasından kastın ne olduğu izaha hacet bırakmayacak derecede açıktır. Ger-

[2] 6/En'âm, 113-115.

çekten de Kur'an, şirkten uzak vahdet inancını, Hz. Muhammed'in son elçi oluşunu, kendisinin de hak kitap olduğunu çok net bir şekilde ortaya koymaktadır.

c) Bu ayetten, "her haramın Kur'an'da zikredildiği, diğer her şeyin mübah olduğu" sonucunu çıkarmaya gelince, öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, ayı, köpek, kurt, kedi, sırtlan, sıçan, çıyan, akrep, leşlerde ortaya çıkan kurtçuk, sülük, aynı şekilde Arabistan'da çok bulunan maymun yenilmeyecekler olarak Kur'an'da zikredilmemiştir. Peki bunların yenilebileceği söylenebilir mi? Ayrıca Kur'an'da zikri geçen yasaklar ayetlerin indiği dönemdeki coğrafyayla kayıtlıdır. Dolayısıyla Arapların gündeminde olmayan bir kısım şeyler Kur'an'da geçmiyor diye mübah görülemez. Bunun yanında Kur'an'ın nüzulü zamanında olmayıp da sonradan geliştirilen zararlı şeyler, örneğin uyuşturucular bulunmaktadır. Esrar, eroin ve lsd gibi Kur'an'da geçmiyor diyerek bunlara keza lezbiyenlik gibi kabul edilemeyecek sapmalara cevaz vermek toplumlar için felaket olacaktır. Bunun anlamı bazı hususların hükmünün Hz. Peygamber'e, sonrasında da ümmetin bilginlerine bırakıldığıdır.[3]

1.2. "Ey iman edenler! Açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayın. Eğer Kur'an indirilirken onları sorarsanız size açıklanır. (Açıklanmadığına göre) Allah onları affetmiştir. (Siz sorup da başınıza iş çıkarmayın). Allah çok bağışlayıcıdır, aceleci değildir."[4]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ

Bu ayeti delil getirenler zikredilmesi gerekenlerin zaten kitapta geçtiğini, ayetin de belirttiği üzere zikredilmeyen-

[3] Bu konu ileride "10. Hz. Peygamber zamanında olup da Kur'an'da zikredilmeyen hususlar" başlığı altında genişçe ele alınacaktır.

[4] 5/Mâide, 101.

lerin mübah olduğunu söylemektedirler. Buna göre, hakkında yasaklama olmayan her şey mubahtır.

Cevabı:

a) Pek çok ayet bir sebebe binaen nazil olmuştur. Hadislere itibar etmeyenler için bu rivayetlerin bir değeri olmayabilir ancak ayetlerin önemli bir kısmının –sadece ibaresine bakmak suretiyle bile– bir sebebe binaen indiğini anlamak mümkündür. Bu nedenle, bazı ayetlerin nüzulünün sebebi olduğunu inkâr etmek hakikati inkâr etmek, Hz. Muhammed'in toplumda karşılaştığı bazı sorunlara veya izah bekleyen meselelere Allah'tan gelen vahiyle cevap verdiğini kabul etmemek olacaktır. Bu ise sosyal yaşamı ve bu yaşamın ortaya çıkarabileceği sorunları görmezlikten gelmek demektir. Nitekim bu ayetle ilgili olarak kaynaklarda bazı insanların "babam kim", "yitik devem nerede", "hac her yıl gerekli midir" gibi sorular sordukları, bunun üzerine ayetin nazil olduğu geçmektedir.[5] Bu rivayetlerin asılsız olduğu kabul edilecek olsa bile, ayete bakıldığında Hz. Peygamber'e bir şeyler sorulduğunu ve ayetin, her akla gelen lüzumsuz soruyu sormaktan men ettiğini anlayabiliriz. Demek oluyor ki ayet, gereksiz soru sormayı yasaklamakta, anlamsız yere sorun icat edilmesinden men etmektedir.

Görüldüğü üzere, ayetin kendi içinde bir konteksti vardır. Ayet, belli konularda sorular sorup cevabını istemekten nehyetmekte, çünkü cevap verilecek olursa bunun hoşlarına gitmeyeceği beyan edilmekte, açıklama yapılmamışsa o meselenin mübah olduğuna işaret edilmiş olmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'ın buradaki ifade tarzının, söylenecek bir şey olursa biz söyleriz, siz sorun çıkarmayın çerçevesinde olduğu aşikârdır. Bu nedenle bağlamını göz önünde bulundurmak icap etmektedir.

[5] Bkz. *Buhârî*, 4621-4622; Ahmed b. Hanbel, *Musned*, 905.

Sorulan hususların mübah şeyler hakkında olduğunun bir delili de şudur: Sual edilen şey haram olacak olsaydı buna ne Allah sükût ederdi ne de elçisi. Velhasıl, soru soranların zaten haram olmayan ve herkesin bildiği sıradan şeyler olduğu, ayetin metninden çok net bir şekilde anlaşılmaktadır.

b) Bu ayetten, bir şey yasak olacaksa mutlaka Kur'an'da geçmesi gerekir sonucunu çıkarmak doğru değildir. Çünkü ayette çok açık bir şekilde sorulması düşünülen meselelerin mübahlığından bahsedilmektedir. Kaldı ki, bir sonraki ayette sorulan şeyler nedeniyle önceki bir toplumun inkâra düştüğü belirtilmiş ve şöyle denmiştir:

"Sizden önce de bir toplum onları sormuş, sonra da bunları inkâr eder olmuştu."[6]

قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ

Demek ki, soru sorularak adeta mecbur hale getirilmeye çalışılan hususlar insanlara ağır gelebilir ve inkârlarına yol açabilir. Bu nedenle inananlardan teslimiyet istenmektedir. Burada Hz. Peygamber'in bazı şeyleri yasaklamasına bir kısıtlama yoktur. Sorulan soruya kendi bağlamında cevap verme durumu söz konusudur.

1.3. "Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. Onun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O, işitir ve bilir."[7]

وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Bu ayeti delil getirenler Hz. Peygamber zamanında Kur'an'ın tamamlandığını ve bize kadar sağlam bir şekilde geldiğini, hadislerin ise Rasûlullah'tan en az bir asır

[6] 5/Mâide, 102.
[7] 6/En'âm, 115.

sonra yazıldığını, ayrıca fakihlerin kendi ictihadlarını dine dahil ettiklerini söylemektedirler.

Cevabı:

Kur'an'ı kendilerine tek dayanak olarak alıp hadislere itimat etmediklerini söyleyenlerin en büyük handikaplarından birisi, Kur'an metnini neye göre tek mesned aldıklarını ikna edici bir şekilde delillendirerek ortaya koyamamalarıdır. Oysa şu sorulara cevap vermek durumundadırlar:

a) Elimizdeki Kur'an'ın Hz. Peygamber'e inen kitap olduğunu nereden biliyorlar? Ellerinde bir vesika var mı? Ayrıca Kur'an'a dair en eski nüshaların Hz. Peygamber zamanına gitmediği malum.[8] Bu durumda kitabın sonradan yazılmış olma ihtimali söz konusu edilebilir.

Bu arada şunu da söyleyelim: Kur'an sayfalarının toplanması ve çoğaltılmasına dair rivayetlerin Kur'an'la yetinenler tarafından delil getirilmesinin hiçbir ilmîliği yoktur. Çünkü bunu yaptıklarında Kur'an'la yetinmemiş olmaktadırlar. Bu demek oluyor ki, ellerindeki kitabın Allah'ın indirdiği kitap olduğuna dair bir dayanakları mevcut değildir.

b) Kur'an'ın Hz. Peygamber'den bugüne kadar sağlam, eksiltme ve ilave olmaksızın geldiğine dair ellerinde delil olarak ne var? Bunu ispat etmek için öne sürecekleri ayetlerin kitaba katıştırılmış olmadığı ne malum? Ayrıca hadislerin naklinde başta sahabe olmak üzere geçmiş bilginlere güvenmiyorlar da Kur'an'ın naklinde onlara nasıl güveniyorlar?!

[8] İstinsah edilen nüshalar tedavüle çıkarılıp eskiyenler imha edildiğinden dolayı mushaf bir yana hadis kitapları bile musanniflerine yakın tarihli değildir. Örneğin 153/770 yılında vefat eden Ma'mer b. Râşid'in *Câmi*'inin en eski yazması 364/975 tarihlidir. 256/870 yılında vefat eden Buhârî'nin *Sahîh*'inin en eski tam nüshası da 550/1155 tarihlidir. Bunun yanında bazı kitaplara ait daha eski tarihli vesikalar dünya kütüphanelerinde mevcuttur. Nitekim Viyana'daki Avusturya Milli Kütüphanesi'nde Mâlik'in *Muvatta*'ının hicri ikinci asra ait papirüs parçası bulunmaktadır. Üzücü olan şudur ki, geleneğimizde tarihî vesikayı koruma bilinci çok eski değildir.

c) Eldeki mevcut mushafın iki kapak arasındaki dizilimine ve surelerin ayet sayılarına gelince: Gelen rivayetlerden anlaşıldığına göre, ashab Hz. Peygamber'in vefatından sonra istişare içinde ayetlerin yerlerini Hz. Peygamber'in öğrettiği şekilde belirlemiş[9] ve Kur'an'ın bugünkü tertibi ortaya çıkmıştır. Bu rivayetleri ve yapılan işlemi inkâr ettiğimiz takdirde, Kur'an'ın tertibinin neden ve nasıl bu şekilde olduğuna dair elimizde bir delil yoktur. Tam tersine, ilgili rivayetlerden haberi olmayan bir kişiye, "Ayetlerin yerleri karışmış, konu bütünlüğünü de düşünerek yeniden tasnif eder misin? Sence hangi ayet nerede olmalı?" diye soracak olduğumuzda, hemen hemen herkes özellikle kıssalar ile aynı konu etrafındaki ayetleri bir araya getirerek eldeki mevcut mushafın tertibini değiştirebilir. Çünkü aynı konunun bir kısmı bir yerde, geri kalan kısmı başka bir yerde geçmektedir. Ayrıca "Tekrarlara da gerek yok, yanlışlıkla ayrı ayrı yerlere konulmuş, çıkarılmaları gerekir." diyeceklerdir. Bu ürpertici durum bizi zorunlu olarak mevcut mushafın tertibini (elimizde bir delil olmamasına rağmen) kabullenmeye yöneltecektir. Bunun anlamı ise kitabı bizlere bu haliyle aktaran önceki kuşaklara itimat etmemiz gerektiğidir.

Bir de şu var: Sadece Kur'an diyenlerin bir kısmı ümmetin surelere verdikleri isimlere itimat etmediklerinden dolayı beşinci sure, yedinci sure demektedirler. Lakin bu rakamsal sıralamada neye dayandıklarını açıklamak durumundadırlar. Onlar adına biz cevap verelim: Hadisleri ve Kur'an'a dair bilgileri nakleden bilginlerin bize naklettikleri Kur'an tertibine itimat etmektedirler.

d) Kur'an'ı kendilerine tek dayanak olarak alıp hadis-

[9] Ayetlerin nasıl sıralanacağı hususunda Kur'an'da en küçük bir açıklama yoktur. Hz. Peygamber'in, kitabı kendi anlayışına göre düzenleyip sıraladığı düşünülemeyeceğine göre tertibi tevkîfîdir. Bunun anlamı ise düzenlemenin Kur'an dışında ilahî bir emirle kendisine öğretildiğidir.

lere itimat etmediklerini söyleyenler Kur'an'ı anlamak için nüzul sırasına göre okumanın –başka bir ifadeyle vahiy sürecinin– ne kadar önemli olduğu üzerinde hassasiyetle durmaktadırlar. Bu yaklaşımlarında son derece haklıdırlar da. Vahyin iniş periyodu, Kur'an'ın takip ettiği yöntemi ve toplumun eğitilmesindeki vetîreyi anlamak açısından çok önemlidir. Lakin sureleri Mekkî ve Medenî diye neye göre tefrik edip, hangi dayanağa istinaden Kur'an'ı nüzul sırasına göre okumaktadırlar? Ayetlerin muhtevalarına bakarak bunu yapıyoruz diyorlarsa, bu tamamen tahmindir, bunu tespit çoğu kez mümkün değildir. Belki de Allah Mekke'de yaşanan bir olayı hatırlatmak veya başka bir gerekçeden dolayı ayeti Medine'de indirmiştir, ne malum?!

e) Kur'an'ı kendilerine yegâne dayanak alanlar hadislerin ne zaman yazıldığı hususunda Kur'an'da bir mesned mi bulmuşlardır? Hayır. Bu durumda neye göre hadislerin yazım tarihi ile ilgili olarak eleştiriler yöneltmektedirler. Tek dayanak Kur'an ise eleştirinin kaynağı da Kur'an olmalıdır. Hadisleri eleştirmek amacıyla Kur'an dışı kaynaklara müracaat etmek adaletsizliktir![10] Çünkü onlara göre rivayetlerin bir değeri yoktur! Demek ki, kendilerini desteklediği zaman rivayetler kullanılabilir! Ayrıca burada bir mübalağa söz konusudur. Hadislerin ilk asırda büyük oranda sözlü olarak nakledildiğini, ancak hadisleri yazan insanların da bulunduğunu biliyoruz. İkinci asırdan itibaren zaten yazım işi tedvin ve tasnif diye isimlendirdiğimiz üzere ciddi faaliyet alanına dönüşmüştür. İlk asırda hadislerin büyük oranda sözlü devam etmesine gelince, gündelik ibadetler zaten icra edildiği için bu konulardaki rivayetlerde büyük oranda sorun yoktur. Sorun, tartışma konusu olan alanlara giren bir kısım rivayetlerdedir.[11]

[10] Daha önce geçen şu başlığa bkz. "5. Kur'an'la yetinmek adına olumsuz her malzemenin kullanılması."

[11] Daha önce geçen şu başlığa bkz. "3. Hadislerin sayısal çokluğu iddiası."

f) Yüce kitabımızın kendi başına yeterli olduğunu söyleyip müctehidleri suçlayanların gerek Kur'an'ı anlamak ve gerekse başkalarına anlatmak için çalışmalar yaptıkları ve bir araya geldikleri görülmektedir. Bunu gerekçelendirirken hem Allah'ın kitabındaki hikmetleri daha iyi anlamak hem de kendileri kadar anlama imkânı olmayanlara yardımcı olmak istediklerini söylemektedirler. Öyle ki Kur'an üzerine yaptıkları çalışmalar bazen ciltler dolusu olabilmektedir.

Bunun anlamı, meâlden de olsa Kur'an'ı okumak isteyen herkesin her yeri gerektiği gibi anlayamayacağıdır, yardıma muhtaç olduğudur. Keza insanların birikimlerine bağlı olarak ayetlerden anladıklarının farklılık arz ettiğidir.

Unutulmamalıdır ki, bu çalışmalar hangi amaçla yapılırsa yapılsın, sonuçta Kur'an ile kul arasına girilmektedir. Bu durumda en iyi aracı ve açıklayıcı olan Hz. Peygamber'e müracaat edilmesi yerine başkalarının onun yerine konumlanması sağlıklı bir sonuç vermeyecektir. Daha da kötüsü, bu kişiler insanları ayetler hakkında kendi anlayışlarına göre yönlendirecektir.[12]

1.4. "Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim."[13]

اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

Bu ayeti delil getirenler şöyle demektedirler: Ayet çok sarih bir şekilde dinin tamamlandığını belirtmektedir. Bu nedenle Kur'an dışında başka bir delile ihtiyacımız yoktur.

Cevabı:

a) Buradaki temel sorun dinin tamamlanmasıyla ne-

[12] Daha önce geçen şu başlıklara bkz. "9.4. Değerlerin örselenmesi, basitleşmesi", "9.5. İslam kültür ve medeniyetini bekleyen tehlike."

[13] 5/Mâide, 3.

yin kastedildiğidir. Sadece Kur'an diyenlere göre kitapla dinin her bir şeyi tamam olmuştur. Lakin her bir şey veya ayetlerde geçen bazı hususların tafsilatı Kur'an'da olmadığı için bu, gerçek anlamda bir tamamlama değildir, temel umdelerin tamamlanmasıdır. Fiilî/icraî tamamlama Allah'ın elçisine kalmıştır. O bizzat Allah'ın kontrolündeki uygulama ve izahlarıyla dini pratize etmiş ve somut hale getirmiştir. Kaldı ki ayette peygamberin dediklerine kulak asmayın diye bir ifade geçmemektedir.

Unutmamak gerekir ki, dinin tamam olduğunu belirten bu ayeti insanlara okuyan Hz. Peygamber'dir ve o, hayatı boyunca topluma rehberlik yapmıştır. Yirmi üç yıl boyunca ayetleri okumuş, susmamıştır.

b) Sebeb-i nüzule önem vermeyenler ayetin veda haccında nazil olduğunu inkâr edebilir ama metni bunu sarahaten ortaya koymaktadır. Önceki ayetle birlikte ayetin bütünü şöyledir:

"Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu, dinî) işaretlerine, haram aya, (Allah'a hediye edilmiş) kurbana, (ondaki) gerdanlıklara, rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram'a yönelmiş kimselere (tecavüz ve) saygısızlık etmeyin. İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz. Mescid-i Haram'a girmenizi önledikleri için bir topluma karşı beslediğiniz kin sizi tecavüze sevk etmesin! İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun; çünkü Allah'ın cezası çetindir. Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) canavarların yediği hayvanlar –ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna– dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar yoldan çıkmaktır. Bugün kâfirler, sizin dininizden (onu yok

etmekten) ümit kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı beğendim. Kim, gönülden günaha yönelmiş olmamak üzere açlık halinde dara düşerse (haram etlerden yiyebilir). Çünkü Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[14]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۞ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bu durumda ayeti, hacla birlikte İslam'ın ana umdelerinin tamam olduğu şeklinde anlamamıza mani yoktur. Adeta Hz. Peygamber'in haccıyla yani bu ibadeti bizzat eda etmesiyle din yapısının çatısı çatılmıştır. Dolayısıyla ayetin muradı şöyle anlaşılabilir: "Mekke'yi aldınız. Peygamberiniz haccı da yaptı. Din artık bu coğrafyaya hâkim oldu ve tüm ibadetler ve genel sistem bizzat rasûlün haccıyla tamamlanıp taçlandırıldı. Artık kâfirlerden korkmayın, benden korkun."

c) Bu ayetin nüzulüne dair rivayetleri inkâr edenlerin ellerinde, en son nazil olan ayetin bu olduğuna dair bir

[14] 5/Mâide, 2-3. Aynı surenin 1, 4, 5. ayetlerine de bkz. Bu ayetlerde hac bağlamında bazı dinî meseleler ele alınır.

delil mi vardır? Hayır yoktur. Belki de bu ayetten sonra başka ayetler nazil olmuştur?!! Bu ihtimal her zaman vardır. Bu durumda dinin tamamlanmasından neyin kastedildiği herkesin kendi yorumuna kalmıştır.

d) Bu ayet hacca dair bazı hükümlerle birlikte zikredilmiştir. Lakin haccın bütün kısımları keza uygulama şekilleri Kur'an'da yer almamıştır. Bu da bizi hadislere ve siyere yönlendirmekte, ayette kastedilen tamamlama ile neyin kastedildiği üzerinde tekrar düşünmeye sevk etmektedir.[15]

1.5. "Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır. Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Nihayet (hepsi) toplanıp rablerinin huzuruna getirilecekler."[16]

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ

Bu ayeti delil getirenler, gerekli olan her şeyin Kur'an'da zikredildiğini, burada zikredilmeyenlerin mübah olduğunu söylemektedirler.

Cevabı:

Burada kastedilenin ana umdeler, temel ölçütler olduğu açıktır. Lakin ayette geçen "Hiçbir şeyi eksik bırakmadık." ifadesinin zahirine takılıp kalır da her bir şeyi kitapta bulmaya kalkarsak gerçekten büyük bir sorun içine düşeriz. Çünkü ne Hz. Peygamber zamanındaki ne de sonrasındaki her şeyi kitapta bulmamız asla mümkün değildir. Her şeyi bulmak bir yana, Kur'an'da zikredilen şeyleri herkesin aynı anlamadığı da aşikârdır. Dolayısıyla zikredi-

[15] İleride gelecek olan şu iki başlığa da bkz. "5.12. Hac", "7.4. Sa'y."

[16] 6/En'âm, 38.

lenler bile farklı anlaşılabiliyorken zikredilmemiş hususları Kur'an'da bulmaya çalışmak beyhudedir.[17]

1.6. "Kur'an, âlemlerin rabbinden indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kıskıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz de onu koruyamazdınız."[18]

تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۝ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۝ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

Bu ayetler delil getirilerek Kur'an dışında Hz. Peygamber'e Allah'tan bir ferman geldiğini söylemenin iftira olduğu iddia edilmektedir.

Cevabı:

Bu ayetler kâfirlere hitap etmektedir. Öncesindeki ve sonrasındaki ayetleri okursak durum daha iyi anlaşılacaktır:

"Hiç şüphesiz o (Kur'an), çok şerefli bir elçinin sözüdür. O, şair sözü değildir; ne az inanıyorsunuz! Kâhin sözü de değildir; ne az düşünüyorsunuz! Kur'an, âlemlerin rabbinden indirilmedir. Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kıskıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz de onu koruyamazdınız. Doğrusu Kur'an Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür. İçinizde yalanlayanlar bulunduğunu şüphesiz bilmekteyiz. Muhakkak o, kâfirler için bir iç yarasıdır. O, şüphesiz kesin gerçektir. Öyleyse çok büyük olan rabbinin adını tesbih et."[19]

[17] Kur'an'da zikredilmeyen her şeyin mübah olup olmadığı birinci (1.1.) ayette ele alınmıştı.

[18] 69/Hâkka, 43-47.

[19] 69/Hâkka, 43-52. Surenin Mekkî olması göz önünde bulundurulursa ayetlerin anlam boyutu daha iyi anlaşılır.

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ۝ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ۝ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ۝ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ۝ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ۝ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ۝ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ۝ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ۝ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

Görüldüğü üzere kâfirlere hitap eden ayetlerde Hz. Peygamber'in gelen vahye herhangi bir şey katmasının söz konusu olmadığı, bunların kendi sözünü içermediği belirtilmiştir. Dolayısıyla insanlara aktardığı bütünüyle Allah'ın buyruklarıdır. Bu ayetlerde Hz. Muhammed'in Kur'an'da geçmeyen veya tafsilatı belirtilmeyen hususlarda kendi haline bırakıldığına da delil yoktur.

1.7. Herşey Kur'an'da açıklanmıştır:

a) "De ki: 'Allah'ın size üstünüzden (gökten) veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeye ya da birbirinize düşürüp kiminize kiminizin hıncını tattırmaya gücü yeter.' Bak, anlasınlar diye ayetlerimizi nasıl açıklıyoruz!"[20]

قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ

b) "O, sizi bir tek nefisten (Âdem'den) yaratandır. (Sizin için) bir kalma yeri, bir de emanet olarak konulacağınız yer vardır. Anlayan bir toplum için ayetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık."[21]

[20] 6/En'âm, 65.
[21] 6/En'âm, 98.

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

c) "Böylece biz ayetleri geniş geniş açıklıyoruz ki, 'Sen ders almışsın.' desinler de biz de anlayan toplum için Kur'an'ı iyice açıklayalım."[22]

وَكَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Bu ayetleri delil olarak zikredenler, her şeyin Kur'an'da tafsilatlı olarak dile getirildiğini söylemekte, başka bir şeye gerek olmadığını ifade etmektedirler.

Cevabı:

Ayetlerin neden bahsettiği göz önünde bulundurulmadan böyle bir yoruma gitmek parçacı bir yaklaşımdır. Örneğin ilk ayette, iman etmeyenlere seslenilmekte ve Allah'ın tek rab ve her şeye muktedir olduğunun açıkça ve en güzel şekilde beyan edildiği vurgulanmaktadır. Keza ikinci ayette de Allah'ın varlığına ve vahdaniyetine dikkat çekilmektedir. Demek oluyor ki, Kur'an'da her şeyin zikredildiği şeklinde yorumlanarak bağlamından koparılan ayetler, hevaya göre delil getirilmiş olmaktadır. Durumu biraz daha netleştirmek için üçüncü ayeti özel olarak ele alalım:

Evvela, onun öncesindeki ayeti zikredelim:

"(Doğrusu) size rabbiniz tarafından basiretler (idrak kabiliyeti) verilmiştir. Artık kim hakkı görürse faydası kendisine, kim de kör olursa zararı kendinedir. Ben üzerinize bekçi değilim."[23]

قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ

[22] 6/En'âm, 105.
[23] 6/En'âm, 104.

Görüldüğü gibi bu ayette insanlar Allah'a ve İslam'a teslim olmaya davet edilmektedir. Peşinden gelen ayette de şöyle denmektedir:

"Böylece biz ayetleri geniş geniş açıklıyoruz ki, 'Sen ders almışsın.' desinler de biz de anlayan toplum için Kur'an'ı iyice açıklayalım."[24]

وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

Burada müşriklere yönelik hitap devam etmekte, devamında da bu husus pekiştirilerek şöyle denilmektedir:

"Rabbinden sana vahyolunana uy. Ondan başka ilâh yoktur. Müşriklerden yüz çevir."[25]

اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ

1.8. Kur'an'la yetinmek gerektiğini belirtenler, hüküm sadece Allah'ındır, başka bir varlık hüküm koyamaz, Kur'an bunu açıkça dile getirmektedir diyerek şu ayetleri zikretmektedirler:

a) "Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. *Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler."*[26]

مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءً سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

[24] 6/En'âm, 105.
[25] 6/En'âm, 106.
[26] 12/Yûsuf, 40.

Cevabı:

Bu ayeti delil olarak getirenler italik olmayan kısmı göz ardı etmektedirler. Sadece italik olan bölüm okunduğunda anlamın nasıl değiştiği rahatlıkla görülebilir. Çünkü italik olmayan kısım zikredilmediğinde ayetin bağlamı farklılaşmaktadır. Böyle bir yola tevessül ederek hadislere gerek yok demeye çalışmak doğru bir delillendirme değildir.

b) "De ki: Ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gizli bilgisi ona aittir. Onun görmesi de, işitmesi de şâyanı hayrettir. Onların (göklerde ve yerde olanların), ondan başka bir yöneticisi yoktur. *O, kendi hükümranlığına (hükmünde) kimseyi ortak etmez.*"[27]

قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا

Cevabı:

Burada da aynı durum söz konusudur. Sadece italik olan kısım zikredilerek ayet bağlamından koparılmaktadır. Bir de Hz. Peygamber ümmetine bazı şeyleri mübah görürken keza yasaklarken bunları kendi hevasına göre yapmadığı unutulmaktadır. Allah Rasûlünü keyfine göre dine şekil vermeye çalışan biri gibi görmek çok yanlıştır.

c) "Rabbinin kitabından sana vahyedileni oku. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. Ondan başka bir sığınak da bulamazsın."[28]

وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا

Cevabı:

Bu ayette hadislere müracaat etmememizi gerektiren, Allah Rasûlünü dışlayan en küçük bir îma yoktur. Allah

[27] 18/Kehf, 26.
[28] 18/Kehf, 27.

Rasûlü zaten bu ayette zikredileni harfiyen yerine getirmiştir. Vahyedileni okumuş, bir değişiklik yapmamış ve sadece yaratana sığınmıştır. Her şey bir yana bu ayet Hz. Peygamber'e nasıl bir çizgi takip etmesi gerektiğini öğütlemektedir. Devamındaki ayet bunu daha da belirginleştirmektedir:

"Sabah akşam rablerine, onun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme."[29]

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

Sonuç olarak, sekizinci (1.8.) başlıkta zikredilen ayetleri delil olarak getirenler, sadece hadislere bakılarak verilen hükümlerin geçersiz olduğunu iddia etmektedirler. Ancak görüldüğü üzere unuttukları şey, Allah'ı kendi isteklerine göre konuşturmaya çalıştıklarıdır! Çünkü ayetleri bağlamlarından koparmaktadırlar. Unuttukları diğer bir husus da, Hz. Peygamber'in, vahiyleri insanlara aktardıktan sonra odasına kapanarak, "Benden bu kadar, ne haliniz varsa görün." demediğidir.[30] Tam tersine rehberlik yaptığıdır. Rehberlik ise konuşmadan ve bir iş yapmadan gerçekleşmez.

1.9. "(Cebrail), biz ancak rabbinin emri ile ineriz. Önümüzde, arkamızda ve bunlar arasında olan her şey ona aittir. *Senin rabbin asla unutkan değildir.*"[31]

[29] 18/Kehf, 28.

[30] Daha önce geçen şu iki başlığa da bkz. "4. Hadisler içinde sahihler olabilir yaklaşımı", "7.Ülkelerin sadece anayasayla yetinmemesi."

[31] 19Meryem 64.

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا

Ayetin italik kısmından hareketle, Allah Teâlâ'nın bizim tüm ihtiyaçlarımızı bildiği ve bunlarla ilgili hususları indirdiği, belirtmediği hususların ise unutmadan değil bizim özgürlük alanımıza terk etmesindendir, denilmektedir.

Cevabı:

Allah Teâlâ'nın indirmek istediklerini indirdiği ve hiçbir şeyi unutmadığı her Müslümanın kabulüdür. Ancak bunun anlamı Hz. Peygamber'i sadece postacı konumuna indirgediği, onun görevini bununla kayıtlandırdığı değildir. Nitekim onun zamanında yaşanan her sorunun cevabının Kur'an'da olmadığı izahtan vârestedir. Ayrıca ayetlerde zikredilmeyen hususlarda kendilerine hareket alanı açanlar ve mübahlıktan bahsedenler son elçiyi nedense bundan mahrum bırakmaktadırlar. Hz. Peygamber'e uygun görmedikleri sıfatı kendilerine gayet münasip görmektedirler.

Burada göz ardı edilen önemli bir husus daha vardır. O da ayetin nüzul sebebidir: Cebrail'in gelmeyişini fırsat bilen müşrikler Hz. Peygamber için, "Muhammed'in rabbi kendisini unuttu." gibi sözler söylemişlerdir. Hz. Peygamber de bu nedenle üzülmüştür. İnen ayet Cebrail'in ağzından buna cevap vermektedir. Dolayısıyla konteksti çok farklıdır. Sebeb-i nüzul inkâr edilse bile, ayetin bu çerçevede olduğu gayet açık bir şekilde ibareden anlaşılmaktadır.[32] Dolayısıyla burada tam anlamıyla Allah'a murad söyletme çabasına girilmiş ve ayet bağlamından koparılmıştır!

1.10. "Elif. Lâm. Râ. (Bu sana indirilen), hikmet sahibi (ve) her şeyden haberdar olan (Allah) tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış, sonra da açıklanmış bir kitaptır."[33]

[32] Surenin Mekkî olduğunu hatırlatalım. Böylece ayet daha iyi anlaşılır.
[33] 11/Hûd, 1.

الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ

"O gün her ümmetin içinden kendilerine birer şahit göndereceğiz. Seni de hepsinin üzerine şahit olarak getireceğiz. Ayrıca bu kitabı da sana, her şey için bir açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve Müslümanlar için bir müjde olarak indirdik."[34]

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَى هَؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ

Bu ayetlerde geçen "açıklanmış, açıklama" ifadelerinden hareketle Kur'an'da her şeyin açıklanmış olduğu, başka kitaba ihtiyaç olmadığı iddia edilmektedir.

Cevabı:

Buralarda kastedilen, Kur'an'da ana umdelerin anlatılıp açıklandığı, kitabın doğru yolu bulmada yeterli bir kaynak olduğudur. Yoksa her bir şeyin ince ayrıntısına kadar anlatıldığı değildir. Zaten Kur'an'ın kendisi de her bir meseleyi keza ayrıntıyı içermemektedir.

1.11. "Muhakkak ki biz, bu Kur'an'da insanlara her türlü misali çeşitli şekillerde anlattık. Yine de insanların çoğu inkârcılıktan başkasını kabullenmediler."[35]

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا

Bu ayet Kur'an'da her şeyin tafsil edildiğine delil olarak zikredilmektedir.

Cevabı:

Burada Kur'an'ın çeşitli veçheleriyle bazı dinî meseleleri özellikle de İslam'ın temel inanç esaslarını ele aldığına

[34] 16/Nahl, 89.
[35] 17/İsrâ, 89.

vurgu vardır. Nitekim ayetin ikinci cümlesinde inkârcılara vurgu bu yüzdendir, yani onların imana gelmediğine dikkat çekilmektedir. Yoksa burada her bir şeyin Kur'an'da tek tek açıklandığından söz edilmemektedir. Zaten her bir şey tek tek mufassal olarak kitapta yer almamaktadır.

1.12. "Kendilerine okunmakta olan kitabı sana indirmemiz onlara yetmiyor mu? Elbette iman eden bir kavim için onda rahmet ve ibret vardır."[36]

أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

Bu ayetten hareketle hadislere ve ulemanın ictihadlarına gerek olmadığı söylenmektedir.

Cevabı:

Ayette kastedilenin kâfirler olduğu açıktır ve iman için kitabın yeterli olacağı vurgulanmaktadır. Zaten devamındaki ayette şöyle denmektedir:

"De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir. Batıla inanıp Allah'ı inkâr edenler (var ya), işte ziyana uğrayacaklar onlardır."[37]

قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

Görüldüğü üzere ayet bambaşka bir alana çekilmektedir. Bununla birlikte Kur'an elbette ki yeterlidir, ancak ayette Hz. Peygamber'i dışlayan, yok sayan bir husus yoktur. Çünkü Hz. Peygamber Kur'an'ın daha iyi anlaşılmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır.

1.13. "Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten

[36] 29/Ankebût, 51.
[37] 29/Ankebût, 52.

ona yaraşmazdı da. *Onun söyledikleri, ancak Allah'tan gelmiş bir öğüt ve apaçık bir Kur'an'dır.*"[38]

وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْآنٌ مُبِينٌ

Ayetin sadece italik kısmını alanlar, bu ayetin Kur'an'ın apaçık olduğunu beyan ettiğini dolayısıyla başka şeye gerek olmadığını söylemektedirler.

Cevabı:

Ayet Hz. Peygamber'in aktardığı vahiylerin durumunu beyan etmektedir. Ayeti bağlamından koparararak, "Hadise ve bilginlerin ictihadına gerek yoktur, ayet Kur'an'ın apaçık olduğunu beyan ediyor." demek, Allah'ı kendi istediği gibi konuşturmanın farklı bir versiyonudur!

1.14. "O halde sen Allah'a güvenip dayan. *Çünkü sen apaçık (mübîn) gerçek üzeresin.*"[39]

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ

Ayetin italik kısmından hareketle Hz. Peygamber'in insanlara tanıttığı dinin açıklayıcısının Kur'an olduğu, Mübîn olan Kur'an'ın dini anlamamız için tek başına yeterli olduğu, bu nedenle Hz. Peygamber'e nispet edilen her şeyin Kur'an'dan birebir onay aldıktan sonra geçerli olduğu, orada geçmesi gerektiği söylenmektedir.

Cevabı:

Bu ayeti hakkıyla anlamak için öncesindeki ayeti de okumak gerekir ki şöyle buyurulmaktadır:

"Rabbin şüphesiz, onlar arasında hükmünü verecektir. O, mutlak galiptir, her şeyi bilendir."[40]

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

[38] 36/Yâsîn, 69.
[39] 27/Neml, 79.
[40] 27/Neml, 78.

Görüldüğü üzere iki ayeti peş peşe okuduğumuzda, Hz. Peygamber'e manevî destek verildiği, teselli edildiği görülecektir. Allah Rasûlünün hak yolda olduğu ifade edilerek diğerlerinin yanlışlığına dikkat çekilmektedir. Bu örnek bile bizlere ayetlerin bağlamının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

1.15. Kur'an'ın yeteceği, başka şeye gerek olmadığı:

a) "(Rasûlüm!) Sana bu mübarek kitabı, ayetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik."[41]

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

b) "And olsun biz Kur'an'ı öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. (Ondan) öğüt alan yok mu?"[42]

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ

Bu ayetlerden hareketle Kur'an'ın yeteceği, başka şeye gerek olmadığı söylenmektedir.

Cevabı:

Bu ilahî buyruklarda Müslümanların ihtiyaç duyacağı her bir tikel meselenin Kur'an'da geçtiğinden söz edilmemektedir. Kaldı ki, her bir husus kitapta zaten yoktur. Burada vurgulanan şey, Kur'an'ın hak kitap olduğunun açık ve net olduğudur, ikna edici olarak indirildiğidir. Çünkü –daha önce de değindiğimiz üzere– Hz. Peygamber'in ayetleri insanlara sunduktan sonra ağzını kapadığı, fiilî olarak uygulamayı göstermediği söylenemez. Kur'an yeter diyen biri bir ayet okuyup yarım saat konuşurken Hz. Peygamber susuyordu, öyle mi?!

1.16. Allah'ın kitabında olmayanlar geçersizdir:

a) "Ne oluyorsunuz? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?

[41] 38/Sâd, 29.
[42] 54/Kamer, 17.

Hiç mi öğüt almıyorsunuz? Yoksa apaçık bir deliliniz mi var? Doğru sözlülerden iseniz, kitabınızı getirin!"[43]

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ۝ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُبِينٌ ۝ فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

b) "Ne oluyorsunuz? Ne biçim hüküm veriyorsunuz? Yoksa size ait bir kitap var da, (bu batıl inanışları) onda mı okuyorsunuz? Onda, beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır (diye mi yazılı)?"[44]

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ۝ أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ۝ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ

c) "(Sana şu talimatı verdik): Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet, Allah'ın sana indirdiği hükümlerin bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın, heveslerine uyma. Eğer yüz çevirirlerse bil ki, Allah bir kısım günahları yüzünden onları cezalandırmak istiyor. İnsanların birçoğu da zaten yoldan çıkmışlardır."[45]

وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ

Bazılarınca bu ayetler delil gösterilerek Allah'ın kitabına dayanmayan deliller bir hüküm ifade etmez, eğer peygambere ait olduğu iddia edilen söz veya eylem Kur'an'da olmayan bir konuda ise bu ya peygamberin şahsî tercihidir ya da tarihin belli dönemiyle sınırlı, evrensel olmayan

[43] 37/Sâffât, 154-157.
[44] 68/Kalem, 36-37.
[45] 5/Mâide, 49.

bir meseledir, denmektedir. Dolayısıyla Rasûlullah sadece Kur'an ile hüküm vermiştir.

Cevabı:

Bu ayetlerde Hz. Peygamber'in Kur'an'ı esas alarak hüküm vermesi emredilmektedir. Zaten o da bunu yapmıştır. Onun kitaba aykırı davranması söz konusu olamaz. Lakin son elçinin karşılaştığı her bir meselenin Kur'an'da geçmediği izahtan vârestedir. Her gün pek çok insanla ve problemle karşılaşmış olan Allah Rasûlünün her bir sorunla ilgili bir ayete muhatap olması söz konusu olmayacağına göre ayetleri bağlamından koparmamak gerekir. Kaldı ki her üç ayet manzumesinde de Hz. Peygamber'in hak çizgide olmayanların çarpıtmalarına uymaması, istikametini koruması emredilmektedir.

1.17. Kur'an'a uyan peygamberimize de uymuş olur söylemi:

a) *"De ki: Ben, sadece vahiy ile sizi ikaz ediyorum.* Fakat sağır olanlar, ikaz edildikleri zaman bu çağrıyı duymazlar."[46]

قُلْ إِنَّمَا أُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنْذَرُونَ

b) *"(Ey Muhammed!) Böylece seni, kendilerinden önce nice ümmetlerin gelip geçtiği bir ümmete gönderdik ki, sana vahyettiğimizi onlara okuyasın.* Onlar Rahmân'ı inkâr ediyorlar. De ki: O benim rabbimdir. Ondan başka ilâh yoktur. Sadece ona tevekkül ettim ve dönüş sadece onadır."[47]

كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لِتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ

[46] 21/Enbiya, 45.
[47] 13/Ra'd, 30.

c) "De ki: Hangi şey şahadetçe en büyüktür? De ki: (Hak peygamber olduğuma dair) benimle sizin aranızda Allah şahittir. *Bu Kur'an bana, kendisiyle sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu.* Yoksa siz, Allah ile beraber başka ilâhlar olduğuna şahitlik mi ediyorsunuz? De ki: 'Ben buna şahitlik etmem.' 'O ancak bir tek Allah'tır, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden kesinlikle uzağım.' de."[48]

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ

d) "Onlara ayetlerimiz açık açık okunduğu zaman (öldükten sonra) bize kavuşmayı beklemeyenler, 'Ya bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir!' dediler. De ki: Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. *Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım.*"[49]

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

Bu ayetleri delil olarak zikredenler, özellikle italik olan kısımları öne çıkararak Hz. Peygamber'in açıkladığı ve uyduğu vahyin Kur'an olduğunu, inkâr edenlerin değiştirilmesini istediklerinin de yine Kur'an olduğunu, keza peygamberimizin görevinin gelen vahyi insanlara ulaştırmak olduğunu söylemektedirler. Onlar ayrıca bu ayetlerde Kur'an dışında başka bir kaynağın insanlara iletilme-

[48] 6/En'âm, 19.
[49] 10/Yûnus, 15.

sinin istenmediğini belirtmekte, böylesi başka vahiyler olması durumunda Allah buna da temas edip iletilmesini isterdi diye iddia etmektedirler. Dolayısıyla Kur'an'a uyan, esasında, "Kur'an'a uymuş olan Hz. Peygamber'e uymuş sayılır, başka bir şeye de gerek yoktur." demektedirler.

Cevabı:

Ayetleri bu şekilde anlayanlar mutlak surette Kur'an ile Hz. Peygamber arasında bir ayrıma gitme çabasına girmektedirler. Oysa ayetlerde Hz. Peygamber'den istenen, gelen vahyi ulaştırması ve ona uymasıdır. Başka ayetlerde de zaten beyan görevinin olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla ayetler üzerinden zoraki sorun üretilmeye, Allah'ın buyrukları belli bir maksat doğrultusunda tevil/tefsir edilmeye çalışılmaktadır. Halbuki bu ayetlerden böyle bir ayırım çıkarmak mümkün değildir. Çünkü Hz. Peygamber Kur'an'ın kendisine yüklediği görevi bihakkın yerine getirdiği gibi açıklama görevini de ifa etmiştir.

1.18. Bazı ayetlerde Hz. Peygamber'in uzun süre vahiy beklediğinden bahsedilmektedir:

a) "Bütün genişliğine rağmen yer onlara dar gelerek nefisleri kendilerini sıkıştırıp, Allah'tan başka sığınacak kimse olmadığını anlayan, savaştan geri kalmış üç kişinin tövbesini de kabul etti. Allah, tövbe ettikleri için onların tövbesini kabul etmiştir. Çünkü o tövbeleri kabul eden, merhametli olandır."[50]

وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

Bu ayet Hz. Peygamber'in Tebuk seferine katılmayan

[50] 9/Tevbe, 118. Tevbe suresi Tebuk seferi çerçevesinde okunmalıdır.

üç ihmalkâr Müslüman hakkında karar vermek için uzun süre vahyin gelmesini beklediğine işaret etmektedir.[51]

b) "(Peygamber'in eşi hakkında) o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, o sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır; içlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır."[52]

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ
لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Hz. Peygamber'in eşine iftira atılmasından sonra bu ve devamındaki ayetler nazil olmuş ve Hz. Peygamber'in eşi tezkiye edilmiştir. Dolayısıyla Hz. Peygamber, Hz. Aişe'nin iffetli olduğuna dair vahiy inmesini beklemiştir.[53]

c) "Rabbin seni ne bıraktı ve ne de sana darıldı."[54]

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى

Bir ara vahyin kesilmesi üzerine müşrikler Allah'ın, peygamberine darılıp onu terk ettiğini iddia etmişlerdir. Nazil olan bu ayet durumun öyle olmadığını belirtmektedir.

Burada zikrettiğimiz ayetleri delil olarak getirenler, bunların Allah ile peygamberi arasındaki iletişim kana-

[51] Ayetin Tebuk Savaşı'ndan bahsettiği, savaşa katılmayan üç kişinin adının Ka'b bin Mâlik, Hilâl bin Umeyye, Murâre bin Rebîa olduğu ve elli gün vahyin inmesinin beklendiği bilgisi hadislerde ve siyerde geçmektedir. [9/Tevbe, 117'de gazvenin güçlük ve zorluk zamanı olduğundan bahsedilir. Bu nedenle savaşa Gazvetu'l-Usra (Zorluk Gazası) denmiştir. Dolayısıyla Tebuk olduğunu Kur'an'dan öğrenmiyoruz.]

[52] 24/Nûr, 11. Devamındaki 9 ayete de bkz.

[53] Ayette iftiranın Abdullah bin Ubey gibi münafıklar tarafından atıldığı, Hassan bin Sâbit, Mistah bin Usâse ve Hamne bint Cahş gibi Müslümanlarca yayıldığı, iftiraya maruz kalanın Hz. Aişe, ilişkilendirildiği kimsenin Safvan bin Muattal olduğu, bu olayın Benû Mustalik gazvesinde gerçekleştiği ve son derece sıkıntılı geçen yaklaşık bir ay sonrasında ayetlerin nazil olduğu bilgisi Kur'an'da geçmez. Bunları hadislerden ve siyerden öğreniyoruz.

[54] 93/Duhâ, 3. Surenin Mekkî olduğu göz önünde bulundurulursa daha iyi anlaşılır. Daha önce geçen 1.9. numaralı maddeye de bkz.

lının sadece Kur'an olduğunun en büyük delili olduğunu söylemektedirler. Çünkü Hz. Peygamber hem savaştan geri kalan üç Müslümanın hem de Hz. Aişe'nin durumu için ayet inmesini beklemiştir. Keza vahyin bir ara kesilmesi Hz. Peygamber'de moral çöküntüye neden olmuş ve müşriklerce alaya alınmaya başlanmıştır. Bilahare inen ayet müşrikleri yalanlamıştır. Dolayısıyla bu ayetler Kur'an dışında Allah ile Hz. Peygamber arasında başka bir kanalın olmadığını sarahaten ortaya koymaktadır.

Cevabı:

a) Üç ayetten de anlaşıldığı üzere, Allah Hz. Peygamber'le iletişimi kesince aradaki bağ –adeta– kopmaktadır. Dolayısıyla bunun doğrudan Kur'an veya başka bir kanalla yürütülmesi artık söz konusu değildir. Bu nedenle neden vahyi beklediği sorusu anlamsız bir sualdir.

b) Şayet Hz. Peygamber iletişimi sadece Kur'an ile yürütüyor ve kendisine Kur'an dışında hiçbir şekilde müdahale edilmiyor idiyse, neredeyse tamamını kendisinin şekillendirdiği bu din o zaman Allah'ın dini değil, Muhammed'in dinidir!!?

c) Esasında Hz. Peygamber savaştan geri kalan üç kişinin samimi Müslümanlar olduğunu biliyordu. Çünkü onları önceden çok iyi tanıyordu. Bu nedenle ayetin inmesini beklemeksizin belli bir süre onları toplumdan tecrit ettikten sonra affedebilirdi. Lakin savaştan geri kalma bir memleket daha geniş anlamıyla bir din meselesi idi. Bu nedenle, tesiri daha fazla olsun diye, sorunun çözümünü Allah tarafından indirilecek vahye havale etmiş gözükmektedir. Dolayısıyla hiç kimse, sadece üç kişiyle kayıtlı olan bu sorunun Hz. Peygamber tarafından çözülemeyeceğini iddia edemez.

Hz. Aişe'ye iftira olayında da benzer durum söz konusudur. Kim Hz. Peygamber'in, eşinden şüphe ettiğini öne sürebilir? Bu nedenle Allah Rasûlü, "Olmaz öyle bir şey!" diyerek kestirip atabilirdi. Lakin dedikodunun her

yanı kuşattığı o günkü toplumsal yapıda böyle demekle Hz. Aişe etrafındaki fitne ateşi asla sönmezdi. Bunun anlamı ise Allah Rasûlünün her gününün zehir olması demekti. Bu yüzden kutlu elçi insanlar üzerinde kesin etki yapması ve problemin kökünden kazınması için tezkiyeyi Allah'a havale etmişti. Allah da vahyi inzal buyurmuştu.

Ayrıca unutulmamalıdır ki, Kur'an'da bu şekilde dile getirilen sorunlar sınırlıdır. Peki Hz. Peygamber'in tüm peygamberliği süresince yüz yüze geldiği problemler sadece bunlar mıydı veya bunlardan daha önemli sorunlarla karşılaşmadı mı? Elbette karşılaştı. Peki hepsiyle ilgili bir ayet mi indi? Hayır. Peki hallettiği diğer sorunlarla ilgili ayet yoksa bunun anlamı nedir? Doğru kararlar verdiğidir, Allah'ın bunları onayladığıdır. Zaten tersi olsaydı Allah görmezlikten gelmezdi. Çünkü Allah'ın elçisi kendi haline bırakılmış bir insan değildi.

d) Tebuk'ten geri kalan kimseler ile Hz. Aişe'ye iftira olayı doğrudan dinî boyutu olan meseleler değildir. Toplumsal sorunlardır. Bu meselelerin çözümünü yeri geldiği zaman doğrudan Allah'ın vahyine havale eden bir peygamber dinî meselelerde ne yapıyordu acaba? Peygamber olmasına rağmen kendisi mi karar veriyordu?

2. Kur'an'ın Korunduğu, Hadislerin Böyle Olmadığı Argümanı

"Şüphe yok o zikri biz indirdik biz, elbette onu yine biz koruyacağız."[55]

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

Bu ayete bakarak, Allah'ın Kur'an için koruma garantisi verdiği, hadisler için böyle bir durumun söz konusu ol-

[55] 15/Hicr, 9.

madığı, zaten hadislerin durumunun da bunu teyit ettiği söylenmektedir.

Cevabı:

Bu, doğru bir yaklaşım değildir. Şöyle ki:

İlgili ayet devamındaki ayetlerle birlikte okunacak olursa, kâfirlere karşı bir hitabın söz konusu olduğu anlaşılacaktır. Çünkü devamında şöyle denilmektedir:

"And olsun, senden önceki milletler arasında da elçiler gönderdik. Onlara bir peygamber gelmeyedursun, hemen onunla alay ederlerdi."[56]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي شِيَعِ الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

Dolayısıyla Kur'an'a hiçbir zarar verilemeyeceği belirtilmiş olmaktadır.

Bir de şu durum vardır: Hz. Peygamber Kur'an ayetleriyle insanları İslam'a davet ettiği ve vahyi açıkladığı için, Kur'an'da hadislerin korunacağıyla ilgili bir ayetin yer alması anlamsız olurdu. Çünkü Hz. Peygamber davetini Kur'an ile yapıyordu. Onunla muhatapları arasındaki ilişki Kur'an merkezli olarak yürüyordu. Dolayısıyla Kur'an kabul edilecek olursa İslam'a girilmiş oluyordu. Zaten ayetlere bakılacak olursa inanmayanların peygamberin sözlerini değil ayetleri merkeze alarak inkâra yöneldikleri rahat anlaşılır.[57]

Hadislerin korunmamış olmasına gelince, buna önceki bölümde değinmiş ve ibadet dünyamızı şekillendiren rivayetlerde ciddi sorun olmadığını izah etmiştik.[58] Dolayısıyla problemi bütün hadis külliyatına yaymak haksızlıktır.[59]

[56] 15/Hicr, 10-11.

[57] Bir sonraki başlık bu konuyla bağlantılıdır.

[58] Bkz. "3. Hadislerin sayısal çokluğu iddiası."

[59] Sadece Kur'an diyenler şunlar ve benzeri ayetleri de kendilerine delil almaktadırlar. Lakin bizim yukarıya aldığımız ayetler çerçevesinde yaptığımız açıklama-

3. Kur'an'ın Kendisini Merkeze Almasının Nedeni

Hz. Peygamber'i adeta konumsuz gibi görenler, Kur'an'ın sadece kendisini merkeze aldığını ve herkesin ona yönelmesini emrettiğini, Hz. Peygamber'in de bu emir kapsamında Kur'an'a uymakla mükellef olduğunu, bu nedenle hepimizin aynı düzlemde olduğunu ifade etmektedirler.

Cevabı:

Bu yaklaşım bir açıdan doğrudur. Şöyle ki, Kur'an gerçekten de dinin tek kaynağıdır. Hz. Muhammed'in peygamber oluşunun dayanağı ve delilidir. Adeta İslam'ın yönetim üssüdür. Bütün emirlerin çıktığı merkezdir. Bu nedenle kendisini tek ve asıl kaynak olarak takdim etmesinden daha tabii bir durum yoktur. Çünkü Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilan etmesinin ve Allah'a şirk koşmadan ibadete çağırmasının velhasıl "iman"ın membaı odur. Bu nedenle kutsal kitabımızın kendisini mihver olarak sunmasından ve yetkili merci olarak kabul edilmesini istemesinden daha tabii bir durum olamaz. Mamafih İslam'ın başlangıcı, Allah'ın taleplerinin içinde yer aldığı ve müşriklerce karşı çıkılan metin Kur'an'dır. Dolayısıyla esas mücadele Kur'an ile muhatapları arasında geçmiştir. Bunun yanında Kur'an'ın zaman zaman Müslümanların eksiklerini dile getirmesi de gayet tabiidir. Lakin tüm bunların anlamı rasûlün susacağı, uyarı gelmeyen kusurları görmezlikten geleceği ve hiç açıklama yapmayacağı değildir. Oysa hepimizin bildiği üzere toplumsal hayatın ürettiği sorunlar Kur'an'da zikredilenlerle sınırlı değildir. Bunlarla yüzleşen Hz. Peygamber'in mutlaka müdahale etmesi, uyarması gerekmiştir. Halkın önündeki bir insan olarak bu kaçınılmaz-

lar yeterlidir. Çünkü ilgisiz her ayet getirilip Kur'an yeter konusuna dahil edilmektedir: 36/Yâsîn, 4-5; 14/İbrâhîm, 1; 5/Mâide, 43, 47; 24/Nûr, 34; 8/Enfâl, 42; 14/İsrâ, 41; 6/En'âm, 65; 7/A'râf, 52; 11/Hûd, 1; 25/Furkân, 32-33; 55/Rahmân, 1-2; 75/Kıyâme, 17-19.

dır. Biz nasıl ki her sorunun cevabını doğrudan Kur'an'da bulamıyorsak, Allah Rasûlü için de durum aynıdır. Kaldı ki, Kur'an Hz. Peygamber'e de, onun konumuna da hak ettiği yeri ve değeri vermekte, onu yanına almakta keza yanında durmaktadır. Yani Hz. Muhammed'i önemsizleştiren ve basitleştiren bir tavır takınmamaktadır. Tam tersine yücelten bir üsluba sahiptir.

Burada zikredilmesi gereken önemli bir husus daha bulunmaktadır:

Kur'an'a bakıldığında müşriklerin veya diğer inanış sahiplerinin Hz. Peygamber'in herhangi bir "uygulamasına" itiraz ettikleri veya alaya aldıkları görülmemektedir. Bu da demek oluyor ki, onların itiraz ettikleri noktalar, Kur'an'ın hak kitap, peygamberin de elçi olmasıyla ilgilidir. Bu durumda Müslüman olduğunu söyleyenlerin, müşriklerin bile ses çıkarmadıkları şeyler hususunda itiraz etmeleri ve inkâra yönelmeleri ilginçtir. Müşrikler dinin özüne itiraz etmekte, Kur'an'ı tek kaynak olarak aldıklarını söyleyenler ise, o özün büyüttüğü ağaca itiraz etmektedirler. Her iki grubun sonuçta aynı yerde buluştuğu yani Hz. Peygamber'i reddetmiş olduğu aşikârdır. İşin ilginç tarafı, son elçinin uygulamalarını onun bireysel tercihleri olarak algılayan bazıları Hz. Peygamber zamanında yaşayacak olsaydılar, Rasûlullah'ın karşısına geçecekler ve ona –herhalde– şöyle diyeceklerdi: "Sen bunları şöyle şöyle anlıyorsun, ancak bize göre böyle anlaşılması daha doğrudur. Biz dini kendi anlayışımıza göre yaşayacağız!" Bu itiraz karşısında Allah Rasûlü acaba nasıl bir cevap verirdi? Bunu tahmin etmek zor değildir.

4. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Bahşettiği Konum

Bu başlık altında Kur'an'ın Allah Rasûlünü nereye ve nasıl konumlandırdığı ele alınacaktır. Ancak öncesinde iki hususu zikretmek istiyoruz:

a) Ele alacağımız ayetlerin bağlamlarını –konuyu uzatmamak adına– tek tek incelemeyeceğiz. Çünkü rasûle itaati emrettiklerinden dolayı buna gerek yoktur. Sadece bu ayetleri okumak Allah'ın peygamberimize nasıl bir konum belirlediğini anlamaya yetmektedir. Dolayısıyla aktaracağımız ayetleri okuyanın zihninde peygamber tasavvurunun –zorunlu olarak– oluşması beklenir.

b) Hz. Peygamber'e itaati emreden ayetlere bakılarak şöyle denemez: "Kur'an'a inanmak öncelikle peygambere iman etmeyi gerektirdiğinden Allah ona imanı keza Kur'an'ın buyruklarını uyguladığı için ittiba edilmesini emretmiştir. Lakin Hz. Peygamber'in Kur'an'da olmayıp da yaptığı bir uygulama yoktur. Varsa da kendisini bağlar. Sonuçta Kur'an dışındaki yapıp ettiklerine uymayı emreden bir ayet yoktur."

Bu itiraz iki açıdan doğru değildir.

Birincisi, Allah'a itaat etmek Kur'an'a itaat etmekle olur. Hz. Muhammed de tüm hayatı boyunca Kur'an'a itaat etmiştir. Buraya kadar sorun yoktur, ancak ona uymayı emreden onca ayet sırf Hz. Peygamber Kur'an'ı tebliğ ettiği, birebir uyguladığı ve ilave bir şey yapmadığı için kitapta yer almaktadır demek, zorlama bir yorumdur. Çünkü durum böyleyse bahis konusu ayetlere hiç gerek olmayacaktır. Şöyle ki, Hz. Peygamber Kur'an'a uymayan bir iş yaptığında zaten herkes karşısına dikilir ve "Getirdiğin kitaba önce sen uy." derdi. Dolayısıyla getirdiği kitaba zaten uymak zorunda olan ve uyan bir insanın bu durumunun pek çok ayetle dile getirilmesi gereksizdi. Ayrıca Müslümanlara onu örnek almalarının emredilmesi anlamsız olurdu. Çünkü Hz. Peygamber yanında her Müslüman Kur'an'a uymakla mükellefti. Sorumluluk açısından ikisi arasında bir fark yoktu. Her ikisi de aynı konumda olandan birine diğerini örnek al denmesi fuzuli bir emirdir. Kaldı ki, Kur'an yanında ilave bir şey yapma hak-

kı açısından hem Hz. Peygamber hem de müminler aynı düzlemde olduğuna göre Müslümanların ona uymalarına zaten gerek yoktu. Tüm bunların anlamı Hz. Peygamber vahyi aktarmak dışında bir hiçti!?

İkincisi, Hz. Muhammed'in yaptığı bazı işleri Allah tasvip etmediğini beyan etmektedir. Demek ki, tasvip ettikleri de vardır. Yirmi üç yıllık nübüvvet süresini göz önüne alacak olursak –mantıken– tasvip edilenlerin binlerce kat fazla olduğu anlaşılır. Kaldı ki Hz. Muhammed'in hayatın tabii seyri olarak gündelik yaşamda yapıp ettiği her bir şeyin Kur'an'da yer almadığı ve güncel pek çok sorunla karşılaştığı ve de bunlara kendisinin çözüm ürettiği, düşünen aklın kabul edeceği bir sonuçtur. Allah, peygamberine itaati emrettiğinde elbette bunları da kastetmekteydi. Yoksa "Kur'an'dakileri birebir uygulayınca ona uyun, yaptığı Kur'an'da yoksa uymayın." demek istemiyordu.

Sözün özü, aşağıda sunacak olduğumuz ayetler manzumesini bir araya getirdiğimizde, bahis konusu yaklaşımın ayetleri mecrasından kaydırdığı hatta anlamsızlaştırdığı net olarak ortaya çıkacaktır. Çünkü bu kadar Allah buyruğunun sırf ayetlerin tebliği hatırına Kur'an'da yer aldığı ve onun söyleyip yaptıklarının bizler için bir bağlayıcılık ifade etmediğini iddia etmek hakikate bilerek göz kapamaktır. Çünkü onlarca ayette Hz. Peygamber sürekli olarak önümüze örnek, uyulması gereken biri olarak konulmakta ama biz yine de bunun sırf tebliğ boyutuyla sınırlı olduğunu iddia etmekteyiz!?

Kendimizi eski dönemlere götürerek şöyle bir canlandırma yapalım: Bir sultan bir yere vali atasa ve ona itaat edilmesi yönünde bölge insanlarına ferman gönderse, bundan bizim anlayacağımız şudur: Vali kanunlar çerçevesinde işleri yürütür. Karşılaştığı her meselede bir kanun maddesi olmayacağına göre bazen kanunda olmayan meselelerle ilgili de hükümler verir. Bunlarda yanlışı varsa

uygulama başkentten geri döner. Peki biz sultanın fermanından şunu anlayabilir miyiz: "Size her ne uyguluyorsa kanunda bizzat var mı, bakın. Yoksa ona uymayın." Hz. Peygamber'in icra ettiği misyonu bu çerçevede anlamaya çalışırsak problem kalmayacaktır. Aksi takdirde Allah Rasûlünü eli kolu bağlı bir postacı haline getirmiş oluruz.

4.1. Allah'ın Hz. Peygamber'den Tebliğ Etmesini İstemesi

Bazı ayetlerde Allah Teâlâ Hz. Peygamber'den inen vahiyleri tebliğ etmesini istemektedir. Örneğin:

a) "Ey Rasûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan onun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez."[60]

يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ

b) "Rasûle düşen (vazife), ancak tebliğdir. Allah açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilir."[61]

مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ

Görüldüğü üzere rabbimiz Hz. Peygamber'den tebliğ yapmasını, vahyi aktarmasını istemektedir. Bunun ötesinde (başka ayetlerde geçtiği üzere) insanları zorlama diye bir görevi yoktur. Fakat unutulan husus, Hz. Peygamber'in inen ayetleri tebliğ ettikten sonra geri çekilmediğidir. Dolayısıyla o, rabbin muradını beşeriyete açıklamıştır. Vaizlerin bir ayet üzerinden bir süre vaaz etmesi misali Hz. Peygamber de rabbin muradını hem sözlü hem de uygula-

[60] 5/Mâide, 67.
[61] 5/Mâide, 99.

malı olarak açıklamıştır. Zaten onuncu başlıkta (4.9) açıklayacağımız beyan görevine dair ayetler bu noktada devreye girmektedir.

4.2. Kur'an'ın Hz. Peygamber'den Kendisine Uymasını İstemesi

Mushafta yer alan bazı ayetler Hz. Muhammed'den kendisine uymasını istemektedir ki o da uymuştur. Zaten tersi düşünülemez. Bunun anlamı hayatının, yaptıklarının ve söylediklerinin kontrol altında olduğu, dolayısıyla ona ittiba etmek gerektiğidir. Çünkü Hz. Peygamber Kur'an'a uyduğuna göre bize de ona uymak düşmektedir.

a) "Onlara ayetlerimiz açık açık okunduğu zaman (öldükten sonra) bize kavuşmayı beklemeyenler, 'Ya bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir!' dediler. De ki: Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım."[62]

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

Bu ayette Hz. Peygamber'in Kur'an'a uyduğu ve asla muhalefet etmediği sarahaten belirtilmektedir. Dolayısıyla kitabın emrine aykırı bir iş yapması veya bir şey söylemesi katiyetle mümkün değildir. Lakin bunun anlamı sadece kitapta belirtilenleri tatbik ettiği ve söylediği, sonrasında ağzını kapatıp geri çekildiği değildir. Geri çekilmeyeceğine göre, şunu da diyemeyiz: "Kitapta olma-

[62] 10/Yûnus, 15. Bu ayet daha önce "Kur'an yeter diyenlerin delil olarak aldıkları başlıca ayetler" başlığı altında 1.17'de geçmişti.

yan diğer dinî uygulamalarında kendi haline bırakılmıştır, keyfine göre İslam'a şekil vermiştir!" Dolayısıyla Hz. Peygamber'in her yapıp ettiği Kur'an'da yer almamakla birlikte kendisine açılmış bir alan bulunmaktadır ve bu alan ilahî kontrol altındadır.

b) "(Rasûlüm!) Kur'an'ı (okumayı, tebliğ etmeyi ve ona uymayı) sana farz kılan Allah, elbette seni (yine) dönülecek yere döndürecektir. De ki: Rabbim, kimin hidayeti getirdiğini ve kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu en iyi bilendir."[63]

إِنَّ الَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّى أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ

Bu ayette Hz. Peygamber'in Kur'an'a uymasının zorunlu olduğu belirtilmektedir. Bunun anlamı hayatının kitaba uygun olması gerektiğidir ve öyle de olmuştur.

c) "Sen, sana vahyedilene sımsıkı sarıl. Şüphesiz sen, dosdoğru yoldasın."[64]

فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِى أُوحِىَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Bu ayet Hz. Peygamber'in Kur'an'a tam anlamıyla uymak yanında söyleyip yaptıklarının kontrol altında tutulduğunun ve yaşantısının ilahî onaydan geçerek devam ettiğinin en büyük delillerindendir.

d) "De ki: Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyarım. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."[65]

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى

[63] 28/Kasas, 85.
[64] 43/Zuhruf, 43.
[65] 46/Ahkâf, 9.

إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ

Bu ayet de onun hayat çizgisinin Kur'an tarafından belirlendiğini ve bu çizginin dışına çıkmadığını göstermektedir.

4.3. Hz. Peygamber'in Allah'ın Kontrolünde Olması

Bir üstteki başlıkta Hz. Peygamber'in Allah'a itaat etmesinin emredildiğine dair ayetleri okuduk. Bu ayetleri unutmadan bir de şu ayeti okuyalım:

a) "Ey Peygamberler! Temiz olan şeylerden yiyin; güzel işler yapın. Ben sizin yaptıklarınızı hakkıyla bilmekteyim."[66]

يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ

Bu ayet Allah'ın, peygamberlerin yapıp ettiklerini kontrol ettiğini bizlere bildirmektedir. Dolayısıyla onlar kendi başlarına bırakılmış değildir. Hiç kimse şunu diyemez: "Hz. Peygamber din adına birtakım yanlışlar yaptı fakat Allah peygamberi mahcup olmasın diyerek veya başka gerekçelerle bunlara müdahale etmedi." Allah Teâlâ'nın Kur'an'da Hz. Peygamber'in bizim zelle dediğimiz ve ibadet dünyası dışında kalan yanlışlarına yönelik yaptığı on bir uyarı, durumun hiç de öyle olmadığını göstermektedir.[67] Demek ki din alanında da yanlışları olsaydı bunlara hayli hayli müdahale ederdi. Dolayısıyla yaratıcının yanlış karşısında sessiz kalmayacağı ve bunlara göz yummayacağı açık olduğuna göre, uygulamaları ve sözleri Allah tarafından onaylanmış olmaktadır. Allah

[66] 23/Mu'minûn, 51.

[67] Kur'an'daki uyarıların hiçbirinin ibadetlerle başka bir ifadeyle dinî hayatla ilgili olmaması dikkat etmemiz gereken bir husustur. İkazlar iki alandadır: 1. Hz. Peygamber'in dini tebliğ usulüne dair uyarılar. 2. Hz. Peygamber'in idarî ve hukukî tasarruflarından dolayı yapılan uyarılar. Bkz. Ali Galip Gezgin, *Kur'ân'da Hz. Peygamber'e Yapılan Uyarılar*.

tarafından onaylanmış bir örneklikten daha güzel bir örneklik olamayacağından Allah Rasûlüne uymamız gerekir. Çünkü Hz. Peygamber sonrasında herhangi bir insanın Kur'an'dan anladığı şey hususunda Allah'tan bir uyarı gelmeyeceğine göre, onun yaptığı veya söylediği bilinen hususlara uymak mecburiyetimiz vardır. Konuyu biraz daha açacak olursak:

Hz. Peygamber'in din alanında yaptığı herhangi bir yanlış olsaydı Allah onu kitabıyla mutlaka uyarırdı. Demek ki uygun bulmuş ve onaylamıştır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'in uygulamaya koyduğu bir husus ayetlerde geçmiyorsa bunun anlamı bu uygulamanın Allah'ın onayından geçtiğidir. Örneğin vakit namazlarının nasıl ve kaç rekât olarak eda edileceği, hangilerinde kıraatin cehrî yapılacağı Kur'an'da geçmez. Bunun anlamı Hz. Peygamber'in eda ediş şeklinin Allah tarafından onaylandığıdır. Bu durumda şu soruyu sorma hakkımız vardır: "Hz. Muhammed bu namazları neye göre belirledi?" Diğer ibadetlerin, örneğin zekât ve haccın eda edilme şekli hususunda da benzer soruyu sorabiliriz.

Görüldüğü gibi, bizler sadece Kur'an'ı delil olarak aldığımızda, yaratıcının benimseyip onayladığı Hz. Peygamber'in Kur'an'da geçmeyen söz ve eylemlerini görmezlikten gelmiş ve hatta bir anlamda Allah'a karşı çıkmış oluruz. Kaldı ki Hz. Peygamber'in söyledikleri ve yaptıkları bütünüyle Kur'an'ı açıklamaya yöneliktir. Yani ilahî vahyi ilahî kontrolle bizim için anlaşılır kılmış, uygulamasının nasıl olacağını göstermiştir. Velhasıl, iki boyutu da kudsiyet arz eden bir durumla karşı karşıyayız. Bu da bizi Allah Rasûlüne müracaat etmeye yani ondan gelen hadislere bakmaya, sünnetine uymaya sevk etmektedir.

Şu ayetler burada ele aldığımız konu çerçevesinde dikkatli okunmalıdır. Görüleceği üzere Allah'ın peygamberi Allah'ın gözetimindedir:

b) "Sana da, daha önceki kitabı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak kitabı (Kur'an'ı) gönderdik. Artık aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet; sana gelen gerçeği bırakıp da onların arzularına uyma."[68]

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ

c) "De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım. De ki: Kör ile gören hiç bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?"[69]

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ

Dile getirdiğimiz hususu teyit etmek amacıyla iki örnek sunmak istiyoruz:

a) Kıblenin Kâbe'ye çevrilmesinden önce insanlar namazlarını Mescid-i Aksa'ya dönerek kılıyorlardı. Hz. Peygamber bu şekilde on altı ay namaz kıldı. Ancak onun gönlünden geçen kıblenin Kâbe'ye döndürülmesiydi. Sonrasında nazil olan ayet yüzlerin artık Kâbe'ye çevrilmesini emretti.[70] Bu durumda sormamız gereken soru şudur: Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılmayı emreden bir ayet yoktur ve Hz. Peygamber Kâbe'ye doğru namaz kılmak istemektedir. Bu durumda kimin direktifiyle on altı ay Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılmıştır? Elbette ki Allah'ın emriyle. Ayrıca ayette geçen, "Yüzünü göğe çevirip durduğunu görüyoruz. Hoşnut olacağın kıbleye seni

[68] 5/Mâide, 48.
[69] 6/En'âm, 50.
[70] Bkz. 2/Bakara, 144.

elbette çevireceğiz."[71] ifadesi Allah'ın Hz. Peygamber'in yaptığını gözetim altında tuttuğunu ve zamanı gelince kıble yönünü değiştirme iznini vereceğini belirtmektedir. Zaten ayetin devamında da bu izni vermektedir.

b) Müslümanlarla yaptıkları anlaşmayı bozan Yahudi Benû Nadir kabilesi muhasara altına alındı. Onlar da kalelerine kapandılar. Bunun üzerine sahabiler, Hz. Peygamber'in onayıyla, kaledekileri çaresiz bırakmak ve teslim olmaya zorlamak amacıyla hurma ağaçlarının bir kısmını kesip yaktılar. Durum zorlarına giden Benû Nadirliler, "Sen barış isteyen bir adamdın? Hurmaları kesip yakmak hiç buna uyuyor mu?" diyerek Hz. Peygamber'e seslendiler. Akabinde şu ayet nazil oldu: "Hurma ağaçlarından, herhangi birini kesmeniz veya olduğu gibi bırakmanız hep Allah'ın izniyledir ve onun yoldan çıkanları rezil etmesi içindir."[72] Rivayetlere güvenmeyenlerin yaklaşımını esas alarak burada zikrettiğimiz sebeb-i nüzulü yok sayalım. Sadece ayete bakacak olduğumuzda, bir ağaç kesim işi olduğundan bahsedilmekte ve bu onaylanmaktadır. Peki Kur'an'da ağaçları kesin diye bir emir var mıdır? Yoktur. O zaman bunun anlamı Allah'ın Hz. Peygamber'in yaptığını onayladığıdır, sahiplendiğidir.

4.4. Kur'an'ın Hz. Peygamber'i Rehber Olarak Önümüze Koyması

Kur'an Rasûlullah'ı, bir ailenin reisi, bizleri de onun himayesinde olan çocuklar gibi konumlandırmakta, onun Müslümanların her derdiyle ilgilendiğini belirtmektedir. Bu durum Hz. Muhammed'in bizim tarafımızdan nasıl görülmesi gerektiğinin göstergesidir:

a) "And olsun size kendinizden öyle bir peygamber

[71] 2/Bakara, 144.

[72] 59/Haşr 5. Sebeb-i nüzulü için bkz. Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XVIII, 6.

gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir."[73]

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

Allah Rasûlünün bizlere düşkünlüğü, bizimle onun arasında bir etkileşim, keza taleplerinin olması sonucunu doğurur. Çünkü biriyle ilgilenen insan ilgilendiği kimsenin sadece yemesine ve giyimine önem vermez. Onun iyi biri olması için bazı şeyleri yerine getirmesini, bazılarından da kaçınmasını ister. Hayatın her alanını kuşatan bu taleplerin tümünün Kur'an'da olmasını elbette bekleyemeyiz.

b) "(Rasûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik."[74]

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

Bu ayet Hz. Peygamber'in misyonunu zaman ve mekân kayıtlandırmadan tüm zamanlara ve mekânlara teşmil etmektedir: Son elçi vefat ettiğine göre onun rahmet olma fonksiyonu tükenmiş değildir. Ayrıca rahmetin sadece getirmiş olduğu vahiyle kayıtlı olmadığı aşikârdır. Zaten kendisinin ifade ettiği artı bir anlam olmamış olsaydı, Allah Teâlâ rahmet ifadesini pekâlâ Kur'an için kullanabilirdi. Ancak bu yapılmamış, Allah Rasûlünün bizim için ifade ettiği anlam öne çıkarılarak dikkatimiz çekilmiştir. O zaman şunu soralım: Hz. Peygamber bu asrın insanları için nasıl rahmettir?!

c) "De ki: Ey insanlar! Doğrusu ben, göklerin ve yerin

[73] 9/Tevbe, 128. Keza bkz. 9/Tevbe, 120; 10/Yunus, 2; 14/İbrâhîm, 44.
[74] 21/Enbiyâ, 107.

hükümranı, ondan başka ilâh bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın, hepiniz için gönderdiği peygamberiyim."[75]

قُلْ يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ

Görüldüğü üzere ayet son elçiyi, tüm zamanlarda peşinden gidilecek rehber olarak önümüze koymaktadır.

d) "And olsun ki, Rasûlullah sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."[76]

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

e) "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."[77]

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ

f) "Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik fakat insanların çoğu bunu bilmezler."[78]

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

Son dört ayet Allah Rasûlünü takip edilmesi gereken bir rehber ve önder olarak önümüze koymaktadır. Bunun ne anlama geldiği bellidir. Ona uymamız istenmektedir. Zaten bir başka ayette de Hz. Muhammed, *"nur saçan bir kandil"*[79] (سِرَاجًا مُنِيرًا) olarak tanımlanmıştır. Ona nasıl uyulacağı ise bellidir. Bu da hayatı, hadisleri ve sünnetidir.

[75] 7/A'râf, 158.
[76] 33/Ahzâb, 21.
[77] 68/Kalem, 4.
[78] 34/Sebe', 28.
[79] Bkz. 33/Ahzâb, 46.

4.5. *Ayetlerde Hz. Peygamber'e İtaatin Emredilmesi*

Allah Teâlâ pek çok ayette kendisiyle birlikte Hz. Muhammed'e itaat edilmesini emretmektedir. Sadece bu ayetler okunduğu zaman bile insanda bir peygamber tasavvuru oluşmaktadır. Ayrıca bu ayetlerle ilgili olarak şu husus dikkatimizi çekmektedir:

Hz. Muhammed'e itaat onun hayatıyla kayıtlandırılmamaktadır. Bu durumda, Hz. Muhammed yaşarken ona nasıl uymak gerekiyorsa, vefatından sonra da din alanında yapıp ettiklerini ve söylediklerini gözümüzün önüne almamız gerekmektedir. Şayet böyle kabul edilmeyecek olursa, söz konusu ayetler bir anlamı olmayan nasslar (!) konumuna iner.[80] Lakin bir zamanla kayıtlı olmayan şu ifadeler durumun hiç de böyle olmadığını çok güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu ise bizi zorunlu olarak hadislere müracaat etmeye yönlendirmektedir:

a) "Her kim de, hidayet yolu kendisine iyice belli olduktan sonra Rasûlullah'a muhalefet eder ve müminlerin yolundan başka bir yola tabi olursa, biz onu döndüğü yolda bırakırız. Fakat ahirette kendisini cehenneme koyarız. Orası ne fena bir varış yeridir!"[81]

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

Ayette rasûle muhalefetin kınanmasına dikkat edelim. Demek oluyor ki, Hz. Muhammed'in Kur'an rehberliğinde inşa ettiği yol doğrudur.

b) "(Rasûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana

[80] Daha önce geçen şu bölüme bkz. "9.2.Hz. Peygamber'le ilgili ayetlere gerek kalmaması."

[81] 4/Nisâ, 115.

uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[82]

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bu ayete baktığımızda, Yüce Allah Müslüman olduğunu söyleyen herkese Hz. Muhammed'e uymayı emretmekte, başka seçenek bırakmamaktadır. Bunun anlamı ise onun sadece postacılık yapma görevinin olmadığı, bilakis peşinden gidilmesi gerektiğidir. Eğer sadece Kur'an yetecek olsaydı, Allah sadece Kur'an'a uymayı emreder, Hz. Peygamber'le ilgili bir talepte bulunmazdı. Demek ki, Kur'an'la birlikte Hz. Peygamber'e de uymak gerekmektedir. Uyulacak hususların en azından bir kısmının Kur'an'da olmadığı aşikârdır. Şöyle ki, bu emir Kur'an'da geçen meselelerle kayıtlı olsaydı, ayette buna da işaret edilirdi, ancak bu gereksiz bir emir olurdu. Zira Kur'an'da emredilen şeye zaten başta Hz. Peygamber olmak üzere herkes uymakla mükellef olacağından ayrıca Hz. Peygamber'i zikretmeye gerek kalmazdı.

Bu emir Kur'an'da durduğuna göre, ashab gibi bizim de Hz. Peygamber'e tabi olmamızı gerektirmektedir.

Burada dile getirdiğimiz husus esasında önceki peygamberler için de geçerlidir. Nitekim Yüce Allah ayetlerde Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut ve Hz. Şuayb'ın şöyle dediğini haber vermektedir:

"Bilin ki, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."[83]

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ۝ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ

[82] 3/Âl-i İmrân, 31.

[83] 26/Şuarâ, 107-108, 125-126, 143-144, 162-163, 178-179. Hz. Harun da kavminden kendisine uymasını istemişti. Bkz. 20/Tâhâ, 90.

Bu ayetler bize önceki peygamberlerin de sadece postacı olmadığını ve kendilerine uyulmasını istediklerini göstermektedir. İtaat etmek ise elçinin istediklerini yerine getirmekten geçer ki, talep edilen hususların sadece vahiyde belirtilen hususlar olmadığı/olmayacağı bellidir. Bu durumda bir peygambere ittiba sadece getirdiği vahiyle sınırlanmamış olmaktadır.

c) "Biz her peygamberi –Allah'ın izniyle– ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik. Eğer onlar kendilerine zulmettikleri zaman sana gelseler de Allah'tan bağışlanmayı dileseler, rasûl de onlar için istiğfar etseydi Allah'ı ziyadesiyle affedici, esirgeyici bulurlardı. Hayır, rabbine and olsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar."[84]

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ۞ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا

Görüldüğü üzere bu ayetlerde Hz. Peygamber'in hakemliğine boyun eğilmesi istenmektedir. Halbuki insanlar ve kabileler arası pek çok ihtilafı halletmiş olan Hz. Peygamber'in çözdüğü meseleler ve nasıl halletmesi gerektiği Kur'an'da geçmemektedir. Ayrıca ayette, Hz. Peygamber'in hükmüne rıza göstermenin iman şartı olarak zikredilmiş olmasına dikkat etmemiz gerekmektedir. Dolayısıyla Hz. Peygamber ne karar vermişse ona teslim olmak icap etmektedir.

[84] 4/Nisâ, 64-65. Ayrıca bkz. 24/Nûr, 56.

ç) "Peygamber size her ne getirirse onu alın, sizi neden menederse ondan da sakının."[85]

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

d) "Onlara güven veya korkuya dair bir haber gelince hemen onu yayarlar; halbuki onu rasûle veya aralarında yetki sahibi kimselere götürselerdi, onların arasından işin içyüzünü anlayanlar, onun ne olduğunu bilirlerdi. Allah'ın size lütuf ve rahmeti olmasaydı, pek azınız müstesna, şeytana uyup giderdiniz."[86]

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا

Görüldüğü üzere Kur'an her hâlükârda Hz. Peygamber'e yüksek bir konum bahşetmektedir.

Yukarıda zikrettiğimiz ayetler yanında bazı ayetlerde Hz. Peygamber'in Allah ile birlikte zikredildiğini görmekteyiz. Bu her Müslümanın idrak etmesi ve hikmetini anlaması gereken çok önemli bir husustur:

e) "Allah ve rasûlü, herhangi bir meselede hüküm bildirdikten sonra, artık inanmış bir erkek ve kadının, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Kim Allah'a ve rasûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."[87]

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

Burada Allah ve rasûlüne itaat edilmesi emredilmek-

[85] 59/Haşr, 7. Ayet, ganimetlerin dağıtımıyla ilgilidir, ancak bize Rasûlullah'la münasebetimizin nasıl olması gerektiğini öğretmektedir.

[86] 4/Nisâ, 83.

[87] 33/Ahzâb, 36.

tedir. Bu vesileyle üç hususa dikkat çekmemiz gerekmektedir:

ea) "Allah ve rasûlü" ifadesi "ve" bağlacıyla beraber zikredilmiştir. Arapçada bu şekilde kullanıma mugâyeret yani zikredilen iki şeyin birbirinden ayrı varlıklar olması, farklılık arz etmesi denir. Buna göre bu ve diğer ayetlerdeki Allah ile peşinden zikredilen rasûlü aynı varlıklar değildir. Ayrı ayrı varlıklardır. Zaten aynı varlıklar olmuş olsaydı peygamberi zikretmeye gerek kalmazdı veya arada "ve" bağlacı olmazdı. Demek oluyor ki Allah ve rasûlü hüküm vermektedirler.

eb) Ayet genel ifade kullanmaktadır ve Hz. Peygamber için belli bir meselede hüküm verebilir dememektedir. Her zaman hüküm verebildiğini göstermektedir. Ayrıca verdiği hükmü onun hayatıyla da kayıtlamamaktadır. Bu durumda din alanında verdiği hükümler bizim için de geçerlidir.

ec) Hz. Peygamber'in her gün karşılaştığı her bir meselede ayet inmediğine göre son elçi bu ve benzeri ayetlerin kendisine sunduğu hüküm verme yetkisini kullanmış demektir. Dolayısıyla bu ayeti f, g ve h maddelerindeki ayetlerle birlikte mütalaa etmek son derece yerinde olacaktır.

f) "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ulülemre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz –Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız– onu Allah'a ve rasûl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir."[88]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

[88] 4/Nisâ, 59.

Bu ayet-i kerimede problemli hususların Allah'a ve rasûlüne götürülmesi emredilmektedir. Vahiy inmeye devam ederken yani kitabın sahifeleri ortadayken Hz. Peygamber'in de zikredilmiş olması son derece dikkat çekicidir. Allah'a götürmek bellidir. Bu Kur'an'dır. Hz. Peygamber'e götürmek ise onun kendisidir. Bu aynı zamanda Hz. Peygamber'in dediklerinin bir kısmının Kur'an'da olmadığı anlamına da gelmektedir.

g) "Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve rasûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak 'İşittik ve itaat ettik.' demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir."[89]

إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

Bu ayetteki لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ (aralarında hüküm vermesi için) ifadesi tekil olarak Hz. Peygamber'i işaret etmektedir. Çünkü insanların hakem olması için davet ettikleri kişi Hz. Peygamber idi. Zaten tartışmalı bir mesele önüne geldiğinde kararı o vermekteydi. Ayrıca Hz. Peygamber'e gelen her bir meselenin Kur'an'da olmadığı bellidir. Bununla beraber onun vermiş olduğu hüküm sanki Allah'ın verdiği hüküm gibi olmaktadır. Yani gerçekte hükmeden Allah'tır ve verilen hükümlerin büyük çoğunluğu kitapta yoktur. Bu durumda Allah adına hareket etme yetkisi almış bir peygamberi görmezlikten gelmek mümkün olabilir mi?

h) "Onlara: Allah'ın indirdiğine (kitaba) ve rasûl'e gelin (onlara başvuralım)', denildiği zaman, münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün."[90]

[89] 24/Nûr, 51. Aynı suredeki 48. ayete de bkz.
[90] 4/Nisâ, 61.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا

Allah ve rasûlüne davet eden böylesi ayetlerden anlamamız gereken manalardan biri şudur: Hz. Peygamber'in önüne gelen mesele şayet Kur'an'da geçmiyorsa Hz. Peygamber Allah'ı temsilen hüküm vermektedir.

ı) "De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevimli ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez."[91]

قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

i) "De ki, Allah'a ve rasûlüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse, elbette Allah küfre girenleri sevmez."[92]

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ

Bu ayette de, Allah'a itaatle Kur'an'da geçenlere itaatin kastedildiği bellidir. Ancak Hz. Peygamber'in ayrıca zikredilmesi ve ona da itaatin emredilmesi, üzerinde düşünmemiz gereken bir husustur. Demek ki, Allah yanında Hz. Muhammed'e de itaat etmek gerekmektedir. İtaatin ise onun emirlerine râm olmakla, yasaklarından ka-

[91] 9/Tevbe, 24.
[92] 3/Âl-i İmrân, 32.

çınmakla olacağı aşikârdır. Aşağıdaki ayetleri de aynı bakış açısıyla okumakta fayda vardır:

j) "Allah'a itaat edin, rasûl'e de itaat edin ve (kötülüklerden) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz bilin ki peygamberimize düşen sadece açıkça tebliğ etmektir"[93]

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

k) "Ey inananlar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve rasûlüne uyun. Ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız."[94]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ

l) "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. İşlerinizi boşa çıkarmayın."[95]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

m) Allah iyi müminlerin özelliklerini sayarken şöyle buyurmaktadır:

"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin velileridir; iyiyi emreder kötülükten alıkorlar; namaz kılarlar, zekât verirler, Allah'a ve rasûlüne itaat ederler. İşte Allah bunlara rahmet edecektir. Allah şüphesiz güçlüdür, hakimdir."[96]

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ

[93] 5/Mâide, 92.
[94] 8/Enfâl, 24.
[95] 47/Muhammed, 33.
[96] 9/Tevbe, 71.

عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Bu durumda şunu sormak gerekmektedir: Allah'a itaat Kur'an'daki emirleridir, peki peygamberinkiler nerededir?

n) "Ey iman edenler! Allah'a ve rasûlüne itaat edin, işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin."[97]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ

o) "Allah'a ve rasûlüne itaat edin ki rahmete kavuşturulasınız."[98]

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

ö) "Kim Allah'a ve peygambere itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, sıddıklarla, şehidlerle ve salihlerle birliktedir. İşte bunlar ne güzel arkadaştır!"[99]

وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا

p) "Kim Rasûlullah'a itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik!"[100]

مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا

Bu ayet hiçbir söze hacet bıraktırmamaktadır. Allah, Rasûlünün fiillerini ve buyruklarını "uyulacaklar ve uyulmayacaklar" diye ikili taksime tabi tutmamaktadır. Sade-

[97] 8/Enfâl, 20.
[98] 3/Âl-i İmrân, 132.
[99] 4/Nisâ, 69.
[100] 4/Nisâ, 80.

ce itaati emretmektedir ve bu itaati Allah'a itaat olarak tanımlamaktadır.

r) "Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah'a biat etmektedirler."[101]

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ

Hz. Peygamber esasında bir aracıdır ama bu görevi Allah'tan almıştır. Biat ittibayı gerektirdiğinden Hz. Peygamber'e ittiba etmek bir anlamda Allah'a itaat etmek anlamındadır.

s) "Sana savaş ganimetlerini soruyorlar. De ki: Ganimetler Allah ve Peygamber'e aittir. O halde siz (gerçek) müminler iseniz Allah'tan korkun, aranızı düzeltin, Allah ve rasûlüne itaat edin."[102]

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

ş) "Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip, 'Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız.' diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; işte gerçekten kâfirler bunlardır. Ve biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır. Allah'a ve peygamberlerine iman eden ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara (gelince), işte Allah onlara bir gün mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."[103]

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۝ أُولَئِكَ

101 48/Fetih, 10. Ayrıca bkz. 59/Haşr, 4.
102 8/Enfâl, 1.
103 4/Nisâ, 150-152.

هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ۞ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

t) "Ey iman edenler! Allah'a, peygamberine, peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman(da sebat) ediniz. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam manasıyla sapıtmıştır."[104]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

u) "Allah ve rasûlünü incitenlere Allah, dünyada ve ahirette lânet etmiş ve onlar için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır."[105]

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا

Malum olduğu üzere, bir insanın Allah'ı incitmesi söz konusu olamaz. Ancak Rasûlullah'a yönelik taciz temsil ettiği yüce makamadır. Bu nedenle Allah, elçisiyle zâtını beraber zikretmiştir. Bu derece yüceltilmiş bir insanı basite indirmek ve sıradanlaştırmak Hz. Peygamber'e reva görülemez. Ayrıca rabbin buyruğuna da muvafık düşmez.

ü) Nisâ suresi 12. ayette bazı miras meseleleri ele alındıktan sonra şöyle buyurulmaktadır:

"Bunlar, Allah'ın (koyduğu) sınırlardır. Kim Allah'a ve peygamberine itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdırlar;

[104] 4/Nisâ, 136.
[105] 33/Ahzâb, 57.

işte büyük kurtuluş budur. Kim Allah'a ve peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır."[106]

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۞ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ

Burada Allah'ın koyduğu hükümlere uymak Allah'a ve rasûlüne uymak olarak tanımlanmaktadır. Bir anlamda uygulayıcı olan Hz. Peygamber'e itaat emredilmektedir.

Sonuç olarak, bu kadar ayetten sonra şunu dememiz icap etmektedir: Kur'an ile yetinmeyi savunanlar, Kur'an'da Hz. Peygamber'e uymamayı emreden, onun söz ve eylemlerini örnek almamayı talep eden bir ayet gösteremezler. Herhalde Allah'ın böyle bir hususu kitabına koymayı unuttuğunu kimse iddia edemez. Tam tersine Hz. Peygamber'e uyulmasını emreden ayetler hemen hemen her birkaç sayfada bir karşımıza çıkar. Şimdi şöyle bir tefekkür edelim:

Hz. Peygamber zamanında yaşıyor olsaydık ve bunca ayete muhatap olsaydık acaba nasıl düşünürdük? O, din adına her ne ortaya koyuyor ise hepsine uymaz mıydık? Uyardık. Ve onun her bir yaptığının Kur'an'da bulunması mümkün müdür? Elbette değildir. O zaman ona uymaktan başka çıkar yolumuz olmazdı demektir. Bu nedenle kendimizi peygamberimiz zamanında yaşıyor farz edelim.

[106] 4/Nisâ, 13-14. Şu ayetler de konumuz çerçevesindedir: 8/Enfâl, 13, 20, 27; 8/Enfâl, 46; 9/Tevbe, 1, 3, 7, 62-63, 65, 80, 84, 90-91, 94, 107; 24/Nûr, 47-48, 50-52, 54; 33/Ahzâb, 66, 71; 48/Fetih, 13, 17; 49/Hucurât, 14; 64/Teğâbun, 12; 72/Cin, 23.

Şayet onun zamanına taşınabilirsek bu ayetlerin anlam boyutu daha da netleşecektir.

4.6. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Saygı Gösterilmesini İstemesi

Ayetlerde insanların Allah Rasûlüne saygılı olmaları; kendi aralarında birbirlerine seslendikleri gibi onu çağırmamaları,[107] önüne geçmemeleri, seslerini sesinin üstüne yükseltmemeleri, odaların dışından bağırmamaları,[108] ihtiram göstermeleri[109] istenmektedir. Dolayısıyla Allah Hz. Peygamber'e bir konum belirlemektedir. Hatta öyle ki ona saygısızlığa hiç tahammülü yoktur:

"Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar. De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır."[110]

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

İnsanî ilişkileri düzenleme açısından önemli prensipler ortaya koyan bu ayetler, esasında Hz. Peygamber'in biz Müslümanlar için nasıl konumlandığını da tarif etmiş olmaktadır. Malum olduğu üzere saygı duymak, sadece bir insanın sözünü kesmemek, ona karşı ses yükseltmemek gibi hususlar değildir. Aynı zamanda hürmet gösterilen kimsenin dediklerine kulak vermektir. Zaten Kur'an'ın emrettiği de budur.

Sorulması gereken soru şudur: "Hz. Peygamber'in etrafında olan insanların ona nasıl saygı gösterecekleri ve

[107] 24/Nûr, 63.
[108] 49/Hucurât, 1-5.
[109] 48/Fetih, 9.
[110] 62/Cum'a, 11.

buyruklarına nasıl kulak verecekleri bellidir. Ancak o günümüzde hayatta olmadığı için bizim saygımız neye ve nasıl olacaktır? Bu ayetleri kendi hayatımızda nasıl pratize edeceğiz? Hz. Peygamber'in konuşmasını dinlemeyip camiden kaçışanlar azarlandığına göre onun hadislerine karşı kulak tıkayıp bütünüyle görmezlikten gelmek sonuçları itibarıyla daha ağır değil midir?"

4.7. Allah'ın Hz. Peygamber'e Kendi Adına Hareket Etme Yetkisi Vermesi

Aşağıdaki ayete bakıldığında Allah Teâlâ'nın, elçisine "bir alanda" kendisi adına dilediği gibi tasarruf yapma yetkisi verdiği görülmektedir.

"Eğer Allah'a ve hak ile batılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı (Bedir Savaşı) günü kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, rasûlüne, onun hısımlarına, yetimlere, yoksullara ve (harçlıksız kalmış) yolcuya aittir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir."[111]

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Bu ayette ganimetlerin beşte birinin nasıl pay edileceği belirtilmektedir. Hisselemede Allah ve rasûlüne ayrıca pay ayrılmaktadır ki, bunun anlamı bu kısmın Rasûlullah'ın inisiyatifine bırakılacağıdır. Rasûlullah bunda dilediği gibi tasarruf edebilir. Ayrıca Allah adına da hisseye sahip olduğuna göre o hissedeki davranışı Allah rızasına uygun demektir. Bu iç içelik Hz. Peygamber'in Allah katındaki konumunu, keza yaptıklarının Allah rızasına uygunluğu-

[111] 8/Enfâl, 41. Keza bkz. 59/Haşr, 7. Benzer ayetler için bkz. 9/Tevbe, 59, 74.

nu da göstermektedir. Bu, esasında Kur'an dışında kalan Hz. Peygamber uygulamalarının bizim için özel bir anlam ifade etmesi gerektiğinin de delilidir.

Yukarıdaki ayet yanında (daha önce zikrettiğimiz) Allah ve rasûlüne itaati emreden, "Ey iman edenler! Allah'a ve rasûlüne itaat edin, işittiğiniz halde ondan yüz çevirmeyin."[112] gibi ayetler yanında, "Kim Rasûlullah'a itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, seni onların başına bekçi göndermedik!"[113] ayetlerinin, keza onun hakemliğine razı olunmasını emreden ayetlerin[114] özünde Hz. Peygamber'e itaatin Allah'a itaat olduğu vurgusunu tekrar hatırlamamız gerekir. Dolayısıyla Allah'ın elçisi Allah'ı temsil etmektedir ve onun her söylediğiyle yaptığı Kur'an'da yoktur.

4.8. Allah'ın, Peygamberinin Rüyasını Gerçekleştirmesi

Bir ayette şöyle geçmektedir:

"And olsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi."[115]

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

Bu ayet Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamber'in Mekke'nin

[112] 8/Enfâl, 20. Bkz. "4.5.Ayetlerde Hz. Peygamber'e itaatin emredilmesi."
[113] 4/Nisâ, 80. Bkz. "4.5.Ayetlerde Hz. Peygamber'e itaatin emredilmesi."
[114] Bkz. 24/Nûr, 51; 5/Mâide, 92. Bkz. "4.5.Ayetlerde Hz. Peygamber'e itaatin emredilmesi."
[115] 48/Fetih, 27.

Müslümanların olacağına dair rüyasını bile hak olarak tecelli ettirdiğini beyan etmekte, dolayısıyla rüyalarına bile önem verdiğini göstermektedir. Bu durumda onun söz ve eylemlerinin ne ifade ettiğini anlamak zor olmayacaktır.

4.9. Hz. Peygamber'in Açıklama Görevi

Kur'an'ın belirttiğine göre, Hz. Peygamber'e beyan görevi verilmiştir. Bunun anlamı, Kur'an'ın açıklanmasının gerektiği, Rasûlullah'ın da bunu yerine getirdiğidir. Açıklamak ise, muhtasar olan bir şeyi mufassal/detaylı hale getirmektir. Ayrıca açıklamak, muhtasarda olmayan ek bilgiyi de beraberinde getirir. Bu tabiidir çünkü izah tafsilatı barındırır. Nitekim Hz. Hud'un ağzından aktarılan ayette bu durum söz konusudur:

a) "Size rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm."[116]

أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ

Bu ayette, tebliğ görevi yanında ikinci bir görev daha, yani öğüt verme hususu zikredilmektedir ki, bu, tebliğ edilen vahiyde birebir olmayan şeydir. Çünkü vahiydeki muradı en iyi anlayan onu alandır. Aşağıda zikredeceğimiz ayetler ise Rasûlullah'ın açıklama görevini beyan etmektedir:

b) Allah Hz. Peygamber'i bir ayette şöyle tanımlamaktadır:

"Doğrusu bunları da atalarını da kendilerine hak ve onu açıklayan bir peygamber gelinceye kadar geçindirdim."[117]

بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّى جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ

[116] 7/A'râf, 68.
[117] 43/Zuhruf, 29.

c) "(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Artık Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. Çünkü o, güç ve hikmet sahibidir."[118]

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

d) "Apaçık mucizeler ve kitaplarla (gönderildiler). İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik."[119]

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

e) "Biz bu kitabı sana sırf hakkında ihtilafa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın ve iman eden bir topluma da hidayet ve rahmet olsun diye indirdik."[120]

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

f) Kur'an, İslam'ı kabul etmeyen Mekkelileri şöyle kınamaktadır:

"Nerede onlarda öğüt almak? Oysa kendilerine gerçeği açıklayan bir elçi gelmişti."[121]

أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ

g) Şu ayet de mutlaka anmamız gereken ilahî fermandır:

[118] 14/İbrâhîm, 4.
[119] 16/Nahl, 44.
[120] 16/Nahl, 64.
[121] 44/Duhân, 13.

"Sonra şüphen olmasın ki, onu açıklamak da bize aittir."[122]

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ

Hz. Peygamber'in ilk vahiy aldığında yaşadığı telaş nedeniyle Allah Teâlâ onu rahatlatmış ve açıklama görevinin kendilerine ait olduğunu belirtmiştir. Kur'an'da bazı hususların tafsil edildiği aşikârdır, ancak bunun dışında kalan pek çok husus Hz. Peygamber tarafından açıklanmıştır. Bunun anlamı ise Allah Teâlâ'nın peygamberine bunun bilgisini verdiğidir. Yoksa hiç kimse onun bunları kendi nefsine göre açıkladığını iddia edemez. Bu, peygamberlik makamına yakışmayacak bir durumdur. Demek ki, açıklayan Hz. Peygamber, açıklatan Yüce Allah'tır.

5. Ayetleri Doğru Anlamak İçin Hadislere Olan İhtiyaç

Günümüzde özellikle kevnî ayetlerin[123] izahında bilimsel gelişmelerden oldukça yararlanılmakta, böylece Yüce Allah'ın buyruklarındaki yeni hikmetler ortaya çıkarılmakta, yaratıcının kitabının mucize oluşu bir başka açıdan daha ispat edilmeye çalışılmaktadır. Bütün bunlar yapılırken bir tek Hz. Muhammed'e yani kitabı getiren ve Allah'ın muradını en iyi bilen insana ayetleri anlamak için ihtiyaç duyulmamaktadır!? Böyle olunca da, kitaptan ne anladığımız, Hz. Muhammed'in ne anladığından daha önemli ve kıymetli hale gelmiş olmaktadır. Oysa ayetlerin hangi kontekst bağlamında ve neye binaen indiğini en iyi bi-

[122] 75/Kıyâme, 19.

[123] Örnekler: "O, gökleri görebildiğiniz bir direk olmaksızın yarattı, sizi sarsmasın diye yere de ulu dağlar koydu ve orada her çeşit canlıyı yaydı. Biz gökyüzünden su indirip, orada her faydalı nebattan çift çift bitirdik." (31/Lokmân, 10). "Göğü kendi ellerimizle biz kurduk ve şüphe yok ki biz onu genişletmeye de malikiz." (51/Zâriyât, 47).

len odur, çünkü vahyi teslim alan kendisidir. Bu nedenle onun hadisleri bütünüyle Kur'an'ı açıklamaya yöneliktir.

Burada önemli bir sorun daha vardır: Sadece Kur'an diyenler çeşitli gerekçelerle bütün hadisleri bir yana bırakmakta, ancak Hz. Peygamber ile Kur'an arasına girmektedirler. Adeta Kur'an'ın nasıl anlaşılması gerektiğini peygambere ve bizlere dikte etmektedirler! Sanki bu kitabı Allah peygamberine değil de onlara vahyetmiş gibi davranmaktadırlar! Daha da kötüsü, bir tane Muhammed'in Kur'an'ı bizlere açıklamasını çeşitli gerekçelerle bir yana koyarlarken her biri kendisini Hz. Muhammed yerine koymakta ve Kur'an ile aramıza binlerce yeni Muhammed dikilmiş olmaktadır. Oysa Hz. Muhammed'e ihtiyaç yoksa onun rolüne soyunmuş olan yeni Muhammedlere hiç hacetimiz yoktur!! Bu nedenle Kur'an ile aramıza girmemeleri icap eder.[124]

Hadisler olmadan ayetleri anlamakta ne kadar zorlanacağımıza, keza ayetlerin manalarının tahrif edilmesi önündeki en büyük engelin hadisler olduğuna dair aşağıda vereceğimiz örnekler Allah Rasûlünün İslam dairesi içindeki sarsılmaz konumunu bizlere tekrar hatırlatacaktır.

5.1. Ezan Okunması

a) "Namaza çağırdığınız zaman onu alay ve eğlence konusu yaparlar. Bu davranış, onların düşünemeyen bir toplum olmalarındandır."[125]

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ

b) "Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrıldığınız

[124] Daha önce geçen şu konuya bkz. "9.4.Değerlerin örselenmesi, basitleşmesi."
[125] 5/Mâide, 58.

zaman, hemen Allah'ın zikrine, zikri olan namaza koşun. Alışverişi bırakın. Bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır."[126]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

Kur'an'da ezandan bahseden ayetler bunlardır. Lakin buralarda namaza nasıl davet edileceğimiz hususu geçmez. Tam tersine Kur'an, bunun müminler tarafından zaten bilindiği kabulü üzerinden konuşur. Bu durumda bizler, metni Kur'an'da geçmiyor diyerek ezanı yok mu sayacağız? Eğer bu soruya evet cevabı vereceksek, ezan okuma işini iptal etmemiz gerekecektir. Lakin unutmayalım ki, Kur'an ezanın varlığını ve sözlerini onaylamaktadır, itiraz etmemektedir. Başka bir ifadeyle rasûlün uygulamasını tasdik etmektedir.

5.2. Abdesti Zorunlu Kılan Nedenler ve Abdest Alma Şekli

Kur'an'da abdestle ilgili olarak iki ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde abdestin neden alınması gerektiği anlatılırken birisinde abdestin nasıl alınacağı ayrıca ifade edilir. Önce ayetleri zikredelim:

a) "Ey iman edenler! Siz sarhoş iken –ne söylediğinizi bilinceye kadar– cünüp iken de –yolcu olan müstesna– gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır."[127]

[126] 62/Cum'a, 9.
[127] 4/Nisâ, 43.

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا

b) "Ey İnananlar! Namaza kalktığınızda yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi, –başlarınızı meshedip– topuk kemiklerine kadar ayaklarınızı yıkayın. Eğer cünüpseniz yıkanıp temizlenin. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse, yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Allah sizi zorlamak istemez, Allah sizi arıtıp üzerinize olan nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz."[128]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

Bu ayetlere bakıldığı zaman, cünüplük nedeniyle gusül alınması dışında abdesti gerektiren nedenler şunlardır:

a) Tuvalete çıkmak. b) Kadınlara dokunmak: Kadınlara dokunmak ile neyin kastedildiği tartışmalı[129] olmakla birlikte, burada kastedilenin kadınlara fiilî dokunmak olduğu yaklaşımını kabul ettiğimizde, tuvalet ve kadınlara dokunmak dışında abdesti bozan bir şey olmadığı ortaya

[128] 5/Mâide, 6.

[129] İleride gelecek olan şu başlığa bkz. "7.2. *Lâmese* kelimesinin anlamı."

çıkmaktadır. Buna göre yellenmenin, (cinsel ilişki gerçekleşmediği için) mastürbasyonun abdesti bozmaması gerekir.

Abdestin alınma şekline gelince, ikinci ayette ağza ve burna su verilmesinden, bazı azaların üç kez yıkanmasından söz edilmemektedir. Bu durumda bunları yapmaya gerek yoktur. Hatta şöyle de denebilir: "Bunlar zorunluluk arz etmeksizin (sünnet olarak) abdestin bir parçası olsaydı, Allah her halde bahsetmeyi unutmazdı! Zikretmediğine göre yapılmaması, Allah'ın yaptığı tarif dışında abdeste bir şey katılmaması gerekir." Sadece Kur'an ile yetinmenin sonucu budur ve bu milyarlarca Müslümanın kuşaklar boyunca uyguladığını inkâr etmektir.

5.3. Cünüplüğün Ne Olduğu Meselesi

Yukarıda zikrettiğimiz iki ayette cünüp olan kimsenin yıkanması emredilmektedir. Buralarda cünüplük ile kastedilenin bizim bildiğimiz anlam olduğunu söyleyebilmek için dinî literatürü bilmek gerekir. Bu anlam İslam ile birlikte yüklenmiş özel bir durumu kastetmektedir. Çünkü kelime, aslı itibarıyla uzaklaşmak anlamındadır. Dolayısıyla kelime anlamı üzerinden hareket edildiğinde mana şöyle olacaktır: "Eğer uzak iseniz temizlenin." Ayrıca bu kelimenin yakın, boyun eğmeyen, yakına inen yabancı, yolculukta arkadaş gibi anlamları da vardır ki o zaman işin içinden çıkılmaz hale gelinecektir. Velhasıl, söz konusu kelime lügat anlamıyla cünüplük anlamına gelmemektedir.

5.4. Namaz Vakitleri

Kur'an'da namaz vakitlerinin tam olarak ne zaman başlayıp ne zaman bittiği net olarak ifade edilmemiştir. Hiç kimse Kur'an'a bakarak herhangi bir namazın şu vakitte başlayıp şu vakitte bittiğini tam olarak söyleyemez.

Keza beş vakit içinde yer alan iki namazı ayetlere bakarak kesin olarak tespit etmek asla mümkün değildir. Lakin aynı Kur'an'da şöyle buyurulmaktadır:

"Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."[130]

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا

Bu durumda sadece Kur'an diyenlerin yapmaları gereken iki şey vardır. Birincisi, namaz vakitleri net olarak belirlenmediği için diledikleri zaman namaz kılmalarıdır. Diğeri de iki vakit namaz Kur'an'da açık olmadığı için bunları kılmamaları, üç vakitle yetinmeleridir. Çünkü farklı bir şey yapacak olurlarsa Kur'an'ın emrinin dışına çıkmış olurlar!!? Meseleyi netleştirmek için bahsi biraz daha açalım.

Kur'an'da namazlar ve bunların eda vakitleri hususunda müracaat edilen başlıca ayetler şunlardır:

a) "Namazlara ve orta namaza devam edin."[131]

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى

Bu ayette namazların kılınması emredilmekte, ancak net bir tanımlama yapılmadan orta namaza devam edilmesi istenmektedir. Bunun hangi namaz olduğunu anlamak mümkün değildir. Öğle, ikindi ve hatta akşam olma ihtimali vardır.

b) "Gündüzün her iki tarafında ve gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl!"[132]

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ

Bu ayette geçen gündüzün iki tarafı ifadesi oldukça

[130] 4/Nisâ, 103.
[131] 2/Bakara, 238.
[132] 11/Hûd, 114.

tartışmalıdır. Birincisini sabah olarak anlamak mümkün olmakla birlikte diğer taraf ile kastedilenin ne olduğu net değildir. Nitekim muradın öğle ve ikindi namazları olduğu söylenmiştir. Gecenin ilk saatleri ile de akşam ve yatsı namazlarının murad edildiği dile getirilmiştir. Ayrıca gündüzün diğer tarafı ile akşam, gecenin ilk saati ile de yatsının kastedildiği de söylenmiştir. Daha başka izahlar getirenler de olmuştur. Çünkü ayetin ibareleri yoruma son derece açıktır.

c) "Güneşin batıya yönelmesinden gece karanlığına kadar (belli vakitlerde) namazı kıl. Sabahleyin de Kur'an okumayı yerine getir. Zira sabah Kur'an'ı şahitlidir."[133]

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا

Ayette güneşin batıya yönelmesinden sonra namaz kılınması istenmektedir. Bazıları bunu sadece öğle namazı, bazıları da öğle ve ikindi olarak anlayabilir. Gece karanlığı ifadesi de akşamı veya yatsıyı veyahut da her ikisini kapsayabilir. Ayetin sonunda yer alan sabahleyin Kur'an okumayı sabah namazı olarak anlamak son derece uygundur, ancak bunu sadece Kur'an okumak olarak anlamaya da engel yoktur. Çünkü ayet bu kısmı "Kur'an okumak" olarak öncesinden ayırmıştır.

d) "Onların dediklerine sabret; güneşin doğmasından ve batmasından önce rabbini hamd ile tesbih et; gece saatlerinde ve gündüzün taraflarında (iki ucunda) da tesbih et ki rabbinin rızasına eresin."[134]

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى

[133] 17/İsrâ, 78.
[134] 20/Tâhâ, 130.

Bu ayete getirilen yorumlar çok farklı olmakla birlikte birkaçı şöyledir:

Güneşin doğmasından önce: sabah namazı.

Batmasından önce: ikindi namazı.

Gece saatlerinde: teheccüd namazı, akşam ile yatsı namazları.

Gündüzün taraflarında: öğle ve ikindi namazları, öğle ve akşam namazları.

Görüldüğü üzere net ifadeler olmadığından dolayı sabah dışındakilerde hangi namazın kastedildiği hususunda farklı yorumlar yapılmıştır. Böylesi yorumlar yanında bu ayette namaz ifadesinin doğrudan geçmediğinden hareketle sadece Allah'ın hatırlanmasının istendiği yorumu da yapılabilir. Buna hiçbir engel yoktur. Dolayısıyla insan ister namaz ile isterse sadece anmak suretiyle rabbini tesbih edebilir!

e) "Onların dediklerine sabret; güneşin doğmasından ve batmadan önce rabbini hamd ile tesbih et."[135]

فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ

Bu ayette kastedilenin sabah ve ikindi (keza öğle) namazları olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanında sadece Allah'ın tesbih edilmesinin istendiği de iddia edilebilir.

f) "Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, yüksek olmayan bir sesle sabahleyin ve akşamları rabbini an. Gafillerden olma."[136]

وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

[135] 50/Kâf, 39.
[136] 7/A'râf, 205.

Ayette "sabahleyin ve akşamları" ifadesi geçmektedir. Günün başlangıcı ile sonu zikredilerek her ikisi arasında bulunan beş vaktin kastedildiği, her vakitte anmanın istendiği söylenmiştir. Keza "sabahleyin ve akşamları" ile sadece iki vakit, isimleri verilmeden kastedilmiş de olabilir. Bununla birlikte *âsâl* kelimesiyle ikindinin kastedildiğini söyleyenler de vardır. Her şey bir yana, ayette doğrudan namazdan bahsedilmediği gerçeğini unutmamak gerekir.

g) "Rabbinin adını sabah akşam an."[137]

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

Ayette sabah ve ikindi namazlarının kastedildiği söylendiği gibi ikincisiyle öğle ile ikindinin kastedildiği de belirtilmiştir. Bunun yanında gündüzün başlangıcı ile sonu zikredilerek insanın her zaman diliminde Allah'ı anmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır da denmiştir.

h) "Ey müminler! Ellerinizin altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girmek için) sizden üç defa izin istesinler."[138]

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ

Bu ayette çok açık bir ifadeyle sabah ve yatsı namazları zikredilmektedir.

Sonuç olarak, beş vakit namazın "her birini" net olarak Kur'an'da tespit etmek mümkün olmadığı gibi na-

[137] 76/İnsân, 25. Ayrıca bkz. 33/Ahzâb, 42; 48/Feth, 9; 40/Mu'min, 55.
[138] 24/Nûr, 58.

mazların vakitlerini belirlemek hiç mümkün değildir. Hatta güneşin doğmasından önce kılınacak sabah namazının vaktinin ne zaman girdiğini bile Kur'an'dan anlayamayız. Bu nedenle Allah Rasûlünün anlatımına ve uygulamasına müracaat etmek en uygunudur. Sadece bu örnek bile peygamberimizin İslam'ı anlamamızdaki ve yaşamamızdaki önemini ortaya koymaya yetmektedir. Bunu yapmayanların bir kısmının ise sabah, gündüz ve akşam (yatsı) vakti olmak üzere üç vakit (rekâtlarını da kendilerine göre ayarlayarak) namaz kıldıklarını görebilmekteyiz.

5.5. Namazın Eda Şekli

Allah muttakileri tanımlarken şöyle buyurmaktadır: "Onlar gayba inanırlar, *namaz kılarlar*, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."[139]

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

Ayette geçen "yukîmûn" kelimesi eda etmek, fiilî olarak yerine getirmek anlamındadır. Yani namazın uygulamalı olarak ifa edilmesidir. Nitekim başka bir ayette namazın eda edilmesi şöyle istenmektedir:

"(Rasûlüm!) Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl. Muhakkak ki namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir."[140]

اُتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

Şu ayetlerde de namazın icrasının olduğu çok nettir:

[139] 2/Bakara, 3. Keza bkz. 2/Bakara, 45, 83, 110, 177.
[140] 29/Ankebût, 45.

"Sen, namaz kılan kulu bundan menedeni gördün mü?"[141]

أَرَأَيْتَ الَّذِى يَنْهَى ۝ عَبْدًا إِذَا صَلَّى

"(Cuma) namaz(ı) kılınınca yeryüzüne dağılın."[142]

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِى الْأَرْضِ

"Sana vahyedilen kitabı oku ve namazı kıl."[143]

اتْلُ مَا أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ

Velhasıl ayetler uygulamadan söz etmekte, ancak ibadetin nasıl eda edileceği belirtilmemektedir. Ayetlerde secde ve rükû şeklinde genel ifadeler geçmektedir. Şu ayette olduğu gibi:

"Namazı tam kılın, zekâtı hakkıyla verin, rükû edenlerle beraber rükû edin."[144]

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ

Ayette, namazın secde ve rükûsu yanında diğer bölümlerin nasıl eda edileceği, örneğin teşehhüd velhasıl erkânı zikredilmemiştir. Öyleyse Hz. Peygamber'in uygulamış olduğu eda şekli Allah tarafından onaylanmıştır. Bu da bizim hadislere ve sünnete olan ihtiyacımızı ortaya koymaktadır. Hadisler, keza ümmetin kuşaklar boyunca birbirlerine aktardıkları sünnet olmasa biz namazın nasıl eda edileceğini asla bilemezdik.[145]

Esasında önümüzde iki şık bulunmaktadır:

a) Bize emredileni kendi anlayışımıza göre yerine ge-

[141] 96/Alak, 9-10.
[142] 62/Cum'a, 10.
[143] 29/Ankebût, 45.
[144] 2/Bakara, 43. Keza bkz. 22/Hac, 77; 77/Murselât, 48; 25/Furkân, 60.
[145] Bkz. Yıldırım, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed*, s. 36.

tirebiliriz. Bu durumda herkesin namaz kılma şekli değişkenlik arz edecektir.

b) Bu emre kendisi de muhatap olan Hz. Muhammed ve arkadaşları nasıl namaz kılmışlarsa bizler de onlar gibi kılarız. Bunu yaptığımızda Kur'an'ı en iyi anlayan ve neyin, niçin, nasıl emredildiğini bilene yani kitabı getirene uymuş oluruz.

Burada iki hususu daha zikretmek gerekmektedir:

a) Ayetlerde "mescid"lerden bahsedilmektedir.[146] Kelime itibarıyla *mescid*, secde edilen yer anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle ibadet mekânıdır. Demek oluyor ki, insanların birlikte ibadet etmeleri için mescid denilen binalar yapılmaktadır. Birlikte ibadet yapılacak ise, eda edilecek ibadetin de aynı olması gerekmektedir. Herkesin kendince ifa edeceği ve kargaşanın yaşanacağı bir durum için mescid inşa etmeye gerek yoktur. Çünkü bu durumda bir araya gelmenin anlamı kaybolmuştur.

b) Allah bir ayette İsrailoğullarına namazı emrettiğini belirtmektedir.[147] Demek oluyor ki, namaz ibadeti İsrailoğullarından itibaren Hz. Peygamber'e kadar gelmiş bir ibadettir. Peki onun Hz. Peygamber'den bize kadar gelişi ve uygulama şekli neden inkâr ediliyor? Son peygambere kadar gelen ibadet bize kadar neden gelmemiş sayılıyor? Bozulmuş dinlerin bir ibadeti Hz. Peygamber'e kadar gelmiş oluyor da, son peygamberden ahir zaman ümmeti olan inananlarına mı gelmemiş oluyor?

Üzücü olan şudur ki, namazı emreden ve edasının nasıl olacağıyla ilgili rükû, secde gibi temel direktifleri veren Kur'an'ın söz konusu emirlerinin nasıl icra edileceği ve edasında ne okunacağı noktasında yöneltilen soruya "sadece Kur'an" diyenlerin bir kısmı ilginç bir ce-

[146] 2/Bakara, 114, 187; 9/Tevbe, 17-8; 22/Hac, 40; 72/Cin, 18.
[147] 2/Bakara, 83. Ayette zekâtın da emredildiği belirtilmektedir.

vap vermektedir: "Bunun uygulama şekli insana kalmıştır. Dilediği şekilde namazı kılıp rükû ve secdesini yapabilir. Rekât sayıları da insana bırakılmıştır. Bazen ruhsal durumu çok uygun olur birkaç rekâtlı namaz kılabilir, bazen de tek rekâtla yetinebilir. Dolayısıyla eda şekli tamamen bireylere bırakılmış bir namazdan söz edilmektedir."

Bu durumda ümmetin çağlar boyunca nesilden nesile aktararak devam ettirdikleri uygulamaların bir önemi yoktur. Namaz diye kıldıkları şey bir gelenekten ibarettir. Böyle olunca da Hz. Peygamber'in, sahabilerin ve ondan sonraki tüm süreçlerde Müslümanların namazı eda ediş şekilleri, cemaatle kılmak da dahil olmak üzere inkâr edilmiş olmaktadır.[148] Ayrıca, kişilerin anlayışına terk edilen namaz anlayışı nedeniyle ümmetin en birleştirici tutkalı hayattan çekilip alınmaktadır.

Aynı zamanda şu olumsuz sonuçla da karşılaşılmaktadır: Bu kişilerde ibadetler bireylerin tercihine bırakıldığından ibadetlere karşı önemsememe hali oluşmaktadır. Şahsın kendisine bırakıldığı için de çoğu kimse kendilerine göre şekillendirdiği namazı bir süre sonra terk etmektedir. Görüldüğü gibi, neredeyse tamamen sembolik hale gelen din, Kur'an'la yetinme iddiasını taşıyanların bir kısmı için soyut, içi boş bir inanca dönüşmektedir.

5.6. Cuma Namazı

Kur'an'dan cuma namazına delil olarak getirilen ayetler şunlardır:

[148] *"Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle birlikte rükû edin."* (2/Bakara, 43. Ayrıca bkz. 3/Âl-i İmrân, 43). Bazıları bu ayetin cemaatle namazı emrettiğini söyleyebilir. Ancak ayet bir imamın arkasında ve nasıl kılınacağını tarif etmemesi bir yana, rükû edenlerin yanında siz de rükû yapın, onlar gibi olun, ibadeti yerine getirin anlamına gelmeye son derece uygundur. Çünkü cemaatle kılmaya dair açık bir ifade içermemektedir. Hatta aşağıda gelecek olan korku namazının (4/Nisâ, 102) cemaatle kılınacağı ayette sarahaten geçerken cuma namazı için bile bunu söylemek zordur. Bkz. 62/Cum'a, 9-10. Demek oluyor ki, esasında cemaatle yani hep birlikte eda var ve Allah bunun üzerinden konuşmaktadır.

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağrı yapıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır. (Cuma) namaz(ı) kılınınca yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin. Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz."[149]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Ayetlere bakarak şu tespitleri yapabiliriz:

a) İlk ayette cuma günü namaza çağrı yapılmaktadır. Bu herhangi bir vakit namazı olabilir. Dolayısıyla cuma namazı burada geçmemektedir.

b) Kaç rekât olduğu, nasıl kılınacağı, kıraatinin nasıl yapılacağı ve hutbesi ayette zikredilmemektedir.

Anlaşıldığı üzere, cuma namazına dair ne varsa biz bunları hadislerden ve siyerden öğreniyoruz. Bunlara itibar etmeyenin ise cuma namazına gelmemesi gerekir.

5.7. Korku Namazı

"Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırdığın zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde ettiklerinde (diğerleri) arkanızda olsunlar. Sonra henüz namazını kılmamış olan (bu) diğer grup gelip seninle beraber namazlarını kılsınlar ve onlar da ihtiyat tedbirlerini ve silahlarını alsınlar. O kâfirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafil olsanız da üstünüze birden baskın yapsalar. Yağmurdan zarar göreceksenız veya hasta olursanız, silahlarınızı bırakmanıza engel yoktur, fa-

[149] 62/Cum'a, 10.

kat dikkatli olun. Şüphesiz Allah, kâfirler için alçaltıcı bir azap hazırlamıştır."[150]

وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

Bu ayette korku namazının nasıl kılınacağının ana hatları verilmektedir. Zikredilmeyen hususları tamamlamak Hz. Peygamber'e bırakılmaktadır. Şayet sadece bu ayetle amel edecek olsak, söz konusu namazın kaç rekât ve nasıl eda edileceğini anlamak mümkün değildir. Buna ilaveten ayet imamın her gruba aynı namazı ayrı ayrı kıldıracağı şeklinde anlaşılmaya müsait olduğu gibi her grubun imamın ardında bir rekât kılmasının yeterli olacağı şeklinde anlaşılmaya da uygundur.

5.8. Zekâtın Neliği ve Nasıl Verileceği

Kur'an'da zekâtın verilmesiyle ilgili pek çok ayet bulunmaktadır. Örneğin bir ayette şöyle buyurulmaktadır:

"Namazı kılın, zekâtı verin, önceden kendiniz için yaptığınız her iyiliği Allah'ın katında bulacaksınız. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı noksansız görür."[151]

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Bu ayeti okuduğumuzda aklımıza şu sorular gelecektir: "Zekât nedir? Neye göre, hangi mallardan ve ne ka-

[150] 4/Nisâ, 102.
[151] 2/Bakara, 110.

dar verilir?" Dolayısıyla emri yerine getirmek isteyen insanın önce konuyla ilgili bilgilendirilmeye ihtiyacı vardır. Bunu yapacak olan da Hz. Muhammed'dir. Zaten ayetler de bunu talep etmektedir:

"İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur'an'ı indirdik."[152]
"Biz bu kitabı sana sırf hakkında ihtilafa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın ve iman eden bir topluma da hidayet ve rahmet olsun diye indirdik."[153]

Demek oluyor ki, ayetleri tebliğ etmek yeterli olsaydı, Allah peygamberimizden açıklamasını istemezdi. Sadece zekât örneği bile Hz. Peygamber'in açıklama yetkisi olduğunu göstermektedir.

5.9. Oruç

"Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın."[154]

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ

Bu ayette geceye kadar oruç tutulması istenmektedir. Akşam ile gece arasındaki fark hepimizin malumudur. Ek bir kaynak olmadan, buradaki gece ile akşamın kastedildiğini hiç kimse ispat edemez. Lakin bizler deliller ışığında ayeti, "gündüzün bittiği vakte, gecenin başlangıcına, yani güneşin batışına, başka bir ifadeyle akşama kadar" diye anlamaktayız. Aynı şekilde oruç esnasında bir şey ye-

[152] 16/Nahl, 44. Ayetin metni daha önce geçmişti. Bkz. "4.9. Hz. Peygamber'in açıklama görevi."
[153] 16/Nahl, 64. Ayetin metni daha önce geçmişti. Bkz. "4.9. Hz. Peygamber'in açıklama görevi."
[154] 2/Bakara, 187. Keza bkz. 2/Bakara, 183-185.

nip yenmeyeceği, cinsel ilişkiye girmenin cezasının olup olmadığı gibi hususlar ayetlerde geçmemektedir.

5.10. Zıhârın Mahiyeti

"Allah, bir adamın içinde iki kalp yaratmadığı gibi, 'zıhâr' yaptığınız eşlerinizi de analarınız yerinde tutmadı ve evlatlıklarınızı da öz oğullarınız olarak tanımadı. Bunlar sizin ağızlarınıza geliveren sözlerden ibarettir. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola o eriştirir."[155]

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ

İslam öncesinden intikal eden ve bu ayette dile getirilen zıhâr[156] ile neyin kastedildiğini sadece Kur'an'dan anlamak asla mümkün değildir. Dolayısıyla hadislere ve hatta tefsirler ile fıkıh kitaplarına... ihtiyacımız vardır. Bunu yapmazsak kelimenin sözlükteki "yardım etmek", "iki şeyi birbirine geçirmek" anlamlarına bakarak bir sonuca ulaşamayız. Bu durumda, Kur'an dışında hiçbir kaynak bize güven vermiyorsa ayeti nasıl anlayacağız?

5.11. Îlânın Neliği

İslam öncesinden intikal eden bir uygulama ayette dile getirilmekte ve kadınlarına îlâ[157] yapanların (yaklaşmama yemini edenlerin) dört ay beklemeleri emredilmektedir.[158] Bunun ne olduğunu anlamak için ek delillere kesinlikle ihtiyacımız vardır.

[155] 33/Ahzâb, 4. Keza bkz. 58/Mucâdele, 2-4.

[156] Bir kimsenin karısına "Sen bana anamın sırtı gibisin." diyerek onu kendisine haram kılması.

[157] Kocanın eşiyle cinsel teması yemin, adak veya bir şarta bağlayarak belirli veya belirsiz bir süre kendisini bundan menetmesi.

[158] 2/Bakara, 226.

5.12. Hac

Ayette Kâbe'den,[159] Makam-ı İbrahim'den[160] bahsedilmekte, yüzümüzü Mescid-i Haram tarafına dönmemiz,[161] Safa ile Merve arasında sa'y etmemiz,[162] Arafat'tan ayrılıp Meş'ar-i Haram'da Allah'ı zikretmemiz[163] istenmektedir. Zikredilen yerlerin neresi olduğunu Kur'an'dan öğrenemiyoruz. Çünkü Kur'an harita/koordinat bilgisi vermemektedir. Ayrıca haccın uygulama şekli ve tertibi ile ilgili olarak da ayetlerde bilgi yoktur.[164] Ayetlerde zikredilen ihramın[165] ne olduğu ve nerede giyilip çıkarılacağı hususu da Kur'an'a bakarak anlaşılamaz. Keza "Hac belli aylardadır..."[166] (الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ) denmekte ancak bu ayların hangileri olduğu (Şevvâl, Zilka'de, Zilhicce) Kur'an'da geçmemektedir. Bütün bu soruların cevabını Hz. Muhammed'in hadislerinde ve ulemanın izahlarında bulmaktayız.

6. Kur'an'daki Şahıs, Coğrafya ve Tarih... Merkezli Anlatımları Anlamak İçin Sadece Hadislere Değil Başta Siyer, Tarih Olmak Üzere Her İlme ve Bilgiye İhtiyaç Duymamız

Hadisleri çeşitli argümanlarla bir yana koyanların göz ardı ettikleri gerçeklerden biri de şudur: Kur'an'ı anlamak için sadece hadislere değil tarih, filoloji, coğrafya etimolojiye (köken bilime)[167] her türlü bilgiye muhtacız ve bunlar-

[159] 3/Âl-i İmrân, 96-97.
[160] 3/Âl-i İmrân, 97.
[161] 2/Bakara, 144, 149-150
[162] 2/Bakara, 158. İleride gelecek olan şu başlığa da bkz. "7.4. Sa'y."
[163] 2/Bakara, 198. Arafat'ta vakfeye durmak haccın en büyük rüknü olmasına rağmen, Kur'an'da Arafat'tan sadece bir mekân olarak bahsedilmiş, hac ibadetinin farz olmayan bir rüknü zikredilirken ona değinilmiştir. Demek ki haccın en büyük rüknü olan Arafat vakfesi sünnetle belirlenmiştir. Bkz. Cârullah, *Kitâbu's-Sünne*, s. 8-9.
[164] Nitekim bazıları Kur'an'da geçmiyor diyerek şeytan taşlamaya gitmemektedir!!
[165] Bkz. 5/Mâide, 1, 2, 95, 96.
[166] 2/Bakara, 197.
[167] Çarpıcı bir örnek olması açısından 57/Hadîd 20 ayetine bakalım:

dan yararlanmak durumundayız. Kaldı ki hadisler Kur'an'ı daha iyi anlamamızı sağlayan bilgiler içinde en sağlam olanlarıdır. Bu nedenle bazı ayetleri anlamak için özellikle tarihî bilgilere, coğrafya ve filolojiye müracaat etmek durumunda kalanların hadislere haksızlık yaptıklarını anlamaları gerekir. Bunlardan istifade edilirken hadislerin bir yana bırakılması gerçekten garabettir. Çünkü bu yapıldığında ayetlerin hangi sebebe binaen indiği yanında hikmet ve hüküm boyutunu anlamak da kısıtlı olmaktadır.

Hadis yanında tarih, coğrafya, filoloji gibi ilimlerden istifade etmemizi zorunlu kılan ayetlerden birkaç örnek verelim:

"Düşünün ki, (Allah) Âd kavminden sonra yerlerine sizi getirdi. Ve yeryüzünde sizi yerleştirdi: Onun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler yontuyorsunuz. Artık Allah'ın nimetlerini hatırlayın da yeryüzünde fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayın."[168]

وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ

Ayette "küffâr" kelimesi geçmektedir. Okur okumaz aklımıza "kâfirler" gelmektedir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olmaktadır: "Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlât sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği *kâfirler*in hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çer çöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir."
Etimoloji bizlere "kefera" kelimesinin örtmek, gizlemek anlamına geldiğini öğretmektedir. Bu kelimeden türetilen kâfir de tohumu toprağa ekip gizleyen demektir. Bununla çiftçi kastedilmiş olmaktadır. İslamı kabul etmeyenlere de hakikati gizlediklerinden dolayı mecazen kâfir denmektedir. Dolayısıyla ayetteki altı çizili kelimenin "kâfirler" anlamında değil de "çiftçiler (ziraatçiler, rençberler) anlamında olduğunu anlıyoruz.

[168] 7/A'râf, 74.

Bu ve diğer ayetlerde geçen Âd kavminin kim olduğunu anlamak için kaynaklara müracaat edilmektedir. Dolayısıyla geçmiş kavimlere ve peygamberlere dair tüm ayetler bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde kaynak değeri olan bilgilerin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Keza şu ayet:

"Yahudiler, Uzeyr Allah'ın oğludur, dediler. Hıristiyanlar da, Mesîh (İsa) Allah'ın oğludur dediler. Bu, onların ağızlarıyla geveledikleri sözlerdir. (Sözlerini) daha önce kâfir olmuş kimselerin sözlerine benzetiyorlar. Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan batıla) döndürülüyorlar!"[169]

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ

Bu ayet nazil olduğunda herkes Hz. Uzeyr ile Hz. İsa'nın kim olduğunu ve ayetin neye vurgu yaptığını anlamıştır. Peki bizim bu arka planı bilmeye ihtiyacımız yok mudur?

Bir başka ayet daha:

"Onlara kendilerinden evvelkilerin, Nuh, Âd ve Semûd kavimlerinin, İbrahim kavminin, Medyen halkının ve altüst olan şehirlerin haberi ulaşmadı mı? Peygamberi onlara apaçık mucizeler getirmişti. Demek ki, Allah onlara zulmedecek değildi fakat onlar kendi kendilerine zulmetmekte idiler."[170]

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

Bu ayette kastedilenlerin kim olduğunu anlamak için mutlak surette ek bilgiye ihtiyacımız vardır.

[169] 9/Tevbe, 30.
[170] 9/Tevbe, 70. Ayrıca bkz. 29/Ankebût, 38.

Sebe kavmi,[171] Tubba' kavmi,[172] Eyke halkı,[173] Ba'l putu,[174] Elyesa' ve Zulkifl,[175] helak edilen Hâmân adlı kişi[176] gibi hususlar da bu çerçevede düşünülebilir.

Enfâl suresinin baş tarafında Bedir Savaşı'na dair Müslümanların yaşadıkları süreç anlatılmaktadır.[177] "Bedir" denilerek savaşın adı verilmemiştir. Biz bu bilgileri Kur'an dışından alıyoruz.

Şu ayette hangi savaşın kastedildiği belirtilmemektedir:

"Onlar size yukarınızdan ve aşağınızdan gelmişlerdi; gözler de dönmüştü, yürekler ağızlara gelmişti; Allah için çeşitli tahminlerde bulunuyordunuz."[178]

إِذْ جَاءُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا

Burada kastedilenin Hendek olduğunu rivayetlerden öğreniyoruz. Keza savaşın sürecini de bize rivayetler öğretmektedir.

"Ve (Allah), onların kalplerini birleştirmiştir. Sen yeryüzünde bulunan her şeyi verseydin, yine onların gönüllerini birleştiremezdin fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Çünkü o mutlak galiptir, hikmet sahibidir."[179]

وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Bu ayette Evs ve Hazrec arasındaki yıllara varan husu-

171 Bkz. 34/Sebe', 15 ve devamı.
172 44/Duhân, 37; 50/Kâf, 14.
173 50/Kâf, 14.
174 37/Sâffât, 125.
175 38/Sâd, 48.
176 Bkz. 29/Ankebût, 39.
177 8/Enfâl, 6-19.
178 33/Ahzâb, 10. Savaşın safahatı için ayetin öncesine ve sonrasına bkz.
179 8/Enfâl, 63.

metin Allah (İslam) sayesinde ortadan kalktığı belirtilmektedir. Ancak Evs ve Hazrec adı keza iki kabile arasındaki sorunlar bu ayette yer almamaktadır.

"Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah'ın yazısına göre Allah katında ayların sayısı on iki olup bunlardan dördü haram aylarıdır. İşte bu doğru hesaptır. O aylar içinde (Allah'ın koyduğu yasağı çiğneyerek) kendinize zulmetmeyin ve müşrikler nasıl sizinle topyekûn savaşıyorlarsa siz de onlara karşı topyekûn savaşın ve bilin ki Allah (kötülükten) sakınanlarla beraberdir."[180]

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

Kur'an'da haram aylardan bahsedilmektedir, ancak isimleri verilmemektedir. Bunların Zilka'de, Zi'lhicce, Muharrem ve Recep olduğunu bize rivayetler öğretmektedir. Kaynaklar olmasa bu hususu günümüzde anlayamazdık.

"Ve sana yakîn gelinceye kadar rabbine ibadet et!"[181]

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

Bu ayeti, elimizde kaynaklar olmazsa şöyle anlamamız pekâlâ mümkündür: "Ve sana olgunluk gelinceye kadar rabbine ibadet et. (Olgunlaşıp kemâle erince ibadeti bırakabilirsin, çünkü artık ihtiyacın olmayacaktır)." Oysa *yakîn* kelimesi burada ölüm anlamındadır ve tefsirler bunu açıklamıştır.

Evlatlıkların boşadığı kadınlarla evlenmekten bahseden ayette şöyle geçmektedir:

"Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin

[180] 9/Tevbe, 36. Keza bkz. 2/Bakara, 194, 217; 5/Mâide, 2, 97; 9/Tevbe, 5.
[181] 15/Hicr, 99.

kimseye: 'Eşini bırakma, Allah'tan sakın.' diyor, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde saklıyordun. İnsanlardan çekiniyordun; oysa Allah'tan çekinmen daha uygundu. Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik, ki evlatlıkları eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek konusunda müminlere bir sorumluluk olmadığı bilinsin. Allah'ın buyruğu yerine gelecektir."[182]

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا

Kendimizi Hz. Peygamber döneminde farz edecek olursak, insanlar bu ayetin neden nazil olduğunu bilmekteydi ve ayet onların zihninde uygun bir yere tam olarak oturmaktaydı. Çünkü arka planını bilmekteydiler. Biz Kur'an dışı tüm tefsirler ile hadis kitaplarını bir yana bıraktığımızda bu ayeti anlamamızı kolaylaştıracak şu sorular cevapsız kalacaktır:

a) Ayette geçen Zeyd kimdir? Allah niye onu kitabına almıştır? Adını anmasının özel bir gerekçesi var mıdır?

b) Allah'ın ona vermiş olduğu nimet nedir?

c) Ayette Hz. Peygamber'in birine bir iyilik yaptığından bahsedilmektedir. Bu iyilik nedir?

d) Hz. Peygamber'in o kişiye eşini nikâhında tutmasını söylediği aktarılmaktadır. Bu eş kimdir? Ayette ondan söz edilmesinin hikmeti nedir? Bu kadının bir hususiyeti var mıdır?

e) Hz. Peygamber'in o kadına karşı içinde bir şey gizlediğinden bahsedilmektedir. Bu şey nedir? Sevgi midir, kadının konumu mudur, maddi imkânları mıdır? Ayrıca Hz.

[182] 33/Ahzâb, 37.

Peygamber gizlediği şey hususunda niçin insanlardan çekinmektedir?

f) Ayette geçen "ed'iyâ" (evlatlıklar) ile kastedilen anlamın ne olduğunu nasıl tespit edeceğiz? Delilimiz nedir? Herhangi bir kaynağa güvenemeyeceğimize göre, bu kelimeye neye göre anlam vereceğiz? Sözlükler de sonuçta ayet ve hadisleri delil olarak kullanan insanlar tarafından kaleme alındığına göre onların çalışmalarına bakmamamız gerekir ki bu durumda müracaat edeceğimiz bir dayanak kalmamaktadır.

Şimdi şöyle düşünelim: Zikrettiğimiz bu soruların cevapları bütün tefsirlerde yazılıdır. Ayeti bunlarla birlikte mi daha iyi anlarız yoksa bunlarsız mı? Allah'ın ayetleri, anlamak ve amel etmek için bütün cihana geldiğine göre, anlama alanımızı daraltmanın makul bir gerekçesi olabilir mi?

6.8. "Ebû Leheb'in elleri kurusun... Kurudu da! Ne zenginliği ve ne de kazandığı ona fayda verdi! Alevli bir ateşe maruz kalacaktır (o)! Onun karısı da... Odun hamalı olarak! Boynunda hurma lifinden bir ip olduğu hâlde!"[183]

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝ سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ

Hiç şüphe yok ki, bu ayetler nazil olduğunda okuyan herkes neyin kastedildiğini çok iyi anlamaktaydı. Lakin biz onlarla aynı dönemde değiliz? Kitap hepimizin kitabı olduğuna göre biz de onlar gibi anlamak isteriz. Bu yüzden şu sorulara cevap aramak durumundayız:

a) Ayette künyesiyle bahsedilen Ebû Leheb kimdir? Adı nedir? İslam öncesi bir dönemde mi yoksa peygamberimiz zamanında mı yaşamıştır? Kötü biri olarak zikre-

[183] 111/Tebbet, 1-5.

dilecek kadar ne yapmıştır? Hayat öyküsü nasıldır? Bu kişi bağlamında ayetler bize ne mesaj vermektedir?

b) Ayette "karısı" niye zikredilmiştir? Allah'ın gazabını çekecek kadar ne iş yapmıştır?

"Rabbin fil sahiplerine neler etti, görmedin mi? Onların kötü planlarını boşa çıkarmadı mı? Onların üstüne sürü sürü kuşlar gönderdi. O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu. Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi."[184]

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۞ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۞ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۞ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ۞ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ

Bu ayetlerde bir olaydan bahsedilmektedir. İnsan ister istemez şu soruları sormak durumunda kalmaktadır:

a) Fil sahipleriyle anlatılan olay nedir, ne zaman ve nerede gerçekleşmiştir?

b) Planları nelerdir?

7. Hadislerin Mezhepsel Bölünmelere ve Tefrikaya Neden Olduğu İddiası

Ümmet arasındaki farklı eğilim, kabuller ve tefrikanın büyük oranda hadislerden kaynaklandığı, onlar yüzünden Müslümanların bölük pörçük olduğu iddia edilmekte, bunun sonucu olarak da sadece Kur'an'la baş başa kalınarak birlik ve vahdetin sağlanabileceği öne sürülmektedir.

Bu yaklaşım gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü hadislerin tamamını bir kenara koyup yok farz etsek bile, Kur'an'ın kendisi farklı anlaşılmalara müsait bir yapı arz etmektedir. Bu nedenle tek başına Kur'an farklı mezheplerin ve kabullerin ortaya çıkmasına yeterlidir. Burada aslolan, zaten ortaya çıkacak olan farklı algı ve yorumla-

[184] 105/Fîl, 1-5.

rı anlayışla karşılamaktır, insanların birbirlerine karşı tolerans ve anlayış göstermeleridir. Dolayısıyla maharet, farklılığı zenginliğe çevirme başarısıdır, başkalarını dışlamamaktır, değişik kabullerimizle bir arada yaşayabilmektir. Müslümanlara kazandırılması gereken düşünce ve anlayış budur. Çünkü farklı yorumlar zenginliktir. Kaldı ki "sadece Kur'an" diyenlerin bile ayetlerden anladıkları hep aynı değildir. Ortak bir Kur'an anlayışından söz etmemiz asla mümkün değildir. Bu zaten imkân dahilinde de değildir. Zira algılar farklı olabilmekte keza Kur'an nassı değişik anlamalara yol verebilmektedir. Başka bir deyişle son kitabın kendisi de değişik yorumlanmayı istemektedir.

Burada Kur'an'ın kendisinin bile farklı yorumlanmaya ne derece açık olduğunu göstermek için Arap dili üzerinden çeşitli örnekler vermek istiyoruz:

7.1. Abdest Ayeti

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ

Ayette geçen وَأَرْجُلَكُمْ ifadesi Arapça dil kuralları açısından iki şekilde okunabilir. Şayet bunu lâm harfinin fethasıyla وَأَرْجُلَكُمْ diye okursak anlam şöyle olur:

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meshedip, *topuklara kadar ayaklarınızı da (yıkayın)*."[185]

Söz konusu kelimedeki lâm harfini kesre ile وَأَرْجُلِكُمْ diye okursak anlam şöyle olur:

"Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı ve *topuklara kadar ayaklarınızı da meshedin*."

[185] 5/Mâide, 6.

Arapça açısından her iki okuyuş da doğrudur ancak – bazılarına göre– ikinci okuyuş önceliğe sahiptir.[186]

7.2. Lâmese Kelimesinin Anlamı

Ayette suyu kullanamayan veya bulamayanların teyemmüm etmeleri emredilmektedir. Teyemmüm alacaklar arasında zikredilen gruplardan biri de "أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ"[187] ifadesiyle anılanlardır. Burada geçen *lâmese* kelimesi hem dokunmak hem de kinayeyle cinsel ilişki anlamına gelmektedir. Bunun sonucu ise farklıdır. Şöyle ki, kadınlara dokunmak kastediliyor dediğimizde eşi de olsa kadınlara dokunanın abdesti bozulur. Burada cinsel ilişki kastediliyor dediğimizde bununla gusül gerekeceğine, suyu bulamayanın da teyemmüm yapacağına vurgu yapılmış olmaktadır.

7.3. Zina İftirasında Bulunanın Tövbesi

"Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup sonra (bunu ispat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar. Ancak bundan sonra tövbe edip ıslah olanlar müstesnadır. Allah çok bağışlayıcı ve merhametlidir."[188]

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Zina iftirasında bulunan fasık tövbe ettiğinde Ebû Hanîfe ile Sevrî tövbesinin kabul edilmeyeceğini söylemişlerdir.

[186] Ehl-i sünnet Hz. Peygamber'in uygulamasında çıplak ayağa mesh olmadığı için ikinci okuyuşu tercih etmez.

[187] 5/Mâide, 6; 4/Nisâ, 43. Daha önce geçen şu başlığa da bkz. "5.2. Abdesti zorunlu kılan nedenler ve abdestin alınma şekli."

[188] 24/Nûr, 4-5.

Onlara göre ikinci ayette geçen istisna en yakın mezkûr husa (fıska) râcidir. Bu nedenle de tövbe fıskı kaldırır ancak bu durum şahitlik üzerinde etkili olmaz. Cumhur ise istisnanın hem şahitliğe hem de fıska dönük olduğunu, dolayısıyla tövbeyle fasıklığın kalkacağını, şahitliğin de artık kabul edilmeye başlanacağını söylerler. Görüldüğü üzere, sadece Arapça üzerinden hareketle ayetin metninden iki farklı sonuca ulaşmak mümkün olmaktadır.

7.4. Sa'y

"Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın koyduğu nişanlardandır. Her kim Beytullah'ı ziyaret eder veya umre yaparsa onları tavaf etmesinde kendisine bir günah yoktur. Her kim gönüllü olarak bir iyilik yaparsa şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir."[189]

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ

Bu ayete baktığımızda Safa ile Merve arasında sa'yın nasıl ve kaç kez yapılacağı bir yana, bunu yapmanın hükmünün ne olduğu cevap bekleyen bir sorudur. Nitekim bu ayete bakarak üç sonuca ulaşmak mümkündür: 1. Sa'y Allah'ın koyduğu nişanlardandır, dolayısıyla bir rükundur, yapılmazsa hac ve umre iptal olur. 2. Vaciptir, tavaf yapandan günahın kaldırılması rükun olmadığının delilidir. Terki durumunda hac veya umre iptal olmaz, ancak özürsüz terkinde bir ceza olması gerekir. 3. Ayetin zahiri nafile olduğunu göstermektedir, terkinde bir şey gerekmez.

7.5. Faiz

"Faiz yiyenler mahşerde ancak şeytanın çarptığı kim-

[189] 2/Bakara, 158.

senin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, 'Zaten alışveriş de faiz gibidir.' demelerindendir. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kıldı."[190]

اَلَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا

Bu ve diğer ayetlerde faizin (ribanın) haram olduğu belirtilmektedir.[191] Lakin faiz dediğimiz şeyin ne olduğu, peşin ve veresiyede hükümlerinin aynı olup olmadığı, hangi durumların faiz olarak adlandırılacağı, cinsler değişirse fazlalık alınabilir mi gibi pek çok husus ayetlerde dile getirilmemektedir.

İşte tüm bu hususlar cevap bekleyen konular olup hukukçular üzerlerine düşeni fazlasıyla yapmışlardır ve meseleleri tartışmışlardır.

7.6. Eş Sayısı

"Hoşunuza giden kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz."[192]

فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ

Ehl-i sünnete göre, bu ayet bir erkeğin dört kadını aynı anda nikâhı altına alabileceğini göstermektedir. Lakin sünnî gelenek dışı olarak değerlendirilen bazı mezhepler bu ayette geçen iki "vav" harfini cem' yani toplam anlamında anlamışlar ve 2+3+4 diyerek erkeğin aynı anda dokuz kadınla evlenebileceğini kabul etmişlerdir. Esasında Arapça açısından ayeti bu şekilde anlamaya bir engel yoktur. Hatta ayetteki lafızdan on sekiz kadınla aynı anda

[190] 2/Bakara, 275.
[191] 2/Bakara, 276, 278, 279; 4/Nisâ, 161; 3/Âl-i İmrân, 130; 30/Rûm, 39.
[192] 4/Nisâ, 3.

evlenmeyi çıkarmak bile mümkündür. Çünkü her rakam çifter kabul edildiği takdirde sonuç on sekiz olur. Nitekim tarih boyunca bu şekilde kabul edenler de olmuştur. Tüm bunların yanında ayetin esasında bir sınırlama getirmediği, iki, üç, dört şeklinde sayıları sayarak insanın istediği kadar kadınla evlenebileceğine işaret ettiği, dört rakamının nihaî sayı olmadığı da söylenebilir.

7.7. Cinsel İlişkinin Helal Şekli

"Kadınlarınız sizin için bir tarladır. Tarlanıza *nasıl* dilerseniz varın."[193]

نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ

Ayetteki "ennâ" kelimesi nereden ve ne zaman[194] anlamlarına da gelmektedir. Ayrıca nereden ifadesi ön cinsel uzva istenilen yönden gelinebileceği anlamına geldiği gibi her iki cinsel uzva istenilen yerden gelmeye (vajinal ve anal ilişkiye) de yorumlanabilir. Oysa hadislerden anlaşıldığına göre anal ilişki haramdır. Bu konuda icma bulunmaktadır.

7.8. Boşanan Kadınların İddet Süresi

"Boşanmış kadınlar, kendi başlarına (evlenmeden) üç ay hali beklerler."[195]

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ

Ayette geçen "kurû'" kelimesi zıt anlamlı kelimelerden olup hem hayız hem de temizlik anlamına gelmektedir. Do-

[193] 2/Bakara, 223.

[194] Bir diğer ayet adet (regl) döneminde cinsel ilişkiyi yasaklamaktadır. Dolayısıyla hayız dönemi dışında ne vakit istenirse. Bkz. 2/Bakara, 222. Elbette ki ramazan orucu vb. durumlar da yasak kapsamındadır.

[195] 2/Bakara, 228.

layısıyla "adet görünce" veya "adetten temizlenince" anlamına gelmektedir. Demek ki fıkıh mezhepleri olmasaydı bile buradaki muradı anlama noktasında ihtilafa düşecektik.

7.9. Düzeni Bozanların Cezası

"Allah ve rasûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onlara dünyada çekecekleri bir zillettir. Onlar için ahirette de büyük azap vardır."[196] "Hırsızlık eden erkek ve kadının, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah'tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah izzet ve hikmet sahibidir."[197]

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Bu ayetlere baktığımız zaman düzeni bozmaya çalışanlar denilince ne anlamamız gerektiği, bunun ölçüsünün ne olduğu, ayetlerde belirtilen cezaların bize seçme hakkı verip vermediği, hırsızın elinin ne zaman ve nereden kesileceği gibi meselelerin tartışmaya açık olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu ayetleri okuduğumuzda hepimizin zihninde aynı sonuçlar oluşmamaktadır.

7.10. Müteşabih Ayetlerin Anlaşılıp Anlaşılamayacağı

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا[198]

[196] 5/Mâide, 33.
[197] 5/Mâide, 38.
[198] 3/Âl-i İmrân, 7.

Müteşabih ayetlerdeki muradı kimin bileceğini beyan eden bu ayeti iki şekilde tercüme etmek mümkündür ve ikisi de doğrudur:

"Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise 'Ona inandık; hepsi rabbimiz tarafındandır.' derler."

"Onun tevilini ancak Allah ve ilimde yüksek pâyeye erişenler bilir. Onlar, 'Ona inandık; hepsi rabbimiz tarafındandır.' derler."

7.11. Kur'an'a Dokunabilecek Olanlar

"Şüphesiz bu, korunmuş bir kitapta bulunan değerli bir Kur'an'dır. Korunmuş bir kitaptadır. Ona ancak temizlenenler dokunabilir."[199]

إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ

Bu ayette temizlenenlerden kimin kastedilmiş olduğu tartışmalıdır. Çünkü temizlenmiş olmak ile, abdestli olmak mı, küfürden İslam'a geçmiş olmak mı veya Kur'an'ın Levh-i Mahfûz'da bulunan aslını sadece meleklerin tutabileceği mi kastedilmiştir, bu husus net değildir.

7.12. Seferde Oruç Tutmak

"Sizden ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez."[200]

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

Bu ayette yolculukta olanın orucunu başka günlerde

[199] 56/Vâkıa, 77-79.

[200] 2/Bakara, 185. Öncesinde yer alan 184. ayete de bkz.

tutması istenmektedir. Bu nedenle seferde oruç tutmanın yasak olduğunu söyleyenler olduğu gibi tutmamayı ruhsat olarak anlayanlar da vardır.

7.13. İtikadî Mezheplerin Oluşmasında ve Şekillenmesinde Ayetlerin Rolü

İtikadî mezheplerin farklı kabulleri benimsemelerinin temel nedeni inanca taalluk eden ayetleri farklı yorumlamalarıdır. Dolayısıyla onların farklı görüşlere sahip olmalarının asıl dayanağı ayetlerdir. Hadisler –çoğunlukla– ayetleri desteklemek amacıyla teyit için kullanılmıştır. Demek oluyor ki, Kur'an metni farklı inanç sistemlerini doğuran ve büyüten kaynaktır. Konuyla ilgili birkaç örnek verirsek durum daha iyi anlaşılacaktır:

a) Allah'ı cisim diye isimlendirmenin caiz olup olmadığı: Kur'an'da bazı ayetlerde şöyle geçmektedir:

"İki elimle yarattığım."[201]

خَلَقْتُ بِيَدَيَّ

"Benim nezaretimde yetiştirilmen için."[202]

وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي

"Gökler onun kudret eliyle dürülmüş olacaktır."[203]

وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

"Kişinin: 'Allah'a yakınlık konusunda kusurlu davrandığım için bana yazıklar olsun!' (diyeceği gün)."[204]

أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَا حَسْرَتَا عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ

"Allah, göklerin ve yerin nurudur."[205]

[201] 38/Sâd, 75.
[202] 20/Tâhâ, 39.
[203] 39/Zumer, 67.
[204] 39/Zumer, 56.
[205] 24/Nûr, 35.

اَللّٰهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

Bazı bilginler, bu ayetlerde geçen "yed", "ayn", "yemîn", "cenb" ve "nûr" ifadelerinin rabbimiz için kullanıldığını ve cismi çağrıştırdıklarından dolayı Allah'ın cisim diye isimlendirilebileceğini iddia etmişlerdir.

Başkaları ise bunların, geçtikleri kelimelerdeki haliyle el ve göz anlamında olduğunu ama hakikatlerini Allah'ın bileceğini, bu nedenle ona cisim atfetmenin doğru olmadığını söylemişlerdir. Bunlar söz konusu ayetleri teşbihsiz, tecsimsiz (mahlukatın sıfatlarına benzetmeksizin, keza cismiyet söz konusu etmeksizin), temsilsiz ve keyfiyetini Allah'a havale ederek kabul etmişlerdir.

Bunun yanında bazıları *"Onun benzeri hiçbir şey yoktur."*[206] ayetini dayanak alarak söz konusu ayetlerin tevil edilmesi gerektiğini söylemişler ve mecaza yorumlayarak örneğin el ile kudret, göz ile görme gibi anlamların kastedildiğini belirtmişlerdir.

Allah'a mekân nispet etmenin caiz olup olmadığı da doğrudan bu konuyla ilgilidir. Şöyle ki:

Bazı ayetlerde şu şekilde geçmektedir:

"Rahmân Arş'a istiva etmiştir."[207]

اَلرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

"Sonra Arş'a istiva eden (ona hükmeden) Rahmân'dır."[208]

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمٰنُ

"O gün rabbinin Arş'ını, bunların da üstünde sekiz (melek) yüklenir."[209]

[206] 42/Şûrâ, 11.
[207] 20/Tâhâ, 5.
[208] 25/Furkân, 59.
[209] 69/Hâkka, 17.

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

"Melekleri görürsün ki, rablerine hamd ile tesbih ederek Arş'ın etrafını kuşatmışlardır."[210]

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

"Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz?"[211]

أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ

"Gökteki ilâh da yerdeki ilâh da odur."[212]

وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَهٌ وَفِي الْأَرْضِ

Bazı bilginler bu ve benzeri ayetleri lafzî anlama yormuşlar, Allah'ın kendisine bir yer nispet ettiğini, bu nedenle bir mekânda olduğunu, Arş'ın üzerinde durduğunu, Arş'ın meleklerce taşındığını söylemişlerdir. Bazıları da keyfiyetini Allah'a havale ederek teşbihsiz, tecsimsiz ve temsilsiz kabul etmişlerdir. Diğer bazı bilginler ise bu ayetleri mecaza hamlederek Allah'ın kudretine yormuşlardır.

b) Allah'ın ilim sıfatının ne anlama geldiği:

Bazı bilginler Allah'ın zâtının ve sıfatlarının dışındaki şeyleri bilmediğini, yok olanı (ma'dumu) bilmesinin imkânsız olduğunu, yok olanı ancak meydana gelirken bilebileceğini söylerken diğer bilginler ise Allah'ın yok olanı da, olacağı da bileceğini söylemişlerdir. Onların bu tartışmalarına kaynaklık eden ayetlerden bir kısmı şunlardır:

"O, hanginizin amelinin daha güzel olacağı hususunda sizi imtihan etmek için, Arş'ı su üzerinde iken, gökleri ve yeri altı günde yaratandır."[213]

[210] 39/Zumer, 75.
[211] 67/Mulk, 16.
[212] 43/Zuhruf, 84.
[213] 11/Hûd, 7.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا

"Senin yöneldiğin yeri (Kâbe'yi) biz ancak Peygamber'e uyanı, ökçeleri üzerinde geri dönenden ayırt etmemiz için kıble yaptık."[214]

وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ

"Belki dinler veya korkar diye ona yumuşak dille söyleyin."[215]

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيِّنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى

"Ne bilirsin, belki o temizlenecek?"[216]

وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى

"Sonra onların arkasından sizi yeryüzünde halifeler yaptık ki bakalım: Nasıl ameller işleyeceksiniz?"[217]

ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ

"Sonra da iki gruptan hangisinin kaldıkları müddeti daha iyi hesap edeceğini görelim diye onları uyandırdık."[218]

ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا

"And olsun ki, içinizden cihad edenlerle sabredenleri belirleyinceye ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz."[219]

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ

[214] 2/Bakara 143.
[215] 20/Tâhâ, 44.
[216] 80/Abese, 3.
[217] 10/Yûnus, 14.
[218] 18/Kehf, 12.
[219] 47/Muhammed, 31.

Allah'ın bilgisinin ma'duma yönelik olmadığını söyleyenler bu ve benzeri ayetleri kendilerine delil almışlardır. Diğer bilginler ise bu ayetleri Allah'ın geleceğe yönelik haber verdiği şeyler olarak yorumlamışlar, onun bilgisinin ezelî olduğunu söylemişlerdir. Buna göre, söz konusu ayetlerde kastedilen, Allah'ın bildiği şekilde olayların cereyan etmesi, fiiliyata dönüşmesidir. Aksi olmuş olsaydı, bu Allah için bir noksanlık olurdu. Onlar bu görüşlerini teyit etmek için şu ve benzeri ayetleri de delil olarak zikretmişlerdir:

"Her şeyin hazineleri yalnız bizim yanımızdadır. Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz."[220]

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ

7.14. Kıraat Farklılıkları

Sadece kıraat farklılıklarının bile anlam değişikliğine nasıl neden olduğuna dair birkaç misal sunmak istiyoruz. Böylece Kur'an'ın kendisinin bile farklı yorumlara ve tevillere imkân sunduğunu bir başka açıdan görmüş olacağız:

مَالِكِ (مَلِكِ) يَوْمِ الدِّينِ[221]

Ayeti "mâlik" diye okuduğumuzda anlam *"Ceza gününün mâlikidir (sahibidir)"* olur. Lakin "meliki" diye okuduğumuzda *"Ceza gününün melikidir (kralıdır)"* anlamına gelir. Malum olduğu üzere her "mâlik" olan "melik" değildir. Ama her "melik" "mâlik"tir. "Melik" ile övgü daha belirgin ve vurgulu olmaktadır.

مَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ (الْمَلِكَيْنِ)[222]

"İki meleğe (meliğe) indirilen."

220 15/Hicr, 21. Ayrıca bkz. 5/Mâide, 109; 6/En'âm, 19; 49/Hucurât, 16; 67/Mulk, 14.
221 1/Fatiha, 4.
222 2/Bakara, 102.

مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا (نُنسِأْهَا)[223]

"Biz, bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unuttururuz (ertelersek)..."

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ (أَنْ لَا يَطَّوَّفَ) بِهِمَا[224]

"Onları tavaf etmesinde (etmemesinde) kendisine bir günah yoktur."

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ (يُطَوَّقُونَهُ)[225]

"Zor dayanabilenlerin (mükellef tutulanların)..."

قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ (كَثِيرٌ)[226]

"İkisinde büyük (çok) günah vardır."

وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ (يَطَّهَّرْنَ)[227]

"Temiz oluncaya (temizleninceye) kadar onlara yaklaşmayın."[228]

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ (تُمَاسُّوهُنَّ)[229]

"Henüz dokunmadan (birbirinize dokunmadan, cinsel ilişkiye girmeden) kadınları boşarsanız size sorumluluk yoktur."

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا (مُؤَمَّنًا)[230]

"Size selam verene, 'Sen mümin (eman altında) değilsin.' demeyin."

Sonuç olarak, zikrettiğimiz bu örnekler dışında insan zihninin anlayışına bırakıldığı zaman farklı yorumlanabilecek

[223] 2/Bakara, 106.
[224] 2/Bakara, 158.
[225] 2/Bakara, 184.
[226] 2/Bakara, 219.
[227] 2/Bakara, 222.
[228] "Temiz olunca" dendiğinde kanın kesilmesi, ikincisinde ise fiilî temizlik kastedilmektedir.
[229] 2/Bakara, 236. Ayrıca bkz. 33/Ahzâb, 49.
[230] 4/Nisâ, 94.

pek çok ayet bulunmaktadır. Cennet, cehennem, geçmiş kavimlere dair kıssalar, mucizeler gibi hususlar herkes tarafından değişik anlaşılmaya açıktır. Demek ki, farklı anlaşılmak Kur'an metninin sağladığı bir genişliktir, rahmettir ve aynı zamanda farklı anlamak insan olmanın tabii sonucudur. Esasında sadece ayetlerin farklı yorumlanmasından kaynaklı ihtilaflar ile bu görüşlerin dayanakları bir araya getirilecek olsa birkaç ciltlik bir kitabın ortaya çıkacağı ehlince malumdur. Dolayısıyla hadisler olmasa da ihtilaflar olacaktı.

8. Kur'an'ın Hz. Peygamber'e Yöneltilen Her Soruya Cevap Vermemesi

Kur'an, Hz. Peygamber'e yöneltilen bazı sualleri "Sana soruyorlar." diyerek aktarır ve bu soruların cevaplarını verir. Örnekler:

8.1. "Senden kadınlar hakkında fetva istiyorlar. De ki, onlara ait hükmü size Allah açıklıyor: Kitapta, kendileri için yazılmışı (mirası) vermeyip nikâhlamak istediğiniz yetim kadınlar, çaresiz çocuklar ve yetimlere karşı âdil davranmanız hakkında size okunan ayetler (Allah'ın hükmünü apaçık ortaya koymaktadır). Hayır adına her ne yaparsanız şüphesiz Allah onu bilmektedir."[231]

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا

8.2. "Sana, hilal şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir."[232]

[231] 4/Nisâ, 127.

[232] 2/Bakara, 189. Keza bkz. 4/Nisâ, 176; 5/Mâide, 4; 8/Enfâl, 1.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ

8.3. "Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır."[233]

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ

Bu ve benzeri toplam on üç yerde Hz. Peygamber'e sorulan soruya ayetlerin cevap verdiği görülmektedir. Ancak Hz. Peygamber'in yirmi üç yıllık nübüvvet süresince muhatap olduğu soruların Kur'an'da zikredilen on üç meseleyle sınırlı olmadığı aşikârdır. Hiç kimse Hz. Peygamber'e sorulan her soruya ayetle cevap verildiğini iddia edemez. Çünkü böyle bir şey olacak olsa Kur'an'ın hacmi onlarca ciltlik bir kitaba dönüşürdü.[234] Demek ki sorulan diğer soruları Hz. Peygamber cevaplamıştır. Hem de doğru cevaplamıştır. Doğru yanıtlamamış olsaydı, ikaz edildiği ayetlerde olduğu gibi uyarılırdı. Uyarılmadığına göre verdiği cevaplar hakikattir.

9. Hz. Peygamber'in Haram Koyma Yetkisi

Pek çok insan haram ve helalin sadece Kur'an'da olduğundan bahisle Hz. Peygamber'in böyle bir yetkisi olmadığını iddia etmektedir. Buna göre haramlar ve helaller Kur'an'da belirlenmiştir ve Rasûlullah zamanında var olan ve kitapta geçmeyen bir şey kesinlikle haram değildir. Çünkü haram olacak olsaydı her şeyi teferruatına varıncaya kadar açıklayan Kur'an bunları da açıklardı. Nitekim bu bağlamda, "Hz. Peygamber zamanında vahyin inişi devam ediyordu, dolayısıyla her bir haramla ilgili ayet inme-

[233] 2/Bakara, 217.

[234] Hadislerde Hz. Peygamber'e sorulan nice soru vardır. Ancak sadece ayetleri delil alanlar için bunlar bir anlam ifade etmediğinden onları zikretmiyoruz. Şu kitap konuyla ilgili tavsiye edilebilecek bir çalışmadır: Ebû Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları*.

si gerekirdi. Çünkü bazen o kadar teferruat bilgisi veriliyor ki, bunlara bakarak, bir şey haram idiyse onunla ilgili olarak da ayet inmesi gerekirdi." denmektedir.

Buna şu cevabı vermek mümkündür: (Bir önceki konuda değindiğimiz üzere) Allah'ın her bir meseleyle ilgili olarak ayet indirmesini beklemek kitabın hacmini ciltler dolusu bir noktaya taşırdı. Ayrıca Hz. Muhammed'in hareket alanını bütünüyle sınırlandırır, onu robot (!) konumuna indirgerdi. Çünkü her meselede vahiy gelecek olsaydı, Hz. Peygamber sorular karşısında vahiy gelmeden ağzını bile açamazdı.

Buradaki temel sorun Kur'an'a bakıştadır. Eğer son kitap kendi zamanındaki bütün haramları belirlemiştir denirse, onu sistematik bir kitap haline getirmiş oluruz. Oysa biz biliyoruz ki, Kur'an'da özellikle de haram kılan ayetlerin inişlerini hazırlayan sebepler bulunmaktadır. Bu yasakların toplumsal bir zemini vardır. Zina, içki gibi. Ancak bunlar gibi yine ahlakî bir zemini olmasına rağmen hakkında ayet inmeyen bazı yasak fiiller de vardır. Örneğin müşteriyi aldatmak, başkasının arazisini gasbetmek gibi. Bunlarla ilgili bir ayet yoktur. Bunları bizlere belirten Hz. Peygamber'dir.

Bu cevabımız karşısında şöyle denebilir: "Arazi gasbetmenin ne kadar yanlış bir şey olduğu hususunda ayete gerek mi var? Bunu selîm fıtrat sahibi herkes bilir. Yeryüzünün her yerinde bu husus ahlaken çirkin görülür." Bu itirazı yapanlara şunu hatırlatmakta fayda vardır: Yeryüzünün her yerinde aynı kabul edilmesine ve insan fıtratı çirkin görmesine rağmen Allah yine de pek çok kötü fiili Kur'an'da zikretmekte ve yasaklamaktadır. Kız çocuklarını diri diri gömmek, yalan konuşmak, yol kesmek, gıybet, anneyle evlenmek gibi. Demek oluyor ki, fıtratın bunu bilmesi ayetin inmesine engel değildir. Hatırlatılması babından gereklidir. Çünkü insan nice yanlışı, yanlış olduğunu bilmesine rağmen yine de tatbik eder. Bu nedenle uyarılması gerekir.

Şimdi şu ayetleri okuyalım:

"Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı bulduklarını o elçiye, o ümmî peygambere uyanlar (var ya), *işte o peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar.* Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O peygambere inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır. De ki: Ey insanlar! Doğrusu ben, göklerin ve yerin hükümranı, ondan başka ilâh bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın, hepiniz için gönderdiği peygamberiyim. Öyle ise Allah'a ve ümmî peygamber olan rasûlüne –ki o, Allah'a ve onun sözlerine inanır– iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."[235]

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

Bu ayetlerde doğrudan Hz. Peygamber'in helal ve haram kılma yetkisi olduğundan bahsedilmekte ve ona ittiba edilmesi emredilmektedir. Yani Kur'an yanında Hz. Peygamber'e de uyulması istenmektedir, ki bu çok önemlidir. Dolayısıyla her bir husus Kur'an'da yoktur, kendi dönem şartları içinde gerekli olan mevzuları kutlu elçi açıklamıştır.

[235] 7/A'râf, 157-158. İkinci ayetin bir kısmı daha önce şurada geçmişti: "4.4. Kur'an'ın Hz. Peygamber'i rehber olarak önümüze koyması." Konu çerçevesinde şu ayete de bkz. 9/Tevbe, 29.

Meselenin bir de yaşadığımız dönem boyutu vardır. Şöyle ki, günümüzde Kur'an'da geçmemesine rağmen illetine bakmak suretiyle pek çok şey hususunda haram hükmü verilmektedir. Örneğin, Kur'an sarhoş edici olarak şarabı yasaklamıştır.[236] Oysa sonraki dönemlerde çok farklı uyuşturucular ortaya çıkmıştır. Esrar, eroin, votka, bira gibi. Keza telefonla dolandırıcılık, uykusuz otobüs sürüp insanların ölmesine neden olmak, korsan yayıncılık, marka taklidi yaparak piyasaya ürün sürmek gibi işler de sonradan ortaya çıkan farklı alanlardaki haram işlerdir.[237] Demek oluyor ki, günümüz İslam âlimlerinin kıyas yapmak suretiyle bazı şeylerin haram olduğu sonucuna varmaları söz konusudur. Zaten yeryüzündeki fetva konseyleri başta olmak üzere çeşitli İslamî müesseseler yeni ortaya çıkan durumlarla ilgili olarak helaldir veya haramdır diye fetva vermektedirler. Bunu yapmaya da mecburdurlar. Çünkü her yeni karşılaşılan problemle ilgili olarak gökten bir ayet inmesini bekleyecek durumumuz yoktur. Dolayısıyla sadece Kur'an diyenler, günümüz insanlarına verilen helal veya haram sayma yetkisini Hz. Peygamber'in elinden almış olmaktadırlar. Onu vahyi tebliğ edip inzivaya çekilen "suskun zât" konumuna indirgemektedirler.[238]

10. Hz. Peygamber Zamanında Olup da Kur'an'da Zikredilmeyen Hususlar

Kendilerine özellikle *"Yaş ve kuru her şey Kitab-ı Mübin'de vardır."*[239] ayetini delil olarak alanlar, her bir hu-

[236] Bkz. 5/Mâide, 90-91.

[237] Kürtaj meselesi ne Kur'an'da ne de hadislerde geçer. Lakin buna verilecek bir fetvamız olmalıdır. Özellikle de belli merhaleyi geçmiş olan hamileliklerde. Ayette yok denilerek cana kıymaya cevaz verilmesi düşünülemez.

[238] Haramın karşıtı olan her şeyi genel bir ifadeyle helal olarak tanımlayacak olursak Hz. Peygamber namazın kılınma şeklinden tutun da haccın edasına varıncaya kadar pek çok şeyi helal kılmıştır. Başka bir ifadeyle, Kur'an'da detaylandırılmayan her hususu ortaya koyarak helal olduğunu göstermiştir. Bu durumda helal kılma yetkisi olanın haram kılma yetkisi de olmuş olmaktadır.

[239] وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ 6/En'âm, 59.

susun Kur'an'da bulunduğunu, ilave kaynağa ihtiyaç olmadığını iddia ederler. Bunu derken Kur'an'ın ilkesel olarak temel hususları zikrettiğini ancak bunların büyük kısmının ayrıntı boyutunu ele almadığını, miras[240] gibi sadece birkaç meselenin teferruatlı anlatıldığını ihmal ederler. Çünkü anayasa metni gibi kabul edilebilecek olan Kur'an bunları da ele alacak olsaydı hacminin birkaç kat daha artacağını, adeta bir ansiklopediye dönüşeceğini, bu nedenle ana yapının dalları sayılabilecek hususların Hz. Peygamber'e bırakılmış olduğunu göz ardı ederler.

Unutulmamalıdır ki, Kur'an'da zikredilen yasaklar Kur'an'ın nazil olduğu bölgeyle sınırlıdır. Çünkü Kur'an öncelikle nazil olduğu coğrafyadaki muhatap kitleyi hedeflemiştir. Onlar, istedikleri kıvama geldikten sonra zaten ayetlere bakarak diğer coğrafyalarda olan-biten işleri bunlara göre düzenleyeceklerdir. Bu nedenle bir Amerika kıtası, Avrupa veya Japonya ile ilgili bir hususu Kur'an'da aramak son derece yanlıştır. Buralarda ortaya çıkacak meselelerin çözümü bütünüyle bize bırakılmıştır. Biz de Kur'an'ı (keza peygamberimizi) kendimize rehber almak suretiyle problemlere çözüm üretmek durumundayız.

Şimdi Hz. Peygamber zamanındaki her bir meselenin bile Kur'an'da zikredilmediğine dair çarpıcı örnekler sunmak istiyoruz.

10.1. Evlenilmesi Haram Olan Kadınlar

Allah'ın son kitabında erkeğin evlenmesi haram olan bayanlar şu şekilde sıralanmaktadır:

"Geçmişte olanlar bir yana, babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin; çünkü bu bir hayâsızlıktır, iğrenç bir şeydir ve kötü bir yoldur. Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeş kızları, kız kardeş

[240] Bkz. 4/Nisâ, 7, 11-14, 33, 176.

kızları, sizi emziren analarınız, süt bacılarınız, eşlerinizin anaları, kendileriyle birleştiğiniz eşlerinizden olup evlerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer onlarla (nikâhlanıp da) henüz birleşmemişseniz kızlarını almanızda size bir mahzur yoktur. Kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri ve iki kız kardeşi birden almak da size haram kılındı; ancak geçen geçmiştir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir. (Harp esiri olarak) sahip olduğunuz cariyeler müstesna, evli kadınlar da size haram kılındı. Allah'ın size emri budur."[241]

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ۝ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّاتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّاتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ۝ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

İslam hukukçuları bu ayetlerden ve hadislerden hareketle evlenilmesi haram olan kadınları tasnif etmişlerdir. İtalik olanlar sadece ayette zikredilenlerdir:

Ebediyen haram olanlar, geçici olarak haram olanlar.

Ebediyen haram olanları üç kısma ayrılmaktadır: 1. Kan bağı. 2. Evlilik bağı. 3. Süt bağı.

a) Kan bağıyla haram olanlar şunlardır:

aa) *Anne*, annenin annesi, babanın annesi.

ab) *Kız*, kızın kızı (torunu), oğlun kızı (torunu).

ac) *Kız kardeş*: İster ana-baba bir, ister baba bir, ister ana bir olsun hüküm değişmez.

ad) *Kız kardeşin kızı*: Bu kız kardeş ister ana-baba

[241] 4/Nisâ, 22-24.

bir, ister baba bir, ister ana bir olsun, fark etmez. Keza *erkek kardeşinin kızıyla* da evlenemez.

ae) *Hala*, babanın halası, annenin halası.

af) *Teyze*, annenin teyzesi, babanın teyzesi.

b) Evlilik bağıyla haram olanlar:

ba) *Babanın* ve dedenin *hanımları*.

bb) *Oğulun hanımı*, torunların hanımı.

bc) *Kayınvalide*.

bd) *Üvey kızlar. Bu, mücerred akitle haram olmaz, ancak annesiyle nikâhlanıp münasebette bulunduğu takdirde haram olur.*

c) Süt bağıyla haram olanlar:

Kur'an bunlardan ikisini zikretmiştir:

ca) *Süt anne*, süt annenin annesi.

cb) *Süt kız kardeş*.

cc) Süt kız kardeşin kızı, süt kardeşin kızı.

cd) Babası ile aynı kadından süt emen: Süt hala.

ce) Annesi ile aynı kadından süt emen: Süt teyze.

cf) Hanımından süt emen kız.

cg) Hanımından emen çocuğun hanımı.

d) Geçici haramlar:

da) *Hanımın kız kardeşi*.

db) Hanımın halası, teyzesi.

dc) Hanımının erkek veya kız kardeşinin kızları.

dd) Hanımının süt bacısı, süt halası, süt teyzesi, erkek veya kız süt kardeşinin kızları.

de) Harp esiri olarak sahip olunan cariyeler hariç evli kadınlar.

Burada verilen listeye bakılınca önemli bir kısmının Kur'an'da geçmediği görülür. Meseleleri sadece Kur'an'da delil bulmayla çözenlerin, bu durumda ayetlerde geçenlerin dışındakilerle evlenmeye cevaz vermeleri gerekir. Hanımın, halası veya teyzesi ile aynı anda eş edinebilmeleri, anneanne, babaanne, torunlar... ile evlenilebilmeleri ge-

rekir. Çünkü bunlar Kur'an'da zikredilmemiştir. Allah için unutma söz konusu olamayacağına göre, mademki kitapta bunlar yoktur, o zaman sadece Kur'an yeter diyenler anneanne ve babaanneleriyle de evlenmelidirler veya yürekleri bunu kaldırabilmelidir!!?

Burada dile getirmemiz gereken önemli bir husus daha bulunmaktadır: "Sadece Kur'an" diyenler, ayette geçen "babalarınızın evlendiği kadınlar" ifadesine kişinin babasının nikâhladığı kadınlar yanında babasının babasının (dedesinin) nikâhladığı kadınların da dahil olduğunu söylerler. Buna göre dedesinin nikâhladığı babaannesi ile diğer kadınlar evlenilmesi haram olan kadınlar sınıfına girmektedir. Keza "analarınız" ifadesine kişinin kendi annesi ile –anneannesi de dahil olmak üzere– onun bütün üst soyunun dahil olduğunu söylerler. Aynı şekilde "kızlarınız" ifadesine alt soyun yani torunların da dahil olduğunu ifade ederler. Böylece mantıkî çıkarsama ile evlenilmesi yasak olanların listesini genişletirler. Velhasıl kendilerine hareket/fetva alanı açarlar. Lakin şu sorular cevap beklemektedir:

a) Allah ayette babaanne, anneanne, torun ile evlenmeyi yasaklamış mıdır, yasaklamamış mıdır? Yasaklamamıştır. Keza hanım yanında halası veya teyzesi ile aynı anda evli olmanın yasak oluşu meselesi Kur'an'da var mıdır, yok mudur? Yoktur. Kur'an bize yettiğine göre evlenilmesi yasak olanların çerçevesini mantıksal çıkarımlarla nasıl genişletiyorsunuz? Allah için unutma söz konusu olamayacağına göre Allah'ın zikretmediğini eksiklik varmış gibi tamamlamak size mi düştü?!

b) "Babalarınızın evlendiği kadınlar" içine babanın babasının evlendiği kadınları da dahil ediyorsunuz. Peki annenin babasının evlendiği anneanne ve diğer kadınlar ne olacak? Ayette bununla ilgili olarak anne tarafından çıkarsama yapacağımız bir ifade geçmemektedir. Bu sefer

onu da babanın babasının evlendiği kadınlara benzeterek yasaklayacak olursanız, kendinize Hz. Peygamber'e vermediğiniz özgürlüğü vermiş olmuyor musunuz?

c) Madem ki "babalarınızın evlendiği kadınlar" ifadesine dedenin evlendiği babaanne ve diğer kadınlar da girmektedir, Allah'ın onları ayrıca zikretmesine gerek yoktur, metinden bu sonuç çıkmaktadır; keza "analarınız, kızlarınız" ifadeleri de aynı durumdadır, bütün üst-alt soy buna girmektedir. Bu durumda şunu soruyoruz: Ayette "analarınız" dedikten sonra bir de "kız kardeşleriniz" demektedir. Ana dedikten sonra onun alt soyları zaten bunun altına girmiyor mu da Allah bir de kız kardeşi zikretmiştir? Keza "kız kardeşleriniz" dediğinde bunun kapsamına tüm alt soylar girmiyor mu da Allah bir de ayrıca "kardeş kızları"nı belirtmiştir? Haşa Allah ayetin bir kısmında veciz bir şekilde meramı ifade edebilmişken diğer kısmında bunu başaramamış da sözü anlamsız yere uzatmış mıdır?!!

Demek ki, "Bunu derken şunu da kastetmiştir." şeklindeki yalın çıkarsama bu ayetin bütününde bize sağlam bir çıkış yolu sunmamaktadır. Bu nedenle önlerinde iki seçenek bulunmaktadır:

a) Haram olan evliliklerin sadece ayette zikredilenlerle kayıtlı olduğunu kabul etmek.

b) Bilginlerin ayetler ve hadislerden yararlanarak belirlemiş oldukları yasaklar listesine tabi olmak.

Burada bir hatırlatma daha yapalım: Nikâh pek çok ayette zikredilmekle[242] birlikte nikâh akdi için şahit gerektiği Kur'an'da geçmez.[243] Allah'ın bunu unuttuğu var sayılamayacağına göre, dileyen dilediğiyle şahit olmadan evlenebilir diyebilir miyiz?!!

[242] Bkz. 2/Bakara, 221, 230, 232, 235, 237; 4/Nisâ, 3, 6, 22, 25, 127; 24/Nûr, 3, 32, 33; 28/Kasas, 27; 33/Ahzâb, 49, 53; 60/Mumtehine, 10; 66/Tahrîm, 10.

[243] İki şahit getirilmesi borç verme işlemi için istenmiştir. Bkz. 2/Bakara, 282.

10.2.Yenilmesi Yasak Olan Hayvanlar

Kur'an'da –kan yanında– etinin yenmesi yasak olan hayvanlar şöyle zikredilmektedir:

"Leş, kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan, boğulmuş, (taş, ağaç vb. ile) vurulup öldürülmüş, yukarıdan yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanıp ölmüş (hayvanlar ile) canavarların yediği hayvanlar –ölmeden yetişip kestikleriniz müstesna– dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar yoldan çıkmaktır."[244]

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ

"Üzerine Allah'ın adı anılıp kesilenden yememenize sebep ne? Oysa Allah, çaresiz yemek zorunda kaldığınız dışında, haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır. Doğrusu birçokları bilgisizce kendi kötü arzularına uyarak saptırıyorlar. Muhakkak ki rabbin haddi aşanları çok iyi bilir."[245]

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ

"De ki: Bana vahyolunanda, leş veya akıtılmış kan yahut domuz eti –ki pisliğin kendisidir– ya da günah işleyerek Allah'tan başkası adına kesilmiş bir hayvandan başka, yiyecek kimseye haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Başkasına zarar vermemek ve sınırı aşmamak üzere kim

[244] 5/Mâide, 3. Bu ayet daha önce birinci bölümde (1.4.) zikredilmişti.
[245] 6/En'âm, 119.

(bunlardan) yemek zorunda kalırsa bilsin ki rabbin bağışlayan ve esirgeyendir."[246]

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

Bu ayetler yanında hangileri olduğu belirtilmeksizin genel ifade kullanılarak av hayvanlarının yenilebileceği ifade edilmektedir.[247]

Her şeyin Kur'an'da zikredildiğini iddia edenlere göre, ayetlerde belirtilmeyen hayvanlar yenebilir. Oysa Kur'an nazil olduğu bölgede kesimi yapılan büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar ile domuzu, keza o dönemde avlanılan hayvanları göz önünde bulundurarak açıklama yapmıştır. Dolayısıyla bu ayetlerde o dönemdeki insanlarca zaten yenmeyen veya avlanmayan, keza o coğrafyada bulunmayan hayvanların zikredilmemiş olması gayet normaldir. Zira Hz. Peygamber zamanında yenmeyen veya avlanmayan hayvanlar ile dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan vahşi hayvanların tek tek zikredilmesini beklemek Kur'an'ı en hafif ifadeyle genel kültür ansiklopedisine çevirmek olur.[248] Demek oluyor ki, Kur'an'da zikri geçmeyen her hayvanı mutlak helal kabul etmek yanlış olur. Köpek,[249] ayı, sırtlan, kurt, kedi, aslan, sıçan, çıyan, akbaba, yarasa, leşlerde ortaya çıkan kurtçuk, sinek, akrep, sülük gibi.[250]

[246] 6/En'âm, 145. Keza bkz. 2/Bakara, 173; 16/Nahl, 115.

[247] Bkz. 5/Mâide, 1, 2, 4, 94-96.

[248] Kur'an'da kar, buz, sis, göl, çiçekler (gül, lale, zambak...), ceviz, fındık, fıstık, domates, patates gibi bizlerin hayatında önemli yer tutan ama Hz. Peygamber döneminde Arabistan coğrafyasında bilinmeyen şeylerden bahsedilmemiş olmasını bu çerçevede düşünmek, Kur'an'ın hikmet boyutu açısından yararlı olacaktır.

[249] Çin'de kesimi yapılıp yenilmektedir.

[250] İkinci bölümde "1.1." içindeki "c" maddesine de bkz.

10.3. Sadece Hadislerde Geçen Diğer Bazı Meseleler

a) Ezan, cuma ve bayram namazı, hac dışında kurban, ölüleri yıkayıp kefenlemek, cenaze namazı , mestler üzerine mesh, orucun kefâreti, mehrin miktarı.

b) Adetli kadının namaz kılamayacağı, oruç tutamayacağı, oruçlarını daha sonra kaza edeceği.

c) Şuf'a hakkına[251] dair meseleler.

d) Ninenin mirastan alacağı pay.

e) Dövme yapmanın, kaş aldırmanın, erkeğin altın takıp ipek giymesinin yasak olması.

Bunlar ve benzeri meseleler ayetlerde geçmemekte, hadislerde zikredilmektedir.

Sonuç olarak, içinde zikredilen bahisler açısından bakıldığında Kur'an, anayasaya benzemesinin yanında,[252] önemli notların tutulduğu, öne çıkan hususların zikredildiği bir defter gibidir. Hz. Peygamber'in kimle evleneceği, ona nasıl hitap edileceği ve nasıl konuşulacağı gibi özel meseleler yanında o günkü toplumun faiz, içki, zina gibi temel problemlerini, gündemdeki önemli problemlerini içermektedir. Bunun yanında ibadetler ve ahlakî değerleri de öne çıkarmaktadır. Kur'an'a bu açıdan bakıldığında her bir şeyi neden ihtiva etmediği daha iyi anlaşılabilir. Çünkü indiği coğrafyayı esas almış, bu bağlamda mühim hususları dile getirmiş, bazı konular ile zikrettiği meselelerin izahını Allah'ın elçisine bırakmıştır.

[251] Şuf'a (önalım) hakkı: Satılan bir malı, ortak veya komşunun aynı bedel ile almada öncelik hakkına sahip olması.

[252] Birinci bölümdeki şu başlığa bkz. "7.Ülkelerin sadece anayasayla yetinmemesi."

SONUÇ

İslam dünyasında din alanında yapılan tartışmalara ve bunların sosyal hayata yansımalarına bakıldığında, ümmetin çoğunlukla ifrat ile tefrit arasında gezindiği görülür.

Bir kesim için Arapça yazılı klasiklerde geçen bilgiler mutlak hakikatlerdir. Bu kişilere yakın sayılabilecek bazıları için de ümmetin –haklı olarak– çok değer verdiği bazı eserler adeta mukaddes konumdadır ve onlara en küçük bir eleştiri yöneltilemez. Çünkü böyle bir yola girilmesi ehl-i sünnet inancını zedeler ve ilerleyen aşamalarda devamı gelir, yıkıma neden olur. Bu yüzden eleştirel bakış her hâlükârda terk edilmelidir.

Bir başka grup da ümmeti inşa eden değerlerin önemini kavrayamaz. Yeterli birikimlerinin olmaması nedeniyle kendilerini otorite gibi görerek geleneğe, kültüre ve kazanımlarımıza saldırmayı, kusur aramayı bir maharet sayar, her şeyi değersizleştirir. Bu minvaldeki insanların bir kısmı ümmetin içine düştüğü karmaşanın suçlusu olarak hadisleri görür ve toptan redde yönelir. Kur'an ile yetinme sloganıyla vahdeti sağlama iddiasında bulunur.

Hepsi de samimi olan bu çabaların ümmeti ortak bir noktada buluşturmaktan aciz kaldığı aşikârdır. Çünkü bu düşüncelerin her birinin her İslam ülkesinde büyük taraftar kitlesi vardır ancak sonuç ortadadır. Ümmet bölünmüş, kamplara ayrılmıştır.

Bu manzara bizlere itidalin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bunu sağlamanın yolu ise, Hz. Muhammed'e hak ettiği değeri vererek onu Kur'an ile aramıza almak, otoritesini kabul etmektir. Bunu yaparken de –Kur'an dışında hiçbir kitabı kutsallaştırmadan– rivayetleri her açıdan tahlile tabi tutmak ve sıhhat testinden geçirmektir. Bu yapıldığı takdirde, hadis alanındaki tartışmaların büyük çoğunluğunun Müslümanların gündelik ibadet dünyasını şekillendiren rivayetlerde olmadığı görülecektir. Tam tersine ilk asırdan beri zaten tartışma konusu olan kabir azabı, Hz. İsa'nın nüzulü, geçmiş peygamberlere dair bazı kıssalarla... ilgili olduğu anlaşılacaktır. Dolayısıyla ortada büyütülecek bir problem yoktur. Tartışma sahasında olan rivayetler tartışılmaya devam edilmeli, geri kalan rivayetlerle Hz. Peygamber zamanındaki gibi ibadet yapmanın mümkün olduğu bilinmelidir. Dolayısıyla, büyük hadis külliyatı içindeki küçük tartışma alanını tüm hadislere yaymanın haksızlık olduğunun bilincinde olunmalıdır.

Sonuç olarak bizler, temelleri sağlam olmadığından dolayı gereksiz bir tartışma ile ümmetin zamanının alındığını, zihinlerin bulandırıldığını ve Müslümanlara güç kaybettirildiğini düşünmekteyiz.

"Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Şüphesiz ki, sen bol ihsan sahibisin."[1]

"Senin güçlü olan rabbin, onların vasıflandırmalarından münezzehtir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun! Âlemlerin rabbi olan Allah'a da hamd olsun!"[2]

Sallellâhu aleyhi ve sellem.

[1] 3/Âl-i İmrân, 8.
[2] 37/Sâffât, 180-182.

KİTABİYÂT

Ahmed bin Hanbel, *Musnedu'l-İmâm Ahmed ibn Hanbel*, hzr. Şuayb el-Arnaût vd., I-L, Beyrut 1998.

Buhârî, *Sahîhu'l-Buhârî*, hzr. Abdulazîz ibn Abdillâh ibn Bâz, I-VIII+Fihrist, Beyrut 1991.

Carullah, Musa, *Kitâbu's-Sunne*, hzr. Mehmet Görmez, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 1998.

Ebû Gudde, *Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed ve Öğretim Metotları*, trc. Enbiya Yıldırım, OTTO Yayınları, Ankara 2017.

Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-IX, Eser Kitabevi, İstanbul Tsz.

Gezgin, Ali Galip, *Kur'ân'da Hz. Peygamber'e Yapılan Uyarılar*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2003.

İbn Kuteybe, *Hadis Müdafaası*, trc. M. Hayri Kırbaşoğlu, OTTO Yayınları, Ankara 2017.

Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, I-XXII, Tsz. Ysz.

Suyûtî, *Sünnetin İslam'daki Yeri*, trc. Enbiya Yıldırım, OTTO Yayınları, Ankara 2016.

Yıldırım, Enbiya, *Din-Ahlak Ekseninde Hz. Muhammed*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2007.

_____, *Hadis Meseleleri*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2013.

_____, *Hadis Problemleri*, OTTO Yayınları, Ankara 2015.

_____, *Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2019.

_____, *Hadiste Metin Tenkidi*, OTTO Yayınları, Ankara 2015.

_____, *Hüsn-i Hat ve Hadis*, OTTO Yayınları, Ankara 2017.

EK

HZ. PEYGAMBER'İN KONUMUYLA İLGİLİ AYETLER

Hz. Peygamber'in biz müminler için ne anlam ifade ettiğini beyan eden ayetlerin bir kısmı ezberlemek isteyenler için bir araya getirilmiş, ayetlerin sonundaki rakamların Kur'an'daki karşılıkları bu sayfada verilmiştir. Bunun yanında, ezberlemeye yardımcı olması için söz konusu ayetler Diyanet İşleri Başkanlığı Mushafları İnceleme ve Kıraat Kurulu üyesi kıymetli hocam Fatih Okumuş'un güzel sesinden "Hz. Peygamber'in Konumuyla İlgili Ayetler" başlığıyla youtube'a konulmuş olup linki aşağıdadır.[1]

https://www.youtube.com/watch?v=kXa6e_sAyGY

1	2/Bakara, 129
2	2/Bakara, 151
3	3/Âl-i İmrân, 31
4	3/Âl-i İmrân, 32
5	3/Âl-i İmrân, 132
6	4/ Nisâ, 13
7	4/Nisâ, 14
8	4/Nisâ, 59
9	4/Nisâ, 61
10	4/Nisâ, 64

11	4/Nisâ, 65
12	4/Nisâ, 69
13	4/Nisâ, 80
14	4/Nisâ, 83
15	4/Nisâ, 115
16	4/Nisâ, 136
17	4/Nisâ, 150
18	4/Nisâ, 151
19	4/Nisâ, 152
20	5/Mâide, 48

[1] Videoyu hazırlayan DİB Kayseri Yüksek İhtisas Merkezimizden Abdullah Özkul'a teşekkür ederim.

21	5/Mâide, 50
22	5/Mâide, 92
23	6/En'âm, 106
24	7/A'râf, 157
25	7/A'râf, 158
26	8/Enfâl, 1
27	8/Enfâl, 12
28	8/Enfâl, 13
29	8/Enfâl, 20
30	8/Enfâl, 24
31	8/Enfâl, 27
32	8/Enfâl, 46
33	9/Tevbe, 24
34	9/Tevbe, 29
35	9/Tevbe, 63
36	9/Tevbe, 71
37	9/Tevbe, 120
38	9/Tevbe, 128
39	10/Yûnus, 15
40	13/Ra'd, 30
41	14/İbrâhîm, 4
42	16/Nahl, 44
43	16/Nahl, 64
44	18/Kehf, 27
45	21/Enbiyâ, 45
46	21/Enbiyâ,, 107
47	23/Mu'minûn, 51
48	24/Nûr, 48
49	24/Nûr, 51
50	24/Nûr, 52
51	24/Nûr, 54
52	24/Nûr, 56
53	24/Nûr, 63
54	26/Şuarâ, 108, 110, 126, 131, 144, 150, 163, 179
55	28/Kasas, 85
56	29/Ankebût, 51
57	33/Ahzâb, 6
58	33/Ahzâb, 21
59	33/Ahzâb, 33
60	33/Ahzâb, 36
61	33/Ahzâb, 45
62	33/Ahzâb, 46
63	33/Ahzâb, 57
64	33/Ahzâb, 66
65	33/Ahzâb, 71
66	34/Sebe', 28
67	43/Zuhruf, 43
68	46/Ahkâf, 9
69	47/Muhammed, 33
70	48/Feth, 17
71	49/Hucurât, 1
72	49/Hucurât, 2
73	49/Hucurât, 3
74	49/Hucurât, 4
75	49/Hucurât, 14
76	58/Mucâdele, 9
77	58/Mucâdele, 13
78	59/Haşr, 7
79	62/Cum'a, 2
80	64/Teğâbun, 12
81	68/Kalem, 4
82	72/Cin, 21
83	72/Cin, 22
84	72/Cin, 23

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (1) كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ (2) قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (3) قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ (4) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (5) تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (6) وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ (7) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً (8) وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا (9) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ

إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ
فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا
رَحِيمًا (10) فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ
بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا
تَسْلِيمًا (11) وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا (12) مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ
وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا (13) وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ
مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى
أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا (14) وَمَنْ
يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ
الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا (15)
يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي
نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ
بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا (16) إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا
بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ
وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا (17) أُولَئِكَ هُمُ

الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا (18)
وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَئِكَ
سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (19) وَأَنْزَلْنَا
إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ
وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ
عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ (20) قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ
اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا
مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلَا
تَتَفَكَّرُونَ (21) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا
فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (22) اِتَّبِعْ
مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ
(23) الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا
عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ
وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ
آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ
أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (24) قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ
إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا
هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي

يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (25) يَسْأَلُونَكَ
عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا
ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ (26) إِذْ
يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا
سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ
وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ (27) ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (28) يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ
تَسْمَعُونَ (29) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا
دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ
وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (30) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ
وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (31) وَأَطِيعُوا اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ
اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ (32) قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ
وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا
وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ
اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (33) قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا

يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا
الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ (34) أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ
(35) وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ (36) مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ
الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ
نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَئُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ
مِنْ عَدُوٍّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ
أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ (37) لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ
عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ (38)
وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا
ائْتِ بِقُرْآنٍ غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدِّلْهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ
تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ (39) كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ
قَبْلِهَا أُمَمٌ لِتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ
بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ

(40) وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ فَيُضِلُّ
اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (41)
بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ
إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ (42) وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ
إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ
(43) وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ
وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (44) قُلْ إِنَّمَا أُنْذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا
يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنْذَرُونَ (45) وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا
رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ (46) يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا
صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ (47) وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ مُعْرِضُونَ (48) إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ
الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا
سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (49) وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ (50) قُلْ
أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا
الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (51) وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ (52) لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ
بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ

مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ
فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ (53) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ (54) إِنَّ
الَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ قُلْ رَبِّى أَعْلَمُ مَنْ
جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَالٍ مُبِينٍ (55) أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا
أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَى عَلَيْهِمْ إِنَّ فِى ذَلِكَ لَرَحْمَةً
وَذِكْرَى لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (56) النَّبِىُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ
وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُوْلُو الأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِى
كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلاَّ أَن تَفْعَلُوا إِلَى
أَوْلِيَائِكُم مَّعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِى الْكِتَابِ مَسْطُورًا (57) لَقَدْ
كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (58) وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا
تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ
وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا (59) وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ
إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ
وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالاً مُبِينًا (60) يَاأَيُّهَا
النَّبِىُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا (61) وَدَاعِيًا إِلَى
اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا (62) إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِى الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا (63) يَوْمَ

تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا
الرَّسُولَا (64) يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا (65) وَمَا
أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ (66) فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ
عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (67) قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا
أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ وَمَا أَنَا
إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ (68) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ (69) لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ
وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ
يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا (70) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ
اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (71) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ
بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ
لَا تَشْعُرُونَ (72) إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ
أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ
عَظِيمٌ (73) إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْقِلُونَ (74) قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ

قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (75) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ (76) أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (77) وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (78) هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ (79) وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ (80) وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ (81) قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا (82) قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا (83) إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا (84)

DİZİN

A
Abdullah Çekrâlevî 18
Âd 126, 127; ~ kavmi 126
Âdem 60
Ahiret 48
ahkâma dair ayetler 36
Ahmed bin Hanbel 20
Ahmeduddîn Amritsârî 18
ailevî ilişkiler 35
Aişe (Hz.) 74, 75, 76
Allah: ~buyruğu 81; ~ rızası 104; ~'ın adı 156; ~'ın bilgisi 144; ~'ın buyruğu 130; ~'ın buyrukları 73; ~'ın cezası 56; ~'ın dini 75; ~'ın elçisi 48, 56, 76, 105; ~'ın emirleri 107; ~'ın evi 41; ~'ın ilim sıfatı 142; ~'ın kitabı 19, 55; ~'ın kudreti 142; ~'ın oğlu 127; ~'ın onayı 86; ~'ın talepleri 78; ~'ın yasakları 56
Arabistan coğrafyası 29
Arapça 14, 19, 133, 134, 135, 136, 159
Arap: ~ dili 133; ~ edebiyatı 19
arş 141, 142
ashab 53, 92
Âşûra günü 42
av hayvanları 157
ayet: ~in nüzul sebebi 65; ~in nüzulü 57; ~lerin muhtevaları 54; ~lerin nüzulü 50; ~lerin tebliği 81; ~lerin yerleri 53
ayn 141

B
Ba'l putu 128
başın örtülmesi 39
başörtüsü 39
batıl inanışlar 70
bayram namazı 41, 158
Bedir 104, 128; ~ Savaşı 104, 128
Benû Nadir kabilesi 88
beş vakit namaz 116
beyan görevi 73, 106
Beyt-i Haram 56
Beytullah 135
Buhârî 19, 20, 21, 22, 25, 26
büyük günün azabı 83

C
Cebrail 64, 65
cem' 136
cemaatle namaz 41
cenb 141
Cessâse 23
cihad etmek 97
cilbab 38, 39
cisim 140, 141
Cuma: ~ günü 109, 121; ~ namazı 121
cünüplük 111, 112

D
Deccal 23
değerler sistemi 43
dikili taşlar 56, 156
dinî: ~ değerler 41; ~ hayat 25; ~ literatür 112
dört halife 40
dünya hayatı 64

E
Ebû Dâvûd 22
Ebû Hanîfe 134
Ebû Leheb 131
eda vakitleri 113
ed'iyâ 131

ehl-i kitap 44
ehl-i sünnet 16; ~ inancı 159; ~ itikadı 26; ~ savunması 25
Elyesa' ve Zulkifl 128
evlatlıklar 129
Evs ve Hazrec 128, 129
Eyke halkı 128
ezan 41, 110, 121; ~sız Müslümanlık 41

F
fal okları 156
fetva konseyleri 150
fiilî/icraî tamamlama 56
fıkhî mezhepler 23

G
ganimetlerin beşte biri 104
genel hadis külliyatı 18, 22

H
haccın uygulama şekli 125
hadis: ~ imamları 20; ~ külliyatı 18, 22, 24, 25, 26, 31, 160; ~lerin sayısı 19; ~ yazımı 30
hak: ~ din 45, 46; ~ kitap 46, 49, 69, 79
Hâmân 128
haram 47, 51, 56, 57, 129, 136, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156; ~ ay(lar) 129, 147; ~ olan evlilikler 155
harp esiri 152, 153
Hazret 32
helal 136, 147, 149, 150, 157
Hendek 128
hilal 146
Hindistan 15
Hint alt kıtası 16
Hıristiyanlar 34, 45, 127
Hud (Hz.) 92, 106
hurma ağaçları 88
hüküm 62

İ
İbn Mâce 22
İbrahim kavmi 127
iftira olayı 76
ihram 125
îlâ 124
ilahî: ~ buyruklar 69; ~ kontrol 84, 86; ~ vahiy 86
İmam Azam 21
İmam Şâfiî 17
İncil 149
İngilizler 15, 16
insanî ilişkiler 103
İsa (Hz.) 23, 127, 160; ~'nın nüzulü 23, 160
İslam 13, 15, 16, 18, 30, 32, 34, 37, 40, 44, 45, 48, 55, 57, 62, 77, 84, 107, 112, 117, 129, 139, 150, 152, 159; ~ dairesi 109; ~ dini 29; ~ dünyası 41; ~ düşmanları 43; ~ düşüncesi 17; ~'ın başlangıcı 78; ~'ın manevî yönü 42; ~'ın sekülerleştirilmesi projesi 36; ~'ın temel inanç esasları 66; ~ kültür ve medeniyeti 40; ~ öncesi 124, 131; ~ ümmeti 43
İslamî: ~ değerler 16; ~ ilimler 18; ~ müesseseler 150
İsrailoğulları 24, 119

K
Kâbe 87, 125, 143
kabir azabı 23, 160
kader 24
kâfirler 56, 59, 67, 82, 100, 121, 122
Kâhin sözü 59
kanun koyma görevi 31
Kelime-i şehadet 36
Kelime-i tevhid 44
kevnî ayetler 108
Kitab-ı Mübin 150
kıble 87, 88, 143; ~ yönü 88
kıraat farklılıkları 144
Kur'an: ~ dışı kaynaklar 54; ~ dışı tefsirler 130; ~'ın emri 113; ~'ın nüzulü 49; ~'ın tertibi 53; ~ meâli 43; ~ merkezli din 43; ~ metni 14, 30, 140; ~ nassı 133
kurban 41, 158

L
lafzî anlam 142
lâmese kelimesi 134
Lut (Hz.) 92

M
ma'dum 142, 144
Makam-ı İbrahim 125

mâlik 144
manevî açlık 42
Medenî 54
Medine 29, 30, 54
Medyen halkı 127
Mehdi 23
Mekkî 54
melik 144
Merve 125, 135
mescid 119
Mescid-i Aksa 87
Mescid-i Haram 56, 105, 125
Mesîh 127
Mısır 15, 16
Muamelât 32
Muhammed (Hz.) 27, 32, 34, 35, 37, 42, 44, 45, 48, 49, 50, 60, 78, 79, 80, 81, 83, 86, 88, 90, 91, 92, 97, 108, 109, 119, 123, 125, 148, 160; ~'in dini 75; ~'in Kur'an rehberliği 91
Musa (Hz.) 24
Museviler 34
mushaf 53
Muslim 22, 25, 26
muteber hadis kitapları 18
mübîn 68
müctehid 43
mükellef 78, 92, 145
mümin 14, 34, 98, 145
Müslüman: ~ kimliği 44; ~ların dinî yaşantıları 24
müşrikler 62, 65, 74, 129
müteşabih ayetler 139

N
nafile oruçlar 42
namaz vakitleri 113
Nesâî 22
nikâh akdi 155
Nuh (Hz.) 92; ~ kavmi 92, 127
nûr 141, 149
nübüvvet süresi 81
nüzul sırası 54

Ö
ölüm meleği 24

P
Peygamber: ~imizin görevi 72; ~'in eşi 74; ~in feraseti 30; ~'in yolu 42; ~ rehberliği 42; ~ tasavvuru 91
putlar 56, 156

R
Rasûlullah'ın yaşantısı 35
ravi sayısı 21, 22
rivayet 20, 21, 22, 27, 28
rûhî boyut 42
rükû edenler 118

S
sadece Kur'an: ~ diyenler 53, 109; ~ söylemi 13, 17, 30, 43, 71, 75, 86, 92, 113, 114, 119, 124, 132, 133, 147, 150, 153, 154; ~ yaklaşımı 37
Safa 125, 135
sağlıklı din eğitimi 42
sahih hadis 18; ~ler 27; ~ sayısı 18
sahih-hasen rivayetler 25
Salih (Hz.) 92
salihler 99
sa'y 125
sebeb-i nüzul 56, 65, 88
Sebe kavmi 128
Sevrî 134
Seyyid Ahmed Han 18
sıddıklar 99
sıhhat: ~i meşkûk ifadeler 27; ~ testi 27
son elçi 23, 40, 49, 90, 95
son kitap 148
Süleyman (Hz.) 24
sünnî gelenek 136

Ş
şehidler 99
Semûd 127
Şeriat 36
şer'î ilimler 18
şiir 67
Şuayb (Hz.) 92

T
tâbiîler 21
tebliğ görevi 106
Tebuk 73, 76
tecsimsiz 141, 142
temsilsiz 141, 142
Teravih namazı 41
teşbihsiz 141, 142

Tevrat 149
Tirmizî 22
topuk kemikleri 111
Tubba' kavmi 128

U
Uzeyr 127

Ü
üç semavî din 44
ümmetin bilginleri 49
ümmî peygamber 149

V
vah(i)y: ~ süreci 54; ~in iniş periyodu 54
veda haccı 56

Y
Yahudiler 34, 45, 127
yakîn 129
yasak fiiller 148
yed 141
yemîn 141

Z
zekât 23, 30, 86, 98, 123
Zeyd 130
zıhâr 124
zina 134, 158; ~ iftirası 134
Ziynet yerleri 38

KUR'AN BİZE YETER SÖYLEMİ

İslam dünyasının son iki asırdır içine düşmüş olduğu zillet, Müslümanları bir çıkış yolu bulmak için çözüm üretmeye sevk etmiştir. Bu bağlamda bazıları, kendilerine göre güvenilir olmayan ve Müslümanların tefrikaya düşmesine sebebiyet veren hadislerin bütünüyle bırakılması gerektiğini, kurtuluşun yalnızca Kur'an'da olduğunu öne sürmüştür. Söz konusu yaklaşım ülkemizde de oldukça taraftar toplamıştır. Elinizdeki kitap, bu bakış açısını ayetler üzerinden ele almaktadır. Konunun farklı açılardan değerlendirmeye alındığı eserde, adı geçen akımın ümmetin birliğini sağlamaktan ziyade yeni sorunlar ürettiğine dikkat çekilmektedir.

THG
0580296
NRY
X001IZY6I1